

7400(?)

terkep

A könyvtáros

1963. ÉVI SZEPTEMBER HÓ / TIZENHARMADIK ÉVFOLYAM

9

T A R T A L O M

KISS ISTVÁN: A marxizmus—leninizmus eszmei offenzívája és a könyvtárak	505
ÖTTEVENYI LÁSZLÓ: Új év kezdődik Jaszapátin	508
MIKÓ ZOLTÁN: Értsünk szót a József Attila olvasómozgalom ügyében!	511
JÁN IRMLER: Százéves a Matica slovenská	515
VÁRADI JÓZSEF: Pusztaí híradás	517
WALLESHAUSEN GYULA: A munkaszervezet korszerűsítése az Agrártudományi Egyetem Köz- ponti Könyvtárában	520
SZALAY ISTVÁN: Könyvtárak korszerűsítése a fővárosban	522
Könyvtárosok leveleiből (Freitag Magda, Arató Ignác)	524
KÖNCZÖL IMRE: Egy reformkori könyvtár	526
PÉTER LÁSZLÓ: Új bibliográfia-fajtákat!	529
Margó	530
Pályázati felhívás	531
URBÁN LÁSZLÓ: Elszalasztott lehetőség	532
BÉNYEI JÓZSEF: Pihenő könyvek	534
TOMBOR TIBOR—FARKAS LÁSZLÓ: Épül a Várban a nemzeti könyvtár	536
Alaposabb előkészítést — kevesebb tanfolyamot (-gh-)	539

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

BERZA LÁSZLÓ: Látogatás a 75 éves Tersánszky Józsi Jenőnél	541
UGHY JENŐ: Esti beszélgetés	544
VÁMOSI PÁL: T. S. Eliot 75 éves	545
EBERGÉNYI TIBOR: Könyvek Egerről és a Nyugat-Bükkről	546
A magyar irodalom története 1849—1905 (L. S.)	551
POMOGÁTS BÉLA: Könyvheti verseskönyvek	552

Könyvismertetések

Tiszta szigorúság (Ebergényi Tibor)	554
SOMOGYI TÓTH SÁNDOR: Gyerektükör (Gönczi Imre)	554
SZEMLÉR FERENC: Földön, égen (Pomogáts Béla)	555
SZABÓ MAGDA: Pilátus (B. E.)	555
FÖLDE PÉTER: Drámai küldetés (Seres József)	556
SADOVEANU: Kisvárosi csendélet (Szalay Károly)	556
VILHELM MOBERG: Telepek (Vámosi Pál)	557
IVO ANDRIĆ: A vezír elefántja (Csányi László)	557
ALFONZ BEDNÁR: Üveghegy (V. M.)	558
TARDY LAJOS: Jakub bej (Bozóky Éva)	558
MÓCZAR LÁSZLÓ: Képes állatvilág (Vargha Balázs)	559
KOCSIS FERENC: Célszerűség az élővilágban és az istenhit (Nagy Ernő)	560
BÁRCZI GEZA: A magyar nyelv életrajza (Vértesi Miklós)	560
RÓNA ISTVÁN: Híres vadászkalandok (Bácskai-Bosnyák Sándor)	561
A mezőgazdasági technika zsebkönyve (S. Sz. F.)	561
EUGENE AISBERG: Ez a tranzistor (Vértesy Miklósné)	562
E. AISBERG: Most már értem a televíziót (Rubóczky István)	562
Beszélő tájak (-o-)	563
TÓTH DEZSŐ: Életünk—regényeink (Nagy István)	563
SZABOLCSI BENCE: A választút és egyéb tanulmányok (Vitányi Iván)	564
PÁPAI JÁNOS: Törökországi napló (-r-)	564
PIPICS ZOLTÁN: A könyvtáros gyakorlati szótára (Hodinka László)	565
A borsodi szakkönyvtárak folyóiratainak lelőhely jegyzéke (—)	566
Eseménynaptár	566
Hírek	567

Címképünk: A szombathelyi új hírlapolvasó (Jákfalvi Elemér felvétele.)

A könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM

9. SZÁM

1963. SZEPTEMBER

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csöke Anna, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

A MARXIZMUS-LENINIZMUS ESZMEI OFFENZÍVÁJA ÉS A KÖNYVTÁRAK

A marxizmus-leninizmus ideológiája kialakulása óta mindig offenzív, aktív jellegű volt és az is marad. Azért szükséges ezt a különben ismert tényt leszögezni, mert elég gyakran hangzik el különböző vitafórumokon az eszmei offenzívának olyanfajta leegyszerűsítése, hogy „eddig defenzívában voltunk, most pedig offenzívát kezdünk” a marxizmus-leninizmustól idegen eszmei áramlatok ellen. Ez a nézet onnan adódhat, hogy valóban tapasztalható volt olyan jelenség — például művészeti életünk egyes vitáiban —, hogy néhány kérdésben a kezdeményezés nem egyértelműen marxista oldalról indult ki, hanem eleve defenzív álláspontból kényszerült a marxista kritika vitatkozni (a képzőművészetünk helyzetéről, Sarkadi életművéről stb. lefolyt viták). Csakhogy ideológiai offenzívánk nemcsak — sőt nem is elsősorban — az írók, művészek a nem-marxista eszmeiségű alkotók meggyőzéséért folyik, hanem *egész népünk szocialista tudatformálásának meggyorsításáért*. S éppen ezért olyan *nagy a felelősségük könyvtárainknak* ebben az ideológiai küzdelemben; hiszen azok jellegüknél, társadalmi szerepüknél fogva olyan intézmények, amelyek művelődésügyünk minden területén sokat tehetnek a párt VIII. kongresszusa által meghirdetett eszmei offenzíva eredményességéért.

Könyvtári hálózatunk célkitűzései könyvtárügyünk ötéves tervében, a közlelbi, konkrét feladatok pedig az éves tervekben nyernek megfogalmazást. Ezek megisméltése nyilvánvalóan nem lehet feladatunk. Arra szeretnénk választ adni; jeletkeznek-e az eszmei offenzívával kapcsolatban *új feladatok* könyvtáraink számára, s ha igen, milyen területen. Másrészt elengedő-e ugyanolyan behatóan foglalkozni a könyvtári munka területén e kérdéssel, mint a VIII. kongresszus által megszabott többi tennivalóval? A válasz egyértelmű: minthogy könyvtári hálózatunk egyik része közvetlenül is ideológiai jellegű intézmény, másik része pedig közvetve az, *az eszmei offenzíva alapkérdése a könyvtári munka minden területének*. Mert igaz az, hogy általánosan és szakmailag művelt tömegek nélkül nem lehet megvalósítani a szocializmust, de ugyanúgy igaz az is, hogy a szocializmus eszméit ismerő, tudatos szocialista gondolkodású tömegek képesek csak meggyorsítani s teljesen felépíteni egy magasabbrendű szocialista társadalmat. Újra végigolvasva *A könyvtárosban* közzétett, a VIII. kongresszussal kapcsolatos nyilatkozatokat azt találjuk, hogy az eszmei offenzíva kérdése ilyen formában mindössze egyetlen esetben fogalmazódott meg. A kérdés lényegének azt tartjuk, hogy a VIII. kongresszus helyesen ismerte fel és ítélte meg a gazdasági és kulturális fejlődés jelen szakaszának jellemzőit és szabta meg a következő évek feladatait. Az eszmei offenzíva tehát ebből következően *„egész szocialista építőmunkánk szükséglete és követelménye”* a szocializmus építésének ebben a szakaszában.

A könyvtárakra háruló tennivalók közül elsőként a könyvtárosok *ideológiai felkészültségének fokozását* kell hangsúlyozni. Nem azért, mintha eddig nem esett volna szó erről. Úgy véljük azonban, hogy *ilyen komoly követelmény*, mint amilyent az eszmei offenzíva támaszt könyvtárosainkkal szemben, *meg nem volt*. Köztudomású, hogy milyen nehéz feladat az emberek nevelése akkor, ha önmagunkkal szemben nem vagyunk igényesek s szigorúak, ha magunk nem készülünk fel a lehető legjobban mind ideológiai, mind szakmai szempontból. Nyugodtan megfogalmazhatjuk: a könyvtárosok számára az ideológiai, politikai műveltség szakmai felkészülést jelent, arról nem is szólva, hogy marxista műveltség nélkül a korszerű műveltség éppúgy elképzelhetetlen, mint

természettudományos műveltség nélkül. Lehet valaki a könyvtárban kitünő szakembere a speciális könyvtári munkának, lehet jó szakembere bármelyik tudományágnak, de az eszmei offenzíva követelményeinek alapos marxista ideológiai felkészültség nélkül aligha felelhet meg. A követelmény ma már igen magas: semmiképpen nem lehet elég a marxizmus anyagának betűhív ismerete akkor, amikor a jelen feladat az, hogy „tanítsuk meg az embereket szocialista módon élni, dolgozni és gondolkodni”. Márpedig a könyvtáros tanít, nevel a szó legnemesebb értelmében.

Egy másik gondolatunkat az eszmei offenzívával kapcsolatban egy kissé furcsának tűnő hasonlattal szeretnénk megvilágítani. A könyvtáros szerepét népünk szocialista nevelésében olyannak érzem, mint az ország pénzügyi mutatóit. Az ország pénzügyével foglalkozó szakemberek szinte napról-napra érzékelik a gazdasági élet alakulását, hiszen a pénzügyi mutatók jelzik, hogy hol vannak rendben a dolgok és hol kell rajtuk javítani. Ellenőrző szerep is ez, ilyen ellenőrző szerepe van a könyvtárosi munkának is. Éppen ezért úgy gondolom, hogy az eddiginél sokkal többet kellene — éppen az eszmei offenzíva érdekében — ezzel az *ellenőrző szereppel foglalkozni s erre jobban támaszkodni*. Különösen a nagy olvasótáborral rendelkező könyvtáraink, illetve az önálló egységet képező könyvtári hálózataink nagyon hiteles, minden más művelődési ideológiai terület számára is hasznos *tájékoztatót képesek nyújtani* a tömegek általános műveltségéről, szocialista gondolkodásáról, szakmai érdeklődéséről, kulturális izléséről; hogy csupán a legfontosabbakat említsük. (Csak egy egyszerű példát: magam tapasztaltam, hogy egy előadás alkalmával a meghívott előadó, nagyon helyesen, a könyvtárostól tájékozódott a hallgatóság műveltségi állapotáról.)

A könyvtáraknak ez az *„érzékeny műszer”* jellege lényegében passzív tevékenység, de bizonyára egyetértenek velem a könyvtárosok abban, hogy a párt eszmei offenzíváját hathatós mértékben segítheti. Nyilvánvaló, hogy a könyvtárosi tevékenység aktív oldala a fontosabb, és a cél érdekében azt kell különösen erősíteni. Mire gondolunk? Azt mondtuk, hogy a harcoss jelleg a marxista-leninista ideológia lényeges vonása, de mint ismeretes, a szocialista könyvtárnak ugyancsak alapvető jellemzője az aktivitás is. Nem lehet eléggé hangsúlyozni; ha könyvtáraink helyt akarnak állni az eszmei offenzívában, akkor ezt a kezdeményező, *aktív jelleget* kell szüntelenül erősíteni a könyvtári munka valamennyi ágában, de különösen az olvasószolgálatban, valamint a könyvtári munka minden más közvetlen, vagy közvetett nevelő tevékenységében.

A könyvtáros számára alapvető kérdés: a rendelkezésre álló könyvanyag, illetve folyó könyvkiadás lehetővé teszi-e e magasabb követelmények teljesítését. A könyvállomány és a könyvkiadás ismeretében igennel válaszolhatunk rá. Ténykérdés az is, hogy könyvkiadásunk alapvetően szocialista jellegű. Ez igaz, de a párt művelődéspolitikája lehetővé teszi a nem szocialista művek megjelenését is, ha azok nem ellenségesek. Emellett — helyesen — kiadjuk a sokszor nagyon is vitatható nyugati szerzők műveit is. Ugyanakkor idehaza is fellelhető még számos ironknál eszmei bizonytalanság, polgári, kispolgári szemlélet — például a letűnt világ bírálata mellett az elveszett polgári-kispolgári életforma iránti nosztalgia —, vagy a múlt elvetése, elítélése mellől hiányzik a szocializmusba vetett hit megjelenítése. A nyugati szerzők műveiben pedig sokszor direkt módon fogalmazódik meg a közösségi gondolkodást elvető egzisztencializmus, a kiábrándultság, a szorongás, a valóságtól történő elidegenedés. E két három mondattal csupán jelezni kívántuk, hogy a megjelenő könyvanyagban — de a régebben kiadottban is — eszmeiség és művészi színvonal tekintetében milyen hallatlanul széles a skála. Márpedig az eszmei offenzíva a polgári-kispolgári nézetek, a mának élés, a közömbösség, az anyagiasság, a karrierizmus, az önzés, a hanyagság, az individualizmus, a vallásos ideológia ellen folyik a szocialista gondolkodás érvényrejuttatásáért, a *közösségi gondolkodásért*, a szocialista építésben való tudatos résztvállalásért, a szocialista társadalom jövőjébe és az emberi haladásba vetett hitért, a becsületes emberi magatartásért. A könyvtárosnak gondosan kell megválasztania eszközeit ahhoz, hogy a szoci-

alista eszmeiség terjesztése, annak minél szélesebbkörű elfogadtatása érdekében eredményesen dolgozhatnánk. S ebben az aktív, offenzív tevékenységben egyre inkább *fel kell hagyniuk* könyvtárosainknak a még elég széles körben fellelhető *gondolati bátortalansággal*.

Igaz, hogy a könyvtárosok legjobb felkészültsége és jószándéka sem teszi lehetővé a könyvanyag értékeinek helyes közvetítését minden olvasó számára. Az eszmei offenzíva másik lényeges, elérendő célja az *olvasó tömegek ítélőképességének* kialakítása és fokozása. Véleményünk szerint igen sokat segíthet ebben, ha sikerül minél több olvasónak kézbeadnunk, minél több — marxista igényvel megírt, akár kötetben, akár folyóiratban megjelent — elemző tanulmányt. A könyvállományunk ez az általában kevésbé igénybevett része — megítélésem szerint — az eszmei offenzíva érdekében az eddignél jóval fontosabb szerephez jut, mint azt eddig tapasztaltuk. Bizonyára sok könyvtáros egyetért velünk abban is, hogy az alapvető ideológiai és esztétikai művek mellett általában a marxista igényű, összefoglaló jellegű művek, kézikönyvek fokozottabb használata elsődrendű segítőtje lehet az önálló ítélőképesség megszerzésének.

A kispolgári ízlés ma még erősen tartja magát, és eléggé széles körben hat egész kulturális életünkben, a lakáskultúrától az irodalomig. Minden könyvtárosi elfoglaltság nélkül kimondhatjuk, hogy az olvasó tömegek helyes igényeinek, jóízlésének alakításában a *könyv az első helyek egyikét* foglalja el. A könyv egyre nagyobb tömegekhez jut el, s tudott dolog, hogy nemcsak művészi hatást vált ki, hanem a racionális, tudatos gondolkodásmód megszerzésének is rendkívül hatásos eszköze. Lényeges kérdés ez, hiszen az eszmei offenzíva fontos célkitűzése az ízlésnevelés, a giccs elleni harc. Éppen a könyvtárosok *nem vállalhatják a tömegigény félreértését*, mármint azt, hogy azért kell a „könnyű műfaj”, mert ez tömegigény. Nem felesleges ismételni; a giccsirodalomtól nem vezet út az igazi irodalomhoz. Ha van kivétel, az csak a szabályt erősíti. Sajnos van még giccs a magyar könyvpiacra. Aligha erősítik a szocialista tudatot pl. Bókay János, Passuth László, Erdődy János és mások könyvei, vagy Zsigray Julianna reneszánsza.

Az eszmei offenzívából következő könyvtári feladatok elsősorban a klaszszikus értelemben vett olvasószolgálatra hárulnak. Úgy véljük, hogy három olyan terület van még, ahol az eszmei offenzíva újszerű tennivalókat követel meg. A könyvbarát-mozgalomra, az irodalmi színpadokra és az író-olvasó találkozókra gondolunk. Mindhárom tevékenység legfontosabb bázisa a könyvtár. Hosszas fejtegetésre most nincs terünk, de a figyelmet mindenképpen szeretnénk felhívni például arra, hogy a *könyvbarát-mozgalom* elsősorban új olvasókat hoz a könyvtárba, és a *hangsúly éppen az új olvasón van*. Sok fáradtságot takaríthatunk meg, ha az új olvasóval nemcsak úgy általában „valamivel” szerettetjük meg az olvasást, hanem olyan könyvet adunk kezébe, amely állja a próbát eszmeiség, művészi színvonal, s jóízlés tekintetében is. Lényegében erről van szó az irodalmi színpad műsorának megválasztásánál és az író-olvasó találkozókra meghívott író személyének kiválasztásánál is.

Mondanivalónk lényegét úgy foglalhatnánk össze: az eszmei offenzíva fejlődésünk jelen szakaszában a szocialista eszmeiségért folyó szüntelen harc erősítését, fokozását jelenti, s jelenti annak az elmaradásnak a felszámolását, amely kulturális életünk, valamint a gyorsabb gazdasági fejlődés között tapasztalható. Továbbra is érvényben vannak mindazok a feladatok, amelyek a *Művelődéspolitikai irányelvek* s a két pártkongresszus határozatai alapján a könyvtárak második öt éves tervében, illetve az évről-évre kiadott irányelvekben bennefoglaltak. Azonban az eddignél hangsúlyosabb és újszerűbb feladatok jelentkeznek az önképzésben, az olvasószolgálatban, művelődésünk más ágainak tájékoztatásában s általában a könyvtár közvetlen vagy közvetett nevelő tevékenységében. Amit itt vázlatosan elmondottunk, az csak elindítója akar lenni az eszmei offenzívával kapcsolatos teendők alapos felmérésének és meghatározásának.

Kiss István

Új év kezdődik Jászapáti

Két éve járási székhely volt, ma csak „közönséges” község. Vagy mégsem közönséges. Székhely korában szebb, modernebb üzleteket kapott, iskoláit jobban felszerelték, s van gimnáziuma, épül mezőgazdasági szakiskolája, melegvízű strandjára messziről eljárnak. Belső utcái egészen városiasak, ostoronyeles neonlámpatestek szórják a fényt. És változatosabb az élet, az emberek nem gubóznak be, megszokták, hogy ízlést, élettempót, gondolkodásmódot sugároznak ki környezetüknek. A járási hivatalok megszűntek, de a kedvező örökség megmaradt, Apáti nem érzi magát „lefokozott”-nak, „elsüllyedt”-nek. Hatvannak, Jászberénynek, Szolnoknak — és Pestnek is — van per sze vonzása, de az is kisebb lenne, ha valami nagyobb üzem épülne itt. Ilyen bizony még nincs, a ktsz-ek, tsz-ek, üzletek, iskolák nem tudnak minden munkaerőt felvenni.

Nem átlagos falu tehát Apáti, de az Alföldön sok van ilyen, mint ez a tizezer nyolcszáz lakosú, városi lelkű nagyközség. A tőzsomszédságában mindjárt három is: *Arokszállás, Kisér, Alsószentgyörgy*. Már nem faluk, de még nem városok: a holt napi magyar falu típusai.

Termelőszövetkezeti tagok a könyvtárban

Ilyenekké kell válniok, ilyenek is lesznek falvaink a szocializmusban, s akkor természetesnek tartja majd mindenki, hogy nemcsak tizenöt-húsz nagyvárosunkban és Pesten lehet élni, hanem falun is.

Talán hosszan magyaráztam ezt, de azért, hogy kivegyem az érvet egyik-másik olvasóm szájából:

— Ne olyan községről írjanak nekem,

ahol remekül felszerelt könyvtár és tizenegyezer könyv van, hanem olyanról, mint az enyém! — és erre panaszkodó áradat következik. Pedig jó néha kicsit a holnapba, holnaputánba nézni. Az apáti könyvtár a falusi könyvtárak holnapja. De mai tanulságokkal is szolgál: éppen úgy terveznek benne, éppen úgy indítják az új művelődési évet, mint egyebütt. Menjünk hát a könyvtárba!

Még közelébe sem értünk a könyvtárnak, máris látni, hogy ebben a községben

becsülik a kulturális propagandát:

az ügyvédi munkaközösség kirakatában kis Majakovszkij-kiállítás. A költő életrajza, portréja, rajzai, könyvei. Önkéntelenül is megállnak itt a járókelők. A másik kirakatban mezőgazdasági könyvek (ott már kevesebben állnak meg...). Havonta cserélik a két kiállítást, havonta kerülnek új könyvek a négy termelőszövetkezet tárlójába. (Hamarosan meglesz a négy tárló, most még csak a Velemi Endre Tsz-ben van.) A könyvtár egy mellékutcában bújik meg, főutcára tekintő falán nagy tábla: könyvek halmán doboló kisbíró szólít fel — magázva —, hogy legyenek a könyvtár olvasója. Az előszoba, a folyosó csupa propaganda: szemléltető ábra a könyvtár fejlődéséről, új könyvek táblája, *Utazás a világűrbe* címmel tárgyköri tabló, *A könyvtár hírei* címmel pedig két könyvismertetés (nem ide valók), valamint hirdetés a könyvbarát-bizottság júliusi összejöveteléről, s a könyvbarát-klub augusztusi megalakulásáról. A szabadpolcos kölcsönzőben klasszikusaink képmásai, az ifjúsági könyvtárban is friss híradó, kalandos regényeket népszerűsítő tábla, diafilmeket propagáló, kézzel festett, szép plakátok. A katalógusszekrény tetején ügyes doboz huszonkilenc különböző ajánló bibliográfiával. Minden propaganda-rajz a két (másfél) könyvtáros kezemunkája. Nem kényszeredetten, de magától értetődően, saját munkájuknak megkönnyítésére csinálják a hírverést, s nem egy olvasót hozott már az a kirakati kiállítás, a sztárló, meg a könyvtár falán a tábla. Szeretnének ízléses, színes nyomatot, bibliográfiákat is kézbeadni, de erre már nincsen pénzük. Kis albumban fényképek a könyvtár életéről: egy hűséges olvasó (most szabadult fiatal fényképész) csinálta és csinálja őket ingyen.

Remek ez a könyvtár, modernül bebútorozva, két kölcsönzőjével, dolgozószobájával (csak nagyobb raktár kell sür-

gösen). Ez kétségkívül hasznos járási örökség. Évekig egyetlen kis lyukban, szedett-vedett bútorok közt, negyedennyi állományt kölcsönzött a könyvtáros, *Szikszai Mária*, aki érettségi után mindjárt idekerült, s életének öt esztendeje összeforrt a könyvtárral, könyvvvel, irodalommal. Két éve megvette ezt a házat a hajdani járási tanács, könyvtárrá alakította, állományát feljavította. 58-ban 522 olvasója, 3000 kötete volt, most 11 400 kötet könyve, 1650 olvasója van, tavaly 42 000 könyvet forgalmazott. A községi tanács — sok év elhanyagoltsága után — most is úgy gondoskodik róluk, akár járási korában. A *beszerzési keret* például (a köfával együtt) 44 000 forint, — némelyik város is megirigyelhetné. A második könyvtárost is a tanács fizeti, mert hivatalosan csak egy státuszuk van.

Ezt látni a négy fal között, de mi van

a négy falon túl?

A könyvtár tizenkilenc kinyújtott karja a *könyvbarát-bizottság*, amely elér mindenhová. Pártba, tanácsba, termelőszövetkezetekbe, tömegszervezetekbe, iskolákba, ahova csak kell. S a könyvtáros meggyőződéssel mondja, hogy a tizenkilenc tagnak nem csupán *funkció* a bizottsági tagság. Egytől egyig mind lelkes, jó olvasó is. A bizottság júliusban megcsinálta éves munkatervét. Mi mindent tervezett?

Rábírnák a tsz-eket, hogy adják át könyveiket nekik (nem sok könyvről van szó, inkább az „*Egy falu — egy könyvtár!*” elvét akarják érvényesíteni ebben is), s 2—300 kötetes fiókkönyvtárat alakítanak ki mindenik tsz-székházban. Van-e ennek értelme, mikor a székházak nincsenek messze a könyvtárhoz? Azt mondják, van. A székházakban már otthonosan mozognak a szövetkezetiek, hátha itt hamarabb veszik kézbe a könyvet, s később a „központi könyvtár” olvasóivá válnak. Ezt a pontot annyival ki lehetne egészíteni, hogy *minden tsz beadja könyveit, és évente három-négyezer forintot ad a könyvtárnak könyvekre*. A könyvtárnak is jó ez a pénz, de ami még jobb: a szövetkezeteket is állandóan emlékezteti az irodalommal, könyvtárral szembeni anyagi és szellemi kötelességeikre.

Felkeresik az elmaradt olvasókat. — Akár érdekes könyveket, ismertetőket is vihetnének nekik.

A szélesen elterülő község periferiáin egy-két egészen kicsi letétet adnak ki a bizottsági tagoknak: a sáros-havas őszi-téli időszakban öregemberek, asszonyok kaphatnak belőle. Olyasmi is van emögött, hogy hátha kis olvasó-beszélgető-

időtöltő kör születne belőle egy-egy magánlakásban, ahová aztán néha egy-egy tanár is kilátogatna, sőt, író, költő is — „nagyelőadás” után kiselőadást tartani. — Érdekes, meglátjuk, mi lesz belőle.

Elősegítik, hogy a könyvtár a fiókok, letétek nélkül is elérje a 15⁰-os olvasói arányszámot. Nagyforgalmú napokon ügyeletet tartanak, segítenek a kölcsönzésben.

A könyvtár egyik kiállítása

Résztesznek három író-olvasó találkozó szervezésében is. Egy ifjúsági író, egy mezőgazdasági szakíró, no meg egy „felnőtteknek” író hívnak meg: *Szalay Lenke*, *Dékány Kálmán*, *J. Horváth László* az áhítottak, a harmadik csoportban pedig egy érdemén felül népszerű, egyre felszínesebb, polgári igényeket megnyergelő nőírő meg *Galabárdi* vagy *Szilvási Lajos*.

A művelődési házban megrendezik az összes olvasók találkozóját. Ha az összes nem is jön el, többszáz mindenestre befér a nagyterembe, ahol az irodalmi színpad ad majd műsort.

Öt könyvtárbemutatót tartanak. Az olvasótérkép megmutatta, hogy egész utcasorok esnek ki a könyvtár hatóköréből. Az ilyen utcák lakóit a nőtanács aktivisták műsoros találkozóra hívják a könyvtárba, ami után mindent megmutatnak és elmagyaráznak nekik — remélvén, hogy sok beiratkozó lesz. A tsz-ek és a nőtanács számára volt már ilyen, eredményes rendezvény.

A tsz-művelődési felelősök (*mind a négy tsz-ben van ugyanis tiszteletdíjas művelődési felelős*) első számú szövetségi tagok lesznek a tsz-ekben az olvasómozgalomnak, a fiókokat is ők kezelik.

A *könyvbarátok* köre nem állandó közösséget jelent, hanem negyedévenkénti

ismertetéseket, előadást a kezdő olvasóknak. Ilyenkor huszonöt-harmincan szoktak összejönni, az olvasóterembe többen be sem férnek. A most alakuló *könyvbarátok klubja* viszont az olvasók legfejlettebb rétegére: gimnáziumi, általános iskolai tanárookra és más értelmiségiekre épül. Mindkettőnek hivatása van, de egyikkel sem lehet „letudni” az irodalomnépszerűsítést. Mi van hát a művelődési otthonban,

hogyan működik együtt a két szomszédvár?

A művelődési otthon *irodalmi színpada* három irodalmi estet rendez (József Attila, *Mai magyar költők, Szomszéd népek költészete*). A könyvtár és a földszív-könyvesbolt ezeken könyvkiállítást és árusítást szervez. Körülbelül ez az egész.

Hol itt az irodalmi ismeretterjesztés? Az igazgató elvtárs szerint azon a három irodalmi esten összekötő szöveg is lesz, ott. Szerintem jobb, ha nem a széttagolt összekötő szöveg hordozza az ismereteket, hanem 30–40 perces tömör bevezető előadás. Az összekötő szövegnek más a dramaturgiai szerepe. A közönség lelkileg a másfél-kétórás irodalmi műsorra készül fel, az összekötő mondatokat nem az ismeretszerzés igényével fogja hallgatni, hanem pihen, feloldódik hallgatásuk közben, készül a következő megragadó versre, prózára. A bevezető előadás viszont előkészíti, megalapozza a rögtön következő élményeket, érdeklődést kelt, vitába száll, problémákat kavar.

Kifejtettem véleményemet az igazgatónak: *a három műsoron kívül is kell irodalmi ismeretterjesztés a házba*. Irodalmi ismeretterjesztés előadás, ahol a magyarázó szó a lényegesebb, a versek, prózák *illusztrálják, szemléltetik, hitelesítik* azt. Az igazgató szerint ilyen előadásokra nem mennének el az emberek, nincs értelme a tervezésnek. Magyarázta a maga igazát, én is az enyémet. Megegyezés nélkül váltunk el.

A könyvbarátok köre szűk kör. A könyvbarátok klubja ugyancsak. Az irodalmi műsorokból többnyire éppen az ismeretterjesztés marad ki. Az író-olvasó találkozók alkalmi rendezvények. *Kell olyan rendszeres sorozat, amely a magyar irodalom tizenöt-húsz legnagyobbját közelviszi az olvasókhöz. Úgy, ahogy Ascher Oszkár szeretné* (ld. *Népművelés*, 1963. augusztus), meg ahogy én is leírtam (Hol tart Tószeg? — *A könyvtáros*, 1963. április.) Egy fölméréssel igazolhatom ezt: Szikszai Mária februártól áprilisig feljegyezte negyven parasztolvasó

kölcsönzéseit. A negyven ember 340 kötetet vitt ki, tekintélyes mennyiséget, hatvan százalékban mai magyar és külföldi írókat. (Azért írom, hogy írókat, mert csak egyetlen költő, egyetlen verseskötet volt a háromszáznegyvenben: Petőfi összes költeményei...) Egyébként hallatlanul nagy érdeklődésről tanúskodik ez a kimutatás. Nincs itt már kizárólagos *Jókai—Mikszáth—Móricz*-rajongás! Kívülük viszik *Tatay Sándort, Nádasdi Pétert, Bihari Klárát, Hunyadi Sándort, Vészi Endrét, Karinthy Ferencet, Barabás Tibort, Mesterházi Lajost*, felsorolhatnám szinte valamennyi élő magyar prózaíró (költőt sajnos, nem...). Külföldiek: *Triolet, Tolsztoj, Balzac, Szergejev-Censzkij, Dosztojevszkij, Gorkij, Flaubert, Elin-Pelin, Roger Vailland, Majerová, Aymé, Steinbeck, Amado, Zikmund és Hanzelka* stb., stb., stb.

Ismétlem: *tiszteletet parancsoló érdeklődés*, hallatlanul széles skála! De ha jobban megnézzük az olvasott magyarokat, mi derül ki: Jókait, Mikszáthot, Gárdonyit, Móriczot, Mórát olvassák klasszikusaink közül, ám Csokonait, Petőfit, Aranyt, Vajdát, Tolnait senki. Móriczék—Móráék után *hatalmas úr* következik, aztán jön az élő magyar irodalom. Ugyanaz a probléma, amit Tószeggel kapcsolatban megírtam. *Nem ismerik a magyar klasszikusok és a mai magyarok között azt a nagy nemzedéket, amelyik a maga módján ugyanazt mondta, mint Móricz. Krúdy három hatalmas két, Kosztolányi két, Gábor Andor, Tömörkény, Nagy Lajos és Illyés Gyula egy-egy kölcsönzéssel még a „keresettebb” írók közé tartozik, Adyt, Juhász Gyulát, Gelléri Andor Endrét, Darvas Józsefet, Karinthy Frigyeset nem vette ki senki. Ha pedig a legjobb negyven parasztolvasó nem ismeri, nem olvassa a XX. század — Móricz, Móra melletti — nagyjait, a többi 280 valószínűleg még kevésbé.*

Azt mondta erre az igazgató elvtárs: Éppen ezek az alkotók hiányoznak a parasztolvasók műveltségéből? — Igen, sok máson kívül éppen ők. Nem nyugodhatunk bele, hogy nagyszerű műveiket nem — vagy kevésbé — olvassák, hogy a *Kiskunhalom, a Vízkeresztől Szilveszterig, a Puszták népe, Ház a telepen* halva fekszen a csukott könyvek kriptáiban. Baj, hogy Apátin nem jutottak még el e művek a paraszt — és nemcsak a paraszt — olvasók kezébe. Nem az olvasók tehetnek róla. Sokmindent jól, okosan, eredményesen csinálnak Jászapátin, ezért fontolják meg: nem lehetne-e az irodalmi ismeretterjesztésben is több embernek, többet és rendszeresebben adni?

Öttevényi László

Értsünk szót

a József Attila olvasómozgalom ügyében!

Nemrégén adta közre a KISZ Központi Bizottsága azokat az irányelveket, amelyek az ifjúság kulturális nevelésének 1963—65-ös feladatait körvonalazzák. Az irányelvek több vonatkozásban, a József Attila Olvasómozgalom szervezésében is, figyelemre-méltó új mozzanatokot tartalmaznak. Tömör és kifejező már az olvasómozgalom feladatának meghatározása is: „a fiatalok nagy tömegeinek rendszeres olvasásra nevelése, az ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek népszerűsítése, a fiatal könyvtári tagok számának növelése.” Az olvasómozgalom korábbi kötöttségének (kötelező irodalom előírása, versek tanulása, beszámolási kötelezettség stb.) feloldása az elmúlt év tapasztalatai alapján is kedvező légkört teremtett a mozgalom feladatának tartalmas megvalósításához. Szemelláthatólag megszűnik az a korábbi ellentmondás, hogy a fiatalok egy része rendszeresen olvasott a könyvtárakban, de nem vett részt az olvasómozgalomban — mások az olvasómozgalom jelvényeinek megszerzésére vállalkoztak, de a könyvtárnak tájékára sem mentek. A kettéválasztás helyett *egyeséges szemlélet érvényesül, a KISZ és a könyvtár törekvéseinek egybeferrottsága mutatkozik meg az olvasómozgalom követelményeinek új rendszerében.* A mozgalom résztvevőinek toborzása, a KISZ alapszervezetek olvasómozgalmi szervező tevékenysége egyben könyvtári olvasószervezés is. A fiatalok rendszeres olvasását ösztönző könyvtári tanácsadás és nevelőmunka közvetlen segítség a fiatalok kommunista nevelésében, tehát a KISZ politikai munkájának erősítése is.

CÉLSZERŰ KÖVETELMÉNYEK

A jelvény megszerzésére irányuló felületes „rekordhajhászás” helyett, a *folyamatos könyvtári tagság* révén, a könyvekkel való rendszeres találkozás került előtérbe. A irányelvek az *olvasómozgalom követelményeinek differenciálására* is felhívják a figyelmet. A követelményekben a középiskolák és ipari tanulóintézetek tanulói, valamint az általános iskola nyolcadik osztályosai többletfeladatot kapnak. A falusi és üzemi, valamint a hivatalokban és kereskedelemben dolgozó fiatalok esetében csak abban az esetben engedhető meg a követelmények kiegészítése (az illetékes KISZ bizottság hozzájárulásával), ha a fiatalok igénylik azt, és olvasottságuk lehetővé is teszi. Az alapkövetelmények: fokozatonként meghatározott számú könyv elolvasása egy naptári évben, valamint a folyamatos könyvtári tagság. A *fokozatosság* nemcsak az *elolvasandó könyvek számában*, hanem a *könyvtári tagságban* is érvényesül. Amíg a bronz-fokozatnál elegendő egy évben 6 könyv elolvasása és az, hogy a jelvény megszerzésére jelentkező fiatal valamelyik közművelődési, iskolai vagy szak szervezeti könyvtárnak tagja legyen, addig az ezüsfokozat esetében 9 szabadon választott könyv elolvasása és legalább egy éves könyvtári tagság szükséges. Az arany-fokozat jelvényét az kaphatja meg, aki legalább 12 újabb könyv elolvasására vállalkozik és 2 éve folyamatosan könyvtári tag. Világosan látszik ebből az a tendencia, hogy nem egyszeri, hirtelenjött feladat megoldására kell ösztönöznünk a fiatalokat, hanem az a célunk, hogy a rendszeres olvasás segítségével az önművelés útjára vesszük őket.

A középiskolások, ipari tanulók és az általános iskola nyolcadikosai részére az ezüsfokozat megszerzéséhez még egy követelmény kapcsolódik: az irodalmi és tudományos ismeretterjesztő rendezvényeken (író-olvasó találkozók, fejtörő, irodalmi kör, szakkör stb.) való részvétel. Az arany-fokozatnál ez a többlet követelmény is magasabb szinten jelentkezik: valamilyen aktív tevékenységet kíván meg az olvasás népszerűsítése érdekében. (A jelentkező irodalmi színpad, irodalmi kör, tudományos diákkör tagja legyen, könyvismertetéseket, beszámolókat tartson, irodalmi naplót vezessen, irodalmi fejtörőket, klub-délutánt szervezzen, társadalmi könyvtárosként vegyen részt a József Attila olvasómozgalom szervezésében, működjön közre a könyvbarátmozgalom akcióiban stb.) Ugyanakkor az iskolába járó fiataloknál még egy megkötés is van: a tantervben meghatározott kötelező olvasmányok nem számítanak be az első követelmény (a meghatározott számú könyv elolvasása) teljesítésébe.

A KISZ József Attila olvasómozgalma — új követelményrendszerével — a magyar ifjúság iskolán kívüli nevelésének egyik fontos eszközévé válhat. A mozgalom szervezése — ha főként a KISZ mozgalmi feladata is — a könyvtárosok, pedagógusok, népművelők teljesértékű segítőmunkáját kívánja meg. Sok esetben a mozgalom sikeres fejlődése azon sikkad el, hogy nem tisztázzuk kellőképpen, mikor, kinek, mi a feladata. Hiányzik a feladatok közös megtervezése, a tennivalók helyes elosztása,

a különböző akciók összehangolása és ennek következtében az olvasómozgalomban jelentkező fiatalokkal a foglalkozás rendszeressége is. Lényegében a mozgalom elindulásának kezdetétől fogva adottak a KISZ szervezeti feladatai, ugyanígy tisztázottak a könyvtárosok, a művelődési otthonokban működő művelődési szakkörök és irodalmi körök vezetőinek, az olvasómozgalomban segítő pedagógusoknak a feladatai is. Az elmúlt három-négy év során sok próbálkozás, kezdeményezés indult el, s ezeknek tapasztalatait ideje leszűrní. A legjobb eljárásokat és módszereket meg kell ismertetnünk a KISZ aktivistáival és a könyvtárosokkal is. (A KISZ Központi Bizottságának kiadásában az ősszel részletes módszertani útmutató és tanácsadó jelenik meg, mely ezt a hiányt pótolja.)

MEGALAPOZOTT VÉLEMÉNYEK, VAGY TÉVEDÉSEK?

A *Könyvtáros* júniusi száma közli H. Takács Éva és Bársonyi Györgyi észrevételeit a József Attila olvasómozgalomról. H. Takács Éva nem helyesli „hogy jóformán minden követelmény nélkül, csak bizonyos számú könyv kölcsönzésével megszerezhető az olvasómozgalmi jelvény” — szerinte — „A beszámoltatás mellőzése könnyűvé, de tartalmatlanná is teszi ezt a nagyon fontos mozgalmat”. Bársonyi Györgyi azt állítja, hogy „eltörölték az összes eddigi követelményeket”, „akár ponyvaregények kölcsönzése után” is el lehet nyerni a jelvényt, „megszűnt a szellemi próbatétel”, „minőség nem számít, csak a mennyiség”. (A mondatok és gondolatok szétszakítására és önkényes sorbaszedésére helyszűke miatt kényszerültem.) A helyes megoldásra Bársonyi Györgyi esztétikai, etikai, dramaturgiai témákkal foglalkozó olvasókörök létrehozását javasolja, valamint a Szabó Ervin Könyvtárban kialakult művelődési körökhöz hasonló olvasói közösségek, csoportosulások szervezését tanácsolja.

Tekintsük meg közelebbről ezeket a véleményeket. Igaz-e, hogy eltörölték a követelményeket? Ez nem így van. A *könyvtárbajárás, a rendszeres olvasás lett az alapvető követelmény*. Ezt minden könyvtáros csak helyeselheti. A KISZ-nek az a feladata, hogy a könyvtárba irányítsa a fiatalokat, a könyvtárnak pedig, hogy gondoskodjék a fiatalok könyvtári neveléséről, az olvasmányok megválasztásáról. Az olvasómozgalom minimális célkitűzése az, hogy felébressze a fiatalok szízeireiben az olvasás iránti vágyat, rendszeres könyvtárlátogatóvá tegye őket; maximális célkitűzése, hogy igényes olvasókat neveljen. Minden egyéb csak ehhez kapcsolódik.

A könyvek olvasása terén támasztott követelményeket teljesen indokolatlan lenne felemelni. Arra kell gondolnunk, hogy a még nem olvasó, vagy nem rendszeresen olvasó fiatalok százezeit szeretnénk a mozgalom révén, a jelvények révén, elindítani az olvasás útján. Paraszt és munkásfiatalokat, a rendszeres olvasástól húzódozó tanulókat. A mérce tehát nem lehet magas. Helytelen vélemény az, hogy csak bizonyos számú könyv kölcsönzése révén, vagy *ponyvaregények kölcsönzése* után is megszerezhető a jelvény, s hogy a *minőség nem számít*. Hiszen azok, akik ezt a nézetet vallják, saját könyvtárosi munkájuk, képességeik, törekvéseik értékét (és a többi könyvtárosét is!) szállítják le! A könyvek ajánlásában, a fiatalok olvasási programjának összeállításában szabad tere van minden könyvtárosi jószándéknak és helyes törekvésnek. Minden fiatalra vagy a fiatalok különböző csoportjaira lehet szabni azt, hogy mit ajánlunk, milyen sorrendben, milyen összetételben, de az ő joguk, mit fogadnak el, mivel kezdik és milyen sorrendben. József Attila verset tanulnak-e, vagy éppen Majakovszkijt? Petőfin keresztül jutnak-e el Simon Istvánig, vagy Jevtusenkótól Vajda Jánosig? Illés Béla összes műveit akarja-e valaki elolvasni egymásután, vagy egy Jókai és Cervantes regény között a görög városállamok kialakulásáról készült ismeretterjesztő művet vesz kezébe. Helyes bizonyos *rendező elv*, de a mégoly arányérzékkel rendelkezők, megbízható ízléssel megáldottak által készített szellemi étrendet is dőreség lenne százezek számára kötelezővé tenni. Az okos bibliográfiák, érdekes tárgyú albumok, vonzó ajánlás-jegyzékek segítségével felkeltett olvasási igényt, kívánságot az ügyes könyvtáros céltudatosan és az olvasó megelégedésére tudja kielégíteni. A szempont-kaptafákra gyártott jegyzékek, olvasótervek eleve kudarcra vannak ítélve.

A fiatalok nem mentek el a beszámoltatásra, irtóznak tőle. A könyvtárosok ennek elmaradása miatt *tartalmatlannak érzik* a mozgalmat, s úgy vélik, *megszűnt a szellemi próbatétel?* A mozgalom igazi tartalma a KISZ és a könyvtár rendszeres együttműködésének kialakítása, az irodalompropagandával kapcsolatos közös akciók szervezése, a fiatalok és a megfelelő könyvek bensőséges, tartalmas egymásratalálása. A szellemi próbatétel pedig nem a „vizsgákon”, hanem az olvasás során, az eszmecsere, a baráti beszélgetések, csoportos összejövetelek stb. alkalmával jelentkezik.

Nézetem szerint a mozgalom megítélésénél nem szabad merev sémákban gondolkodni. Igazában minden olyan akció, ötlet, próbálkozás, kísérlet, módszer hasznos és

a mozgalomhoz tartozik (a fejtörőktől a szavalóversenyeken és klubösszejöveteleken keresztül az irodalmi és tudományos kérdésekről kezdeményezett vitákig), amelynek felhasználásával szélesíthetjük az olvasó fiatalok taborát és felkelthetjük érdeklődésüket, elmélyíthetjük ismereteiket, olvasmányélményeiket.

A KÖNYVTÁROS AZ OLVASÓMOZGALOM ELSŐ SZÁMÚ AGITÁTORA

Meg kell ragadnunk minden alkalmat, hogy a fiatalokkal és elsősorban a KISZ alapszervezetek vezetőségeinek tagjaival szót értsünk, megértessük velük, hogy az önművelés, az olvasómozgalomban való részvétel egyéni érdekük, az olvasás, a művelődés ugyanúgy hozzátartozik mindennapi életükhöz, mint az evés, a ruházkodás stb.

A mai ifjúság rajongással veszi körül, példaképének tekint a világhírű hőseit: Gagarint, Tyitovot, Tyeresskovát stb. Olyan felkészült, céltudatos és bátor emberek szeretnének lenni, mint ők. Könnyen meg fogják érteni, hogy csak az állandó tanulás, az olvasás, a rendszeres művelődés útján közelíthetik meg példaképeiket. Erre éppen a világmindenséget ostromló kommunista fiatalok adnak példát. Gagarin gyermekkorától kezdve szereti az irodalmat, a könyvet. Rendszeresen olvas kalandos könyveket, klasszikusokat, társadalmi műveket. Tyitov — egy interjú alkalmával fel-tett kérdésre válaszolva — elmondta, hogy nagyon szereti Puszkint és Majakovszkij verseit, történelmi regényeket olvas, Petőfi versei legkedvesebb költeményei közé tartoznak. Mindketten tovább tanulnak, hogy birtokukba vegyék a tudományos technika minden fegyverét, amelyek a jövő emberei számára szükségesek. A példa ereje döntő a fiatalok mozgósításában. „Száz szónál is több a tett”. Propagandamunkánkban tehát elsőrendű helyet kell biztosítani az ilyenfajta agitációnak. *A művelődésben, az olvasómozgalomban a KISZ vezetőknek kell tettekkel előljárni.* Ők legyenek az elsők a könyvtári beiratkozók között, ők legyenek eleven élményeikkel a legjobb könyvek népszerűsítői is.

Érveljünk és tanítsuk meg a KISZ bizottság tagjait, az alapszervezetek vezetőit az olvasómozgalom aktivistáit is arra, hogy szóban és írásban álljanak sorompóba. Adjunk a szájukba meggyőző szavakat. Ne csak azt mondják el: lépj be te is a mozgalom tagjainak sorába. Terjesszük a mozgalom alapvető célkitűzéseit közvetítő gondolatokat: A mi korunkban az iskolákban nyújtott ismeretek, a szervezett tanulás során megszerzett tudásanyag, csak alapot jelent a világról alkotott képünk teljesebbé tételéhez, világnézetünk megszilárdításához, életélményeink gazdagításához. A mai kor sürgető követelést támaszt a fiatalokkal és idősebbekkel szemben: ha meg akarod állni a helyed a világban, ha tevőlegesen kívánsz bekapcsolódní a társadalom által végzett határtalan lehetőségeket nyújtó alkotómunkába, akkor ne legyen életednek egyetlen üresen maradt perce, elfecsérelt órája, amikor nem kísérled meg ismereteid bővítését, érzelmi életed gazdagítását. Csak így képes ma az ember eleget tenni egyéni és társadalmi hivatásának. Ez akkor is érvényes, ha a fizikai munka, vagy a szellemi munka területén dolgozik valaki. A modern ember egyéniségét nem csupán az jellemzi, hogy tudja mire kell használni a legújabb tudományos technika által létrehozott eszközöket, hogy a szórakozás legválogatottabb formáiban éli ki magát, hogy új szokásokat vesz fel a társadalmi érintkezésben, hanem legfőképpen és elsősorban az, hogy magáévá teszi korunk leghaladóbb filozófiáját, megérti a társadalmi fejlődés törvényszerűségeit, felfogja és alkalmazni tudja a természettudomány alapigazságait, behatol a tudomány és technika rejtelmeibe, érzékenyen reagál az irodalom és művészet remekműveiből áradó emberi szépségekre és sokoldalú érzelmi kapcsolatba kerül az emberekkel, az őt körülvevő világgal. Mindezzel pedig közvetlen szakmai munkáját, társadalmi tevékenységét, egyéni ambícióit felemeli a kor színvonalára, munkája tudatossá válik, egyéni élete pedig kiegyensúlyozottá. Ez legyen propagandamunkánk tartalma!

AZ OLVASÓMOZGALOM SZERVEZÉSI MÓDSZEREI, MEGNYILVÁNULÁSI FORMÁI

Az olvasómozgalom a KISZ és a könyvtárak együttműködésének, a fiatalok között végzett közös nevelőmunkának a legfőbb eszköze és a legalkalmasabb formája. Nemcsak az egyes fiatalok első szab követelményeket, hanem a tennivalók egész sorát kívánja meg a KISZ-től és a könyvtáraktól is. A mozgalom nem sportszerű verseny, a követelmények nem versenyszabályok. Mozgalomná éppen azért válik, hogy kereteibe belefér a művelődés, a könyveket népszerűsítő, a fiatalokat tanulásra, olvasásra mozgósító, a kultúra értékeinek, a nemes eszméknek, a művészi szépségnek megismerésére serkentő akciók egész serege. A mozgalom lelkes szervezőmunka nélkül, az ifjúságot megmozgató, tettekre buzdító kezdeményezések nélkül eredménytelen ma-

rad. Ne várjuk hát a „csodát”, de ne is csépeljük tovább a szót. Eljött a tett ideje: csináljunk olyan eleven, látható, tapintható és hatásos mozgalmat, amely magával ragadja a fiatalok tíz- és százazezeit.

A mozgalom szervezésének egyik fő eszköze országszerte a *KISZ alapszervezet tagjainak kollektív könyvtárlátogatása lehet*. Ezt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár néhány kerületi könyvtárában már sikerrel alkalmazták, de falvakban és városokban, iskolákban és üzemekben is megvalósítható. A könyvtáros gondja, hogy a látogatás ösztönző hatással legyen a fiatalokra. A könyvtár és a könyvek bemutatásán kívül helyes, ha rövid irodalmi műsorral tesszük érdekessé a látogatást. Mindenképpen érjük el, hogy a vezetőség tagjai ez alkalommal iratkozzanak be a könyvtárba, példát mutatva a többi fiataloknak.

A könyvtári tagokká lett fiatalok igénylik, hogy foglalkozzunk velük: tanácsot várnak az olvasnivaló megválasztásában, az őket érdeklő kérdések tisztázásában. A könyvtáros egyéni segítsége mellett nagy szükség van olyan, a könyvtárban, a művelődési otthonban, vagy a KISZ helyiségében tartott rendszeres *kollektív összejövetelre*, ahol alkalom nyílik közös felolvasásokra, egy-egy könyv elemzésére, tapasztaltabb, olvasottabb emberekkel (pedagógusokkal, mezőgazdászokkal, mérnökökkel, írőkkel, tudósokkal stb) való baráti eszmecsere, az új könyvek bemutatására, s ahol a fiatalok egymásnak is elmondhatnák olvasmányélményüket, megbeszélhetnek a közösen megnézett filmeket, televíziós műsorokat. Budapesten és vidéken is egyre több *művelődési és irodalmi kör, fiatal olvasók klubja* alakult ilyen céllal.

Ahol ilyen rendszeresen tevékenykedő köröket nem tudnak létrehozni, esetenként szervezzenek a KISZ-szel együtt, a fiatalok közreműködésével *irodalmi délutánt*, olyan *klub-estet*, amelynek keretében fejtőrő játékot, szavaló és felolvasó versenyt, könyvismertetést, szellemi vetélkedőt tarthatnak.

A KISZ bizottságok és a megyei, járási könyvtárak (a Komárom és Veszprém megyei korábbi kísérletek mintájára) kezdeményezzenek *pályázatokat* (ezeknek a témája lehet könyvek elemzése, szereplők jellemzése, folyóiratokban megjelent írásoknak a bírálata, de tárgya lehet a bizonyos könyvekkel kapcsolatban feltett kérdésekre adandó válasz is). Középiskolákban, általános iskolákban és iparitanuló otthonokban sikerre számíthat az *olvasónapló-pályázat*. Falun, üzemekben a mozgalomba már bekapcsolódott fiatalok révén *olvasószervezési-versenyt* is indíthatunk. A falusi *könyvbarát-napok* alkalmat adnak a *fiatal olvasók találkozóinak* létrehozására, *könyvterjesztési kampány* indítására.

A megyei, budapesti és városi sajtóban, mozielőadások szünetében vetített reklámokon rejtvényversenyt, a megyei rádiók adásaiban *irodalmi ajándékműsort* javasolunk a mozgalom résztvevői és a többi fiatalok számára. A regényhősök jelmezés felvonulásával egybekapcsolt „Ki kicsoda, hol élt és mi a mestersege?” játék az olvasási propaganda jó eszköze lehet, a manapság eléggé divatos könyvbálokon, farsangi multságokon stb.

Évenként egyszer, lehetőség szerint a könyvhét idején a jelvények ünnepélyes átadására kell felkészülnünk. Ez is a KISZ és a könyvtár közös gondja. Minden esetben a KISZ megbízottja adja át a jelvényeket, a könyvtáros pedig nyújtson rövid tájékoztatást az olvasómozgalom eredményeiről és eseményeiről. Jó előre tervezzük meg az ünnepélyes műsort, hogy az az adott körülményekhez képest színvonalas legyen. (A megyei könyvtárak és népművelési osztályok segítsenek a műsorok összeállításában és a megvalósításban).

Azt hiszem, hogy az elmondottak után nem szorul újabb bizonyításra, milyen sok tennivalót ad a József Attila olvasómozgalom a KISZ-nek és a közművelődési könyvtáraknak is. Csak szívós és ötletes munkával lehet elérni, az együttműködés által lehet biztosítani, hogy a mozgalom ne „elformátlanodott”, hanem sokszínűen megnyilatkozó és sok fiatal számára vonzó legyen.

Mikó Zoltán

KITÜNTETÉSEK

A művelődésügyi miniszter az *Építők Napja* alkalmából eredményes munkájukért *Bakos Istvánnénak*, az *Építő-, Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezete Veszprém megyei Körzeti Könyvtára vezetőjének*, *Berki Imrénének*, a budapesti I. sz. Körzeti Könyvtár vezetőjének *Szocialista Kulturáért*; *Téri Tamásnének*, a Borsod megyei Körzeti Könyvtár vezetőjének, *Szepsy Tibornak*, az É. M. 44. sz. Állami Építőipari Vállalat könyvtárosának *Miniszeri Dicséző Oklevelet* adományozott.

A Matica jelenlegi épülete

Százéves a MATICA SLOVENSÁ

A Matica slovenská nem ismeretlen a magyar könyvtárosok körében. Ismerik történetét és ismerik mostani munkáját is, hiszen az elmúlt években több látogatásra és viszontlátogatásra került sor, amelyek során lehetővé vált tapasztalataink kicserélése. A csehszlovák könyvtári dolgozók közül éppen a Matica slovenská 30 tagból álló küldöttsége járt itt elsőként 1956-ban; ugyanakkor a magyar könyvtárok dolgozói is többször voltak Szlovákiában.

Az Országos Széchényi Könyvtár és a Matica slovenská munkája keretében dokumentációt készít az ország könyvtárügyének fejlődéséről, és különböző irányelveket, utasítástervezeteket állít össze az irányító szervek számára, illetve áttekintést nyújt a könyvtári folyóiratok legfontosabb cikkeiről.

A retrospektív bibliográfia területén az 1958. évi varsói nemzetközi bibliográfiai konferencián tűzték ki az együttműködés elveit és a közös feladatokat.

A századik évforduló alkalmából említünk meg röviden néhány eseményt a Matica slovenská múltjából, és szóljunk jelenlegi munkájáról is.

A Matica slovenská — a többi szláv nép Maticájának mintájára — 1863-ban

alakult. A múltban a Matica volt az egyetlen hivatalosan engedélyezett szlovák kulturális intézmény. Az volt a feladata, hogy szervezze a honismereti kutatást, adjon közre tudományos és ismeretterjesztő irodalmat (12 éves fennállása alatt 82 művet adott ki) és gyűjtse a szlovákok életére vonatkozó dokumentumokat (1875-ig mintegy 40 000 kötet könyvet, több mint 330 kéziratos egységet gyűjtött össze, stb.). Igen fontos szerepet töltött be a Matica a szlovák irodalmi nyelv kialakításában is. Sokat ígérő indulását azonban csakhamar meggátolták: 12 évi működés után a Maticát erőszakkal megszüntették.

A Matica slovenskát az első világháború után a Szlovákia ügyeit gondozó felelős minisztérium első kormányrendelete, amely 1919. január 1-én jelent meg Pozsonyban, újra életre hívta, s a Matica polgári demokratikus jellegű országos kulturális intézménnyé vált. A polgári Csehszlovákiában a Matica slovenská egész sereg olyan feladatot végzett, amelyet másutt az állam és az állam által fenntartott intézmények vállaltak az ország kulturális életében: a helyi szervezetek közvetítésével népművelő munkát végzett, közművelődési könyvtárakat alapított (1930-ig 2602 könyvtárat hozott

létre), műkedvelő színházat szervezett, gondozta a tudományos és művészeti dolgozók tevékenységét. Nagy érdemeket szerzett a szlovák irodalom klasszikusainak kiadásával, a modern szlovák írók műveinek közreadásával és a világirodalomból, főleg az orosz irodalomból készült fordítások közzétételével is.

A felszabadulás, főleg pedig a munkásosztály 1948. évi februári végleges győzelme után új szakasz kezdődött a Matica slovenská fejlődésében. A Szlovákia életében bekövetkezett páratlan gazdasági, politikai és kulturális fejlődéssel kapcsolatban, valamint a csehek és a szlovákok viszonyának alkotmányos rendezése után soha addig nem tapasztalt fejlődési lehetőségek nyíltak a Matica előtt.

Az első időszakban párhuzamosan folytatta gazdag népművelő, tudományos és kiadói tevékenységét: összesen 1095 helyi szervvel rendelkezett, s ezeknek több mint százezer tagjuk volt; a szlovák kulturális munkásokat 12 tudományos, irodalmi és művészeti szakosztályba tömörítette; minden tudományos szakosztály saját kiadvánnyal rendelkezett és a tudományos publikációk különböző sorozatait adta közre; a Hviezdoslav Könyvtár keretében folytatták a szlovák klasszikusok közreadását 20 000—50 000-es példányszámban.

1945 után Szlovákia kulturális élete annyira kiterjedélyesedett, hogy a gyors növekedés folytán a Matica slovenská mellett természetesen úton további önálló és szakosított intézmények is keletkeztek: a tudományos munka a Szlovák Tudományos Akadémiában összpontosult és annak kutató és tudományos intézeteiben ment végbe. Ezekben a dolgozók száma többszörösen meghaladja azt a létszámot, amellyel a Matica slovenská valamennyi szakterület számára együttesen rendelkezett; létrejött a Tudományos és Politikai Ismereteket Terjesztő Társaság, a Népművelési Intézet, a szakkiadók stb. A kulturális előrehaladásnak ebben a viharos fejlődésében elégtelennek bizonyult a társulati keret, és ezért a Matica

slovenská az intézmény államosítására kérte a Szlovák Nemzeti Tanácsot. 1954. április 29-én törvény jelent meg, amely a Matica slovenskát törvényesen Szlovák Nemzeti Könyvtárrá és Bibliológiai Intézetté nyilvánította.

A szóban forgó törvény értelmében a Matica slovenská aktív gyarapítási munkát végez, melynek az a célja, hogy egészítse a szlovák és a szlovákumum jellegű anyagot. Ma már mintegy 800 000 nyomtatott egységgel (ezek közt pl. az 1488-ban kiadott Thuróczi-féle Chronica Hungarorummal), kb. 450 000 kézírral (a 15. századtól kezdve), és mintegy 100 000 zenei kézírral, illetve 40 000 képdokumentummal rendelkezik.

A Matica slovenská a bibliográfiai központ szerepét is betölti és szerkeszti a Bibliografický Katalog ČSSR (a csehszlovák nemzeti bibliográfia) szlovák részeit, nevezetesen a Slovenské knihy, a Články v slovenských časopisoch, valamint a Slovenské hudobníny című periodikus kiadványokat. (Az első a szlovák könyveket, a másik a szlovák folyóiratokban közreadott cikkeket, a harmadik a szlovákiai zeneműveket öleli fel.) Ezekkel párhuzamosan retrospektív, ajánló és speciális bibliográfiákat is kiad. A közművelődési, az üzemi és az iskolai könyvtárak számára pedig mintakatalógust bocsátott közre. A Matica slovenská feladatkörébe tartozik a Szlovákiában folyó bibliográfiai munka összehangolása is.

Hasonló koordináló feladatot végez a Matica bibliológiai főosztálya is a módszertani segítségnyújtás, valamint az elméleti és kutatómunka terén. A bibliológiai főosztály módszertani segítséget ad a szlovákiai könyvtáraknak a legkülönbözőbb formákban: értekezleteket, tanácskozásokat, ankétokat szervez számukra, módszertani útmutatókat ad ki a könyvtári munka minden területéről és helyszíni módszertani-instruáló segítséget is nyújt a könyvtáraknak.

1961-ben a Matica slovenská kebelében kiadói főosztály létesült, mely a könyvtártudományi szakirodalom központi kiadójának funkcióját tölti be Szlovákia területén. Ez adja ki a Čítatel című havi könyvtári szaklapot is.

A Matica slovenská 100. évfordulójával kapcsolatos ünnepségek azzal a tudományos konferenciával kezdődtek, amelyet a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete rendezett 1963. február 18—20-a között „A Matica slovenská szerepe történelmünkben” címmel. Az ünnepségek sorozatának betetőzéseként augusztusban ünnepélyesen leakták a Matica slovenská új székházának alapkövét.

Ján Irmler

*Könyvek,
folyóiratok*
SZAKSZERŰ
kötését
RÖVID HATÁRIDŐRE
vállaljuk.

VAS MEGYEI VEGYESIPARI VÁLLALAT
Szombathely, Dérkovits u. 1.

PUSZTAI HÍRADÁS

A Dunántúl dombjai között, vasúttól távol, kövesút és villanyvilágítás nélküli puszta a miénk. A Szabadhídvég (Fejér m.) melletti Rebecpusztához közigazgatásilag még egy másik puszta is tartozik. A két pusztának együtt 246 lakosa van. Ebből 92 könyvtári olvasó (34 gyermek). Az évi könyvforgalom 1010 kötet. Az állomány minden kötetére évente 6 kölcsönzés jut.

Ezt az eredményt négy évi munkával értük el. A könyvtár alapítása előtt az olvasás igen vékony rétegre szorítkozott. Addig csak 2 újság járt a pusztára és a kallódó 20—30 kötet DISZ-könyv, meg a 60 kötetes iskolai ifjúsági könyvtár állott csak rendelkezésre.

Könyvtárunk létesítése és az alábbiakban ismertetendő módszerek segítségével sikerült megteremteni az olvasási kedvet. Ma már majdnem minden család járat újságot vagy képes folyóiratot, 10 családnak 3—4 féle újság jár, 12 családnak szépen gyarapodó egyéni könyvtára van (állományuk jelenleg 20—40 kötet). Az olvasás megszerettetésével együttjárt a továbbtanulás vágyának fellobbanása: jelenleg 31 felnőtt dolgozó végzi esti iskolai oktatás keretében az általános iskola VII. és VIII. osztályát.

Sok türelem kell a falusi munkához, de az eredmény nem marad el. E munka révén elbontódik az a láthatatlan fal, amely a távoleső települések és a városok lakói között fennáll.

DE ÉRDEKES! — TÁBLA

Az érdeklődés felkeltésének, a könyvpropagálásnak színes, megkapó, hasznos eszköze az 1×2 méteres nagyságú, keretezett furnérlemezés tábla, melyet egyszínűre festettünk.

Esetenként ráhelyezzük az új, vagy az időszerűen propagálandó könyvek színes borítólapjából és a borítólap belső szegélyén szokásos tartalmi ismertetésből álló kivágatot oly módon, hogy a színes borítólap képét a legmegkapóbb részletnél kivágjuk, azt a fülszöveggel együtt összeragasztva, színes kartonra helyezzük, s úgy vágjuk körül, hogy centiméter szélességű színes kerete maradjon. Így eltérünk a sablonos téglalap alaktól, a váltakozó színek minden könyvet külön kiemelnek. Előnye, hogy nemcsak a könyv színes táblája szolgál az érdeklődés felkeltésére, de vele együtt az ismertetés is.

Ugyanezen a táblán szövegre felakasztva a heti képes folyóiratok is elhelyezhetők, s ezek leemelhetők, olvashatók.

Itt helyezzük el az egyes sorozatok, megrendelhető új művek propaganda füzeit is.

Az olvasók maguk is többször hoznak anyagot, illusztrációt, adnak ötletet a táblához. Különösen a fiatalok működnek szívesen közre a tábla „szerkesztésében”.

OLVASÓPADOK

Területünkön háromholdas park van, melyet társadalmi munkával tartunk tisztán, állandóan szépítünk. Szabad idejük egy részét — különösen tavasztól ősziig — itt töltik a fiatalok és az öregek. Régebben ez az időtöltés csak arra szorítkozott, hogy a fűre leheveredtek, pokrócon ülve kártyázták végig a vasárnap délutánt vagy a szabad estéket. Újabban kis virággyűgyekkel körülvéve egyszerű fapadokat helyeztünk el a parkban, és ezekre a padokra mindazokat az újságokat és képes folyóiratokat kiraktuk, amikhez hozzájutottunk. Mindegyikbe egy kis kérő felhívást tettünk, hogy ne tépjék el és ne vigyék magukkal a folyóiratokat, hadd olvashassák őket minél többen.

Mindenki szeret képeket nézegetni, az újszerűség vonzásával együtt pedig a kényelmes padok is odacsalogatták a kártyázók nagy részét a folyóiratokhoz. A könyv-olvasás is az újságolvasással kezdődhet, s ha elvész is az olcsó újság, képes folyóirat, nem nagy kár érte. A képes újságokat még az olvasással küszködők is szívesen kezdték el olvasgatni.

A padok olvasnivaló anyagát hetenként, majd még rövidebb időközben cseréltük. Nemcsak a legújabb képes folyóiratokat használtuk fel, hiszen meglehetősen kicsi a költségvetésünk. Felhasználtuk az Élet és Tudomány, a Búvár, az Ifjú Technikus, s a Család és Iskola, a Képes Újság, az Ország-Világ, a Nők Lapja stb. régebbi számait is. Ehhez a járási könyvtár is adott segítséget, de a pedagógusok által járatott és már kiolvasott képes folyóiratok minden példánya ugyancsak ide került.

Néhány hét múlva ezek között a képes folyóiratok között feltűnt a mezőgazdasági szakfolyóiratok egy-egy példánya is. Így a szép park hatalmas fái alatt csendben

olvasók száma mindig több lett, és a szabad idő eltöltésének ez a formája megszokottá vált.

SZABADPOLCOS VÁLOGATÁS

Mivel bútorzat nem állott rendelkezésre, a szabadpolcos válogatás lehetőségét lócák segítségével teremtettük meg. Annak tudatában, hogy a kulturált környezet maga is kulturáltságra nevel, a szegényes eszközöket úgy használtuk fel, hogy a lócákat színes ozalid-papírral vontuk be, és virágállványokkal, néhány váza vágott virággal meg üreg alá helyezett színes reprodukciókkal tettük barátságossá a fokozottan tisztántartott kölcsönző helyiséget. Ebben a kérdésben nem szabad megalkudni!

A szabadpolcos válogatásban el kell igazítani az olvasót. Ezért a kölcsönzés adminisztrációját a fiatalokból álló „segítőgárda” tagjai végzik, a könyvtáros az olvasók között jár és beszélget velük. Az olvasók tájékoztatásához szükséges tudatosságot és gondosságot csak e beszélgetések alapján lehet megvalósítani.

A felszerelés egyszerűsége miatt még csak kevés lehetőség van arra, hogy keresgélés közben leülhessen, esetleg jegyzetelhesen az olvasó. A kis asztalok, székek hiányát a kölcsönzés idejére a KISZ-helyiségből áthozott székekkel pótoljuk. Ezeket a székeket szigetszerűen helyezzük el középen, ahol nem akadályozzák a lócákra kicirkóztatott könyvek között keresgélőket, böngészőket. A „sziget” közepén, kis asztalka mellett ül az, aki a kiválasztott könyv bejegyzését végzi a kölcsönzési nyilvántartásba.

A szabadpolcos lócák anyagát a kölcsönzések idejére állítjuk össze, mivel hetenként kétszer van kölcsönzés. Az ifjúsági, illetve gyermek-kölcsönzések idejére megfelelően összeállított, korosztályok szerint csoportosított könyvanyagot válogatunk.

A „célolvasmányok” propagálását (a régebbi József Attila olvasómozgalom idején) a kölcsönzőbe kitett irodalmi térképpel, az állandó „De érdekes!”-táblával, valamint a szabadpolcos anyag középső, legfeltűnőbb részén elhelyezett művek közreadásával végeztük.

AJÁNLÓ LEVÉLKE

Az egyéni könyvajánlásnak kedves és mindig ható eszköze.

Amikor új könyv érkezik, egy kis névjegy-borítékos névjegykarton nagyságú ajánló levélkével elküldjük azt a könyv jellegének megfelelően kiválasztott olvasónak.

Igy például az egyik, a motorkerékpárok működése iránt érdeklődő fiúnak a Pannónia motorokról szóló könyvet, a horgolás szerelmesének a horgoló könyvet, a menyasszonyjelölt lánynak az új szakácskönyvet stb. küldtük. Ha új, értékes szakkönyv érkezik a könyvtárba, azt ugyancsak gépelt kis ajánló levélkével küldjük el az érdekelt brigádvezetőnek, az állattenyésztésben vagy kertészetben dolgozó csoportvezetőnek.

Ez a névre szóló, szíves hangú ajánlás mindig megtiszteltetés, és mintegy az olvasás „szelíd kényszerét” is jelenti a címzett számára. Az ilyenfajta figyelmesség a gyakorlat szerint nagyon gyümölcsöző, vele sok esetben nyertük meg a könyvtár munkájától idegenkedőket, a könyvvel nehezen barátkozókat is.

Ugyanígy ajánló levélkével küldjük el az egyes szakemberek számára a kiadó-vállalatok esetenkénti tájékoztató, ajánló kiadványait is, és mi intézzük el a könyvrendelést is azok alapján.

E kis levélkéket nem postán küldjük, hanem az iskolai segítőbrigád kis „postásai” a kézbesítők.

MIT SZERETNÉK OLVASNI? — FÜZET

A kölcsönzések alkalmával a könyvtáros legfontosabb munkája az állandó érdeklődés, beszélgetés az olvasókkal, hogy mi tetszett olvasmányaikból. Az egyes személyekhez, eseményekhez fűződő megjegyzések az olvasók ízléséről, olvasottságáról való, annyira szükséges tájékozódást eredményezik. Így tudunk ajánlani, ízlésüket nevelni.

Ez az apró, de annyira fontos munka összekapcsolódik a „Mit szeretnék olvasni?”-füzet vezetésével.

Az egyszerű, vonalas füzet a könyvtár megfelelő helyén állandóan kéznél van. Abba mindenki — eleinte biztatás is szükséges — beleírja az általa olvasni kívánt könyv címét, szerzőjét.

E füzet vezetése különösen a kiskönyvtárakban hasznos. Az állandó olvasók között mind gyakrabban merül fel az igény olyan könyv olvasására, ami a fiók-

könyvtár anyagában nem található. A „kívánság-füzet”-be jegyzett könyveket részben a járási könyvtárból szerezzük meg, részben a saját állomány gyarapítása során előbb-utóbb megvesszük.

Amikor azután megkapjuk a kívánt könyvet, azt a segítőgárda kis postásai elviszik egy levélkével, amelyben örömmel értesíti a könyvtáros az olvasóját, hogy a kívánt könyv, íme, megérkezett és ahhoz jó, hasznos szórakozást kíván.

A KÖNYVEK „KIKÉSZÍTÉSE”

A rendelkezésre álló ismeretterjesztő művek, különösen a régi kiadványok a címlapon kívül semmi, vagy teljesen szegényes illusztrálással jelentek meg.

E hiányosság pótlására az ismeretterjesztő könyveket „kikészítjük”. Elhasznált képes folyóiratokból kivágjuk az egyes könyvek anyagához kapcsolódó színes és fekete képeket, s azokat behelyezzük a könyvekbe, a könyv oldalainak megfelelő nagyságú lapokra ragasztva, melyeket gemkapoccsal rögzítünk a könyv első, hátsó vagy fejezetek utáni oldalaihoz. Nemcsak a feltűnő, de a tárgykörhöz kapcsolódó valamennyi kép is hasznos kiegészítője a könyvnek, és így a porosodó könyvek iránt szintén megnyilvánul érdeklődés.

Gyakran a népszerű, tudományos folyóiratok egész cikkeit is behelyezzük a könyvekbe, nem csupán az egyes képeket. Ezek segítségével a régebbi kiadású könyvek is vonzóbbakká válnak.

A képeket mindig a könyvek belsejében helyezzük el, hogy a könyv eredeti címlapjának képét ne zavarják. A könyvekben — különösen a bevezető nélküli és a könyvtárba újonnan érkezett, még nem olvasott könyvekben — kritikákat is szoktunk elhelyezni.

HANGLEMEZES ESTÉK

Különösen a fiatalság körében kedveltek a hanglemezes esték. Ebből kiindulva szervezünk a téli időszakban könyvismertetéssel és vershallgatással összekötött hanglemezes estéket.

Például a „Halhatatlan szerelmesek” sorozatban Shakespeare-részleteket és operaáriákat adtunk egymást váltogatva. A „Vidám versek — vidám zene” sorozat még sokrétűbb anyagból merített. Összeállításukat a magnetofon megkönnyíti, mert rádióadások részleteit is megszólaltathatjuk.

Az oly népszerű és gomba módjára terjedő irodalmi színvonal mozgalomnak szerintünk ez lehet egyik lépcsője, mert ahol a jó irodalom, a szép vers élvezete már kezd gyökeret verni, ezzel a kapcsolással az esztétikai nevelésben, a tömegek művészi ízlésének fejlesztésében is nagy lépést teszünk előre.

ÜTTÖRÖTÁBOROK KÖNYVELLÁTÁSA

A nyári úttörőtáborozás tervezésébe jól beilleszthető a tábori könyvtár könyvellátó szolgálata is.

A könyvtől való teljes elszakadás még az úttörőtáborozás idejére sem célszerű. Különösen a kedvezőtlen időjárás napjai alatt, a gyakran sátorba szorult gyerekek szabad idejének hasznos kitöltője az úttörőtábor könyvtárosa által közreadott könyvek olvasása, irodalmi társasjátékok, „kérdézz-felelek” irodalmi fejtörők beiktatása.

A tábor részére a táborozók számának megfelelő kötet könyv elegendő. Egy utazókosárban, bőröndben elfér, és a tapasztalat szerint valamelyik megbízott úttörő egyedül is zökkenésmentesen ellátja a könyvkölcsönzést, ha egyszerű füzetes nyilvántartást vezet. A táborba a kalandos ifjúsági regényeken kívül olyan műveket viszünk magunkkal, amelyek a táborozással, természetjárással, a tábori barkácsolással, egészségvédelemmel foglalkoznak. Néhány jó táborozási kézikönyv, a rövid jeleneteket tartalmazó műsorfüzettel együtt jó segítője lehet a táborok színjátész életének, a műsorok összeállításának is.

Ezeknél a kölcsönzéseknél a legteljesebb „szüniidős” szabadságot engedjük meg. A gyakorlat szerint még nagyobb az erre az időszakra eső olvasási átlag, mint a tanév bármely időszakában.

Váradai József

(A könyvbarát-pályázaton díjat nyert munka részlete.)

A munkaszervezet korszerűsítése az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárában

I.

A könyvtár növekvő szervezet: nő az állománya, olvasóközönsége, növekednek feladatai; egyre több helyiségre és könyvtárosra van szüksége. Márpedig ha növekszik a létszám és változnak a feladatok, a szervezetet is meg kell változtatni. Általában minél fiatalabb a könyvtár és minél gyorsabb a fejlődés üteme, annál gyakrabban jelentkezik az átszervezés szükségessége.

Ez jellemzi az Agrártudományi Egyetem 1945-ben létesült könyvtárát is. Kezdeti állománya — kb. 2000 kötet — azóta a százszorosára nőtt különböző könyvtárak beolvasztása révén, személyzete pedig 30 főre. Az egységes gyűjtemény kialakításának, az újrakatalogizálásnak a nehézségeit itt nem észleltezzük, csak röviden megemlíttjük, hogy 1962 végéig e hatalmas munka lekötötte munkaerőkapacitásunk túlnyomó részét, és emiatt könyvtári szolgáltatásainkat úgyszólván a legszükségesebbekre kellett korlátoznunk.

Pedig akadt volna igény bőven. Az egyetemen folyó tartalmi munka elmélyülése, az oktatási reform, a hallgatóság érdeklődésének fokozódása, a diákkollégiumok létesülése, a tanszéki könyvtárak profiljának kialakítása, a fölőpéldányok felduzzadása, a helyhiány jelentkezése, az olvasók számának növekedése, az egyre fokozódó könyvtárhasználat — rö-

viden: az általános fejlődés — nagyobb feladatokat ró könyvtárunkra.

Az újrakatalogizálás befejezésének közeledtével az „igénylista” már olyan hosszúra nőtt, hogy úgy látszott: nagyobb létszámemelés nélkül csak néhány probléma megoldását kísérhetjük meg.

Különösen a mezőgazdasági szakemberekben mutatkozott hiány. Előzetes számítás szerint még legalább 5—6 mezőgazdasági mérnökre lett volna szükségünk a jelenlegi ötön felül, hogy mezőgazdasági szakembert állíthassunk minden munkahelyre, ahol ilyenirányú ismeretekre van szükség. Felső- és középfokú könyvtárosi képzettségű dolgozókból legalább 10 kellene, holott csak hárommal rendelkezünk.

Vajon remélhető-e, hogy rövid időn belül sikerül ennyi új állást kapnunk? S ha feletteseink elfogadnák érvelésünket, honnan toborzunk megfelelő szakembereket?

II.

A vázolt helyzetben a könyvtár igazgatójának — a népgazdaság érdekeit figyelembe vévő — álláspontja az volt, hogy meg kell kísérelnünk feladataink megoldását létszámemelés nélkül, mégpedig a szervezésben rejlő tartalékok feltárásával és maximális kihasználásával. Más szavakkal: 1. a könyvtár szervezetét korszerűsítsük és a munkaköröket úgy alakítsuk ki, hogy minél jobban megközelíthessük a „megfelelő embert a megfelelő helyre” elvet, 2. az adminisztratív munkát ésszerűsítésekkel, a felesleges nyilvántartások elhagyásával, korszerűsítéssel a legszükségesebbre csökkentjük.

1. Nézzük először a *szervezést*. Eddig könyvtárunk is az általános elterjedt szervezeti formát követte. (Egységei: állománygyarapítás — feldolgozás — olvasószolgálat.)* A munkamegosztásnak ebben a formájában más dolgozó jelölte ki és más osztályozta a beszerzendő műveket, a tájékoztatást és a bibliográfiai munkát is más és más végezte. Tehát a munkafolyamat minden állomásán újból kellett ismerkedni a művek tartalmával, ami számottevő idővesztést jelentett. De arra sem nyíltott így lehetőség, hogy ki-ki egy szűkebb ágazat irodalmában elmélyülhessen, pedig ma már az agrártudomány differenciálódása és haladása olyan erős ütemű, hogy az *egésszel* lépést tartani egyetlen kutató, gyakorlati szakember, vagy könyvtáros sem képes. Ezért

* Az egyszerűség kedvéért itt most elhanyagolunk néhány munkaterületet (pl. folyóiratkezelés, cseretűgy, a tanszéki könyvtárak felügyelete stb.).

Lapunk előfizetését

ne felejtsek el a következő évre megújítani olvasóink! Az elmúlt években sok reklamáció érkezett hozzánk amiatt, hogy az év első hónapjaiban feladott előfizetések esetén a könyvtárak már nem kapták meg az időközben elfogyott első havi példányokat. A Posta Központi Hírlap Iroda ugyanis az év elején csak annyi példányt rendel folyóiratunkból a kiadótól, amennyi előfizetés az év végéig beérkezik. Az időközben és utólag felmerült igényeket a kevés tartalékpéldány elfogyása miatt a jövőben sem tudjuk kielégíteni. Ezért fontos az előfizetéseknek még ebben az évben való megújítása!

tör utat a szakosodás az egyetemi oktatásban, a gyakorlatban, továbbá a szak-könyvtári munkában is.

A munkaköröket — és ennek megfelelően a könyvtár szervezetét — tehát úgy kellett kialakítanunk, hogy lehetővé tegyük a szakosodást. Ezért új csoportot hoztunk létre, amelynek magvát mezőgazdasági mérnökök alkotják. Helyet kaptott itt egy széles körű nyelvtudással rendelkező nyelvész munkatársunk is, aki a gyengébb nyelvi felkészültségű mérnököket támogatja, amíg nyelvtudásuk megérősödik, továbbá egy bibliográfus. E szervezeti egység feladata a bibliográfiák, könyvjegyzékek, folyóiratok átnézése és a beszerzendő művek kijelölése, majd osztályozása és a tárgyi katalógusok szerkesztése. Tájékoztatást adnak a rászorulóknak, bibliográfiai munkát végeznek, szerkesztik a könyvtár hetenként megjelenő tájékoztatóját és rövidebb lélegzetű fordításokkal segítik az olvasókat. Terveink szerint a reference-szolgálatot is ők adják és kezelik az aprónyomatványok tárárt. (E két utóbbi funkció ellátása pillanatnyilag nem valósítható meg az épület igen rossz adottságai miatt. Az egyetem nagyszabású bővítése folyamatban van, és problémáink csak akkor oldódnak meg, ha a könyvtár új helyiségekkel bővül.)

A csoport elnevezése körül viták voltak. Jelenleg *tájékoztató* csoport a neve, pedig tevékenységének tartalmát, jellegét helyesebben fejezné ki a *szakreferensi* csoport. Igaz, hogy ma még a szakok csak körvonalakban alakultak ki, de a dolgozók nyelvtudásának gazdagodásával az elhatárolás egyre jobban érvényesíthető.

Az új szervezeti forma másik egysége az *állománygyarapító és nyilvántartó* csoport. Feladata: a kijelölt művek beszerzése, állománybavétele, címléírása, a katalóguslapok sokszorosítása, szétosztása, valamint a betűrendes katalógusok szerkesztése.

A harmadik (az *olvasószolgálati*) csoport feladata lényegében nem változott.

2. Az *adminisztratív munkák csökkentésével* is értünk el megtakarítást. Legnagyobb talán a leltározási rendszer észszerűsítése. Ennek kidolgozásánál figyelembe kellett vennünk, hogy könyvtárunk a) központi jellegű; hálózatához tartozik egy kari és 36 tanszéki könyvtár letéti állománya, b) gyakran kell beszerezniük — különböző időpontokban — ugyanazon művekből több példányt, amelyek egy-két évi használat után elavulnak, c) az állományellenőrzés és az elavult művek többpéldányainak kiiktatása könnyen és gyorsan megtörténhessék.

A fentiek figyelembevételével alakítottuk ki nyilvántartási rendszerünket, mely a párhuzamosságokat kiküszöböli és a régi, időtrabló kézírásos leltárkönyv vezetését szükségtelenné teszi. A *leltározás* géppel előre számozott *szabadlapokon*, a címléírással egy mozzanatban, átirással történik. A többpéldányokat is ide vezetjük rá; törlésük így később gyorsan végrehajtható, az állományellenőrzés is jóval egyszerűbb.

A szabadlapok számozása a raktári rendet követi, ezért az időrendiség követelményeinek úgy teszünk eleget, hogy a könyvesbolt által kiállított számlamásolatokat sorszámozzuk és évenként egybefűzzük, illetve bekötöttjük. A cserébe érkező kiadványoknál a számlamásolatot a kísérőokmány (boríték stb.) pótolja.

A tanszéki *letéti naplók*at írjuk csak kézzel, de ezeket is átirással; a másolatokat az érdekelt tanszékek kapják.

*

Csak röviden vázoltuk könyvtárunk munkaszervezetének egyes változásait, de talán így is sikerült érzékeltetnünk az új utak, a minél gazdaságosabb megoldások keresését. Csupán néhány hónap kezdeti tapasztalatairól számolhatunk be — és ezt a rövid időszakot is az átállás nehézségei tarkították —, azonban annyit máris leszűrhetünk, hogy kezdeményezéseink, próbálkozásaink helyesek voltak, és ez az alap alkalmas a továbbfejlesztésre.

Wallehausen Gyula

POZSONYBAN járt tanulmányúton az Országos Széchenyi Könyvtár küldöttsége. A Budavári Palotában épülő új nemzeti könyvtár általános és épületgépészeti tervezésével kapcsolatban a Művelődésügyi Minisztérium műszaki osztálya részéről *Légrády Sándor* gépészmérnök, a KÖZTI III. számú irodája részéről *Havassy Pál* építész, a könyvtár felelős tervezője, az OSZK részéről pedig *Barabási Rezső* h. főigazgató és *dr. Tombor Tibor* osztályvezető, a könyvtárépítési munkacsoport vezetője vett részt a háromnapos tapasztalatcserén. A delegáció az ottani Egyetemi Könyvtár épületkomplexumának átépítését és könyvszállító berendezésének terveit, a Műszaki Egyetem építkezéseit és műszaki berendezéseit, valamint a pozsonyi Vár műemléki renoválását tanulmányozta.

(t. t.)

KÖNYVTÁRAK KORSZERŰSÍTÉSE A FŐVÁROSBAN

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában tovább folyik a kerületi könyvtárak korszerűsítése. Az 1963. évre tervezett átrendezési munkák nagyrésze előreláthatólag befejeződik a harmadik negyedév végéig.

Az átszervezési, átalakítási munkák során ügyelnek arra, hogy egy területen ugyanabban az időben ne szüneteltesse működését több könyvtár. Ezért gondoskodnak arról, hogy a bezárt könyvtár olvasóit a legközelebbi könyvtár lássa el olvasnivalóval.

Az új létesítmények nagysága, funkcionális kialakítása ma már a legújabb

új könyvtár részére 500 m² alapterület áll majd rendelkezésre. — Az 5. sz. önálló gyerekkönyvtárat augusztusban megnyitották az V. ker. Aulich utcában.

Az átalakításokról, újjárendezésekről a következőket jelenthetjük: a VIII. kerületi 2-es sz. könyvtár kölcsönzészlege új berendezést kapott. A szabadpolcos rendszerre való áttérés már régebben megtörtént, de a megnövekedett forgalom és olvasólétszám (1962. XII. 31-én 6990 fő) szükségessé tette még korszerűbb kölcsönző pultok és ruhatár felállítását.

Abban a lakóépületben, melyben a XIII. ker. 4. sz. könyvtár van elhelyezve,

Az Aulich utcai gyermekkönyvtárban

könyvtárépítkezési elgondolások figyelembevételével készül. Ilyen korszerű új könyvtár nyílt 1963. III. 1-én a Csepel-Csillagtelepen. (Ennek a 46. sz. könyvtárnak képeit lapunk júniusi számában közöltük.) Még modernebb lesz a készülő XI. kerületi 6. sz., valamint a tervezett 47. sz., József Attila telepi (volt Valéria telep) könyvtár. A Karinthy Frigyes úton a 6. sz. könyvtárnak új otthont nyújtó OTP ház építkezése már folyik, a földszinten a könyvtár helyiségei is készülnek, hogy befogadják a most a szomszédos régi házban 7000 olvasót kiszolgáló régi könyvtárat. Az épületet a könyvtárral együtt Virág Csaba, a Liszt Ferenc téri 1. sz. gyermekkönyvtár építője tervezte. A József Attila telepen létesítendő új könyvtár tervei is elkészültek. Itt az

generál-tatarozás történt. Ez alkalommal a könyvtárban is födémcserét végeztek. Így lehetőség nyílt nagyobb belső tér kialakítására, mellyel kedvezőbbé váltak a működési feltételek is. A nyitásra előreláthatólag még ebben a negyedévben sor kerül.

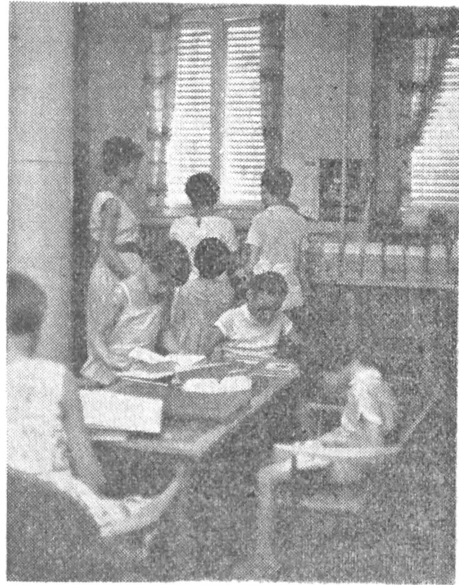
Óbuda sem maradt ki a könyvtárak átrendezési programjából. A III. kerületi 8. sz. könyvtár teljesen újjáalakítva a szabadpolcos rendszerre áttérve ünnepelte fennállásának 40. évfordulóját. Egyidejűleg gyermekrészlege levált róla és a Fő tér 5. sz. alatt megnagyobbítva mint a nyolcadik önálló Szabó Ervin gyermekkönyvtár kezdte meg működését.

Az I. kerületi 11. sz. kerületi könyvtár emeleti helyiségéből 1960 márciusában

kiköltözött azzal a reménnyel, hogy a földszinten, a Krisztina körüti Diadal mozi mellett, jobb körülmények között rövidesen újjá fog születni. A könyvtárosok ideiglenesen a második házban levő gyermekkönyvtárban rendezkedtek be és kölcsönöztek felnőtt olvasóiknak. Azonban különböző nehézségek miatt több mint három esztendő telt el, míg a tervből valóság lett, és a felnőtt könyvtár igen szépen kialakított új helyén 1963. augusztus 1-én megnyílt. A gyermekrészleg átépítése is folyamatban van, s ha elkészül, mint önálló egység folytatja működését.

A nyáron átszervezett V. kerületi 14. számú könyvtár megkezdhette a szabadpolcos kölcsönzést a felnőtteknek. A gyermekrészleg pedig új helyén, a szembenlevő épületben kölcsönöz fiatal olvasóinak.

Hosszú ideig nehézséget okozott a XIII. kerületi József Attila Művelődési Házban működő 19. sz. könyvtár korszerűsítése a meglévő területen belül. A közelmúltban a nagyméretű olvasóterem kettéválasztásával teremtettek jobb olvasószolgálati lehetőségeket. Egyik felében gyermekkönyvtárat, másikban felnőtt olvasót lehetett kialakítani. A két részleg

A 2. sz. gyermekkönyvtárban

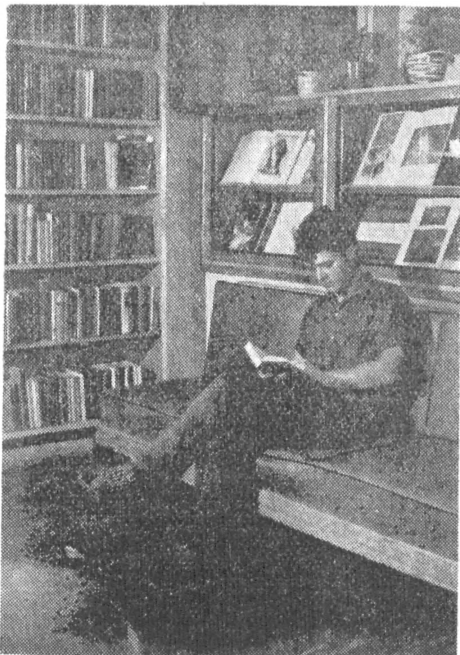
kettéválasztása falhúzás nélkül, csupán bútorokkal és függönnyel történt.

A budafoki XXII. kerületi 13. sz. kerületi könyvtár hozzáépítéssel kétszeresére növekedik. — Csillaghegyen pedig kiutaltak és már át is adtak egy igen kedvező helyen levő és beosztású épületet, ahova a III. kerületi 21. sz. könyvtár fog átköltözni. Az épület korszerűsítésére az ősz folyamán kerül sor.

A nyári zárvatartások alatt több helyen kisebb szabadpolcos átrendezés történt: a IX. kerületi, Gyáli úti 23-as, a XVIII. kerületi, pestlőrinci 24-es, a XIV. kerületi 43-as sz. ker. könyvtárakban a berendezések átcsoportosításával kedvezőbb válogató és kölcsönzési körülményeket teremtettek. A 2-es sz. gyermekkönyvtárban pedig, bár ez nem régi létesítmény, az igényeknek és a fokozott forgalomnak megfelelő funkcionális átcsoportosítást kellett végrehajtani. Az újpesti 28-as sz. könyvtár gyermekrészlegében ugyancsak nagyobb válogató területet nyitottak meg.

Hosszú évekig tanteremnek használták a rákoskeresztúri 36. sz. ker. könyvtár egyik helyiségét. Most a visszaadott teremben szép gyermekkönyvtár létesült. Káposztásmegyeren a 41-es sz. ker. könyvtár nyitott külön épületben gyermekkönyvtárat.

Szalay István

Olvasósarok a Krisztina körüti könyvtárban

KÖNYVTÁROK LEVELIBŐL

AZ OLVASÓSZERZÉS RŐL

Nehéz elképzelni, hogy éppen az eléggé maradi gondolkodású Nagykőrösön lennének annyira „mások”, „kultúraéhesek” az emberek, hogy emiatt éadjuk el a magyarai eredményt túlszárnyaló 12,75%-os olvasói átlagot. A hasonló, talán még jobb körülmények között levő Cegléd átlaga például 5,6%.

Nagykőrös olvasói átlaga tehát a megyei eredményt tekintve jó, az országos eredményeket nézve közepes. Olvasóink száma állandóan emelkedik. Azt kérdezték a Szolnok megyéből tapasztalatcserén itt járt könyvtárosok: hogyan végezzük az olvasó-toborozást. Hirtelen nem is tudtam felelni. Azóta összeszedtem gondolataimat, s leírom módszereinket. Nézzük meg ezeket közelebbről.

„A jó bornak nem kell cégér” — azok közé a közmondások közé tartozik, melyekről bizvást elmondhatjuk, hogy elavulóban vannak. Abban, hogy egyre több ember vesz tudomást a könyvtár létezéséről, nagy szerepe van például *kirakatainknak*. — Az emberek elég kényelmesek. Ha eldugjuk a könyvtárakat, s nekik keresniük kell, kétséges, keresik-e? De ha központi helyen fekvő, útjukba eső épület könyvvel teli kirakata hívogatja őket, hamar betérnek ide. Kirakatainkat állandóan frissítjük. A négy közül legalább egynek anyagát kétnaponként cseréljük. Tekintélyes könyvanyag kínálkozik így a „korzózóknak”! De nemcsak könyvújdontságokat teszünk ki, sűrűn rendezünk kirakati kiállítást aktuális eseményekről is. (Pl. az ürrepülések idején.) Hiszen ilyenkor megnő az emberek érdeklődése az ilyen témák iránt. Vagy politikai eseményekhez kapcsolunk egy-egy kis kiállítást (szolidaritás a spanyol nép iránt, Kuba stb.) De ilyen ötletekből is születnek témák: „Ép testben ép lélek”, „Nyári örömök, nyári veszedelmek”, „Gondolkodni tanít a filozófia” — stb.

Önálló előadást, író-olvasó találkozót mi keveset szervezünk. De a városban tartott szinte minden rendezvényhez kapcsolódunk valami módon, ha másként nem, kirakati propagálással. Ha pl. színelőadást népszerűsítünk, a kirakatban elhelyezett plakát köré színpadtechnikai, színházelméleti műveket helyezünk el. Különösen hasznos az ilyen, ha a szereplők helyiek. Nevükben elgyönyörködnek, s mivel a színjátszás felkeltette érdeklődésüket, mindig van közöttük beiratkozó, hogy az elméleti műveket elolvashassa.

A kisebbekre a dekorációként beszerzett panoráma-meséskönyv, néha egy-egy

(otthonról hozott) játék hat csábítólag. Egy kopott, ölelben meséskönyvet tartó szemüveges macsó karacsny, előttiz kis új olvasót „csalt” be a könyvtárba.

Hogy mennyire vonzó a kirakat, s mennyire számontartják az emberek, arra elég egy példa. Március végén egy sokáig nézegető, tünődő paraszt bácsi elszántan lépett be hozzánk. Hová lett az a sok jó könyv a kirakataból?! Több kérdés után derült ki, hogy a februári „szóló-gyümölcs” kiállításra gondolt. Végül megnyugodva, négy mezőgazdasági szakkönyvvel a hóna alatt távozott.

Másodikként említeném a *sajtót*. Semmi különösebb fáradságba nem kerül, hogy hetenként egy-két rövid kis hírt leadjunk a könyvtár életéről. A friss, érdekesen megválasztott közléseket nemcsak az újságolvasók fogadják szívesen, hanem a helyi lapok, kiadások (mutációk) szerkesztői is, akik többször küzdenek anyagihiánnyal. Különösen a híreket tudják felhasználni. Ugyanezért szívesen elfogadnak egy-egy rövid könyvismertetést is, akár a könyvtár, akár a könyvesbolt küldi be. Azonkívül megvan az a haszna is, hogy az újság számontartja a könyvtárat, esetenként elküldi riportereit a könyvtárba. Az újságolvasó, ha akarja, ha nem, kénytelen tudomást venni a könyvtár létéről, s előbb-utóbb szeretné megnézni belülről is.

A *könyvesbolttal való jó kapcsolat* kiépítése is igen hasznos. Nálunk az a gyakorlat, hogy a könyvesboltban az ott már nem kapható könyv után érdeklődőt a könyvtárba irányítják, sokszor át is telefonálnak, mit és kinek tegyünk el. Az olvasó már „készre” jön, természetesen a kölcsönzési időben, mert a könyvesboltban azt is közlik vele. (A könyvesbolt szívességét mi is viszonzozzuk.)

Sokszor beszélünk már az iskolák látogatásának fontosságáról. (Nyáron a napközit hívjuk meg.) De még talán ennél is fontosabb a felnőttéket tömörítő szövetkezetek, egyesületek, szervezetek *csopartos meghívása*. Nem „riadtunk” vissza attól sem, hogy télen, vasárnap a könyvtárban tartsanak sakkversenyt. A „játékok, sport” szakban levő könyvanyag bemutatása azt eredményezte, hogy a megrögzött „csak sportolók” egy része megszerette a sport elméletét is, s ezen keresztül az olvasást. A nőszövetség háziasszonyait szakács- és kézimunkakönyveken, a virágokkal foglalkozó irodalmon keresztül nyertük meg. A moziban vetített izléses kivitelű dia megérte

a havi vetítési díjat. Az éppen játszott filmhez csatolt szöveg, mely szerint „a ... c. könyvből készült”, s „kölcsonőzhető a könyvtárból” sem maradt eredménytelen. Ezt most úgy szeretném módosítani, illetve bővíteni, hogy a művelődési ház televíziójának műsorához kapcsoljuk.

A könyvtár plakátjai megtalálhatóak minden kül- és belterületi iskolában. Egyébként a *hirdető vállalat* útján csak az év két hónapjában — márciusban és szeptemberben — szoktuk a plakátokat kiragasztani; egyrészt hogy meg ne unják, másrészt, mert kevés a pénzünk.

Aránylag kevés hasznát vesszük a „visszahívó levelek”-nek. Szövegük nem elég vonzó, nem megfelelő, sablonos. Aki nek szól, látja, hogy ezt nemcsak neki

írták, pedig az emberek szeretik, ha személyükhöz szólnak.

Mi mindig mindenkinek szólunk. Azt sem mulasztjuk el, hogy a könyvtárban dolgozó mesterembereket — akik részére mindaddig a könyvtár csak „munkaterület” volt — beirassuk. Addig soroljuk, mi mindent olvashatnak nálunk, míg csak meg nem nyeri valami a tetszésüket.

Általában elmondhatjuk: amikor csak tehetjük, mindig szerét ejtjük, hogy beszéljünk a könyvtárról. Egy-egy szakszervezeti gyűlés után, vagy pl. a nők napja alkalmából mindig akad új beiratkozó.

Ismerőseink, szomszédaink közül alig akad valaki, aki nem könyvtári tag!

F r e i t a g M a g d a

A SZERKESZTŐSÉG MEGJEGYZÉSE: *A Nagykőrösi Városi Könyvtár vezetője jól bemutatta, hogy a hivatását szerető, gondos könyvtáros hogyan tudja népszerűsíteni könyvtárát a könyvtáron belül, a különböző városi művelődési eszközökkel és alkalmakon, valamint a könyvtárosoknak ismerőseik körében végzett személyes agitációjával. Ez a könyvtári propaganda egyik oldala, amelyet szépen kifejlesztett a könyvtár.*

De ez a propaganda nagyrészt csak oda jut el, hol a könyvtárosok maguk is megfordulnak. S néhány könyvtáros nem lehet mindig és mindenütt jelen, ahol lehetőség van a könyvtár népszerűsítésére. Ezért a propaganda fejlesztésének következő lépése: megalakítani a legjobb olvasókból a könyvtár baráti körét, s megnyerni ezt a kört arra, hogy tagjai — a jó könyvtárosokhoz hasonlóan — népszerűsítsék környezetükben, ismerőseik között, munkahelyükön a könyvtárat. Így lehet megsokszorozni a könyvtárosok munkájának határfokát. Ezt az új lehetőséget — amelyet több helyen már sikerrel alkalmaznak — adja a könyvtári propagandában a könyvbarát-mozgalom. Reméljük, hogy segítségével Nagykőrösön is még eredményesebbé válik a városi könyvtár olvasószolgálat.

MINDIG KELL VALAMI, AMI AZ ÉRDEKLŐDÉST A KÖNYVTÁRRA IRÁNYÍTTJA

A *könyvtáros* januári számában már beszámoltunk arról, hogy a társadalmi tanács és a könyvtári segítők tevékenysége milyen eredményes volt Karcagon. Az ideai eredménnyel még jobbak. Rájöttünk arra, hogy mindig kell valami, ami a város dolgozóinak érdeklődését a könyvtárra irányítja. Ezért szerveztük meg az év második negyedében a *városi művelődési napokat*, amelyeknek központja a városi könyvtár volt.

Április 22-én Tóth Árpád estet rendeztünk *Kardos László* egyetemi tanár és neves színművészek közreműködésével. Május 12-én az ünnepi könyvhét bevezetőjeként az új magyar drámairodalom bemutatására (Németh László: A két Bolyai, Galilei, Dobozy: Holnap folytatjuk) *Bessenyei Ferenc, Básti Lajos, Kálmán György, Zolnay Zsuzsa* és *Pataki László* érkezett városunkba. Fogadásuk a könyvtárban történt, és erre az alkalomra drámai művekből rendeztünk könyvkiállítást. Május 19-én a zeneiskolával történt megállapodás alapján a könyvtárban fo-

gadtuk *Kodály Zoltánt* is. A Kodály ünnepek alkalmából a „Zeneszerzők élete és munkássága” c. könyvkiállítást mutatunk be. Könyvtárunk büszkén őrzi *Eösz László Kodály élete és munkássága* c. művében a mester dedikációját. Először történt, hogy az ünnepi könyvhét megyei megnyitójára Karcagon került sor. *Veres Péter* könyvheti megnyitó előadását 350 személy hallgatta végig nagy érdeklődéssel. Ezek az élményszerű művészeti események erősen fokozták a könyvtárak iránti érdeklődést, mert felfigyeltek rájuk az irodalom, a dráma, a zene iránt érdeklődők, de megmozdult a város paraszt lakossága is *Veres Péter* érkezésekor, és a Lenin termelőszövetkezet *Kosuth-díjas elnökének* és vezetőségének jóvoltából olyan fogadást tudunk rendezni, amely méltó volt az ünnepi könyvheti megnyitóhoz.

Az ifjúsági olvasókat nagyon megbecsüljük. Közülük sok hozza magával családi, baráti körének, esetleg szomszédságának egy-egy tagját. Segít az idősöknek,

akik sokszor tájékozatlanabbak, mint ők. A fiatalok lelkesek és nagyon hasznos segítséget tudnak nyújtani a könyvtári munkában. A József Attila olvasómozgalomban résztvevő 300 fiatal olvasónkat igyekszünk könyvbarátokká nevelni, mert akkor felmerhetlenül értékes segítséget nyújtanak majd nekünk. A velük való foglalkozást az ipariskolákban, a kereskedelmi tanulók iskolájában kezdtük, a mezőgazdasági fiataloságot pedig a terme-

lőszövetkezetek KISZ-bizottságain keresztül igyekeztünk megnyerni — elég eredményesen. Főleg a Lenin tsz fiatalosága mozdult meg hívó szavunkra, de jöttek a többiek is a másik négy szövetkezetből. Így értük el azt, hogy 14—18 év közötti olvasóink száma 530-ra emelkedett.

Olvasói létszámunk a múlt évihez viszonyítva a következő:

	1962. június 30-án	1962. december 31-én	1963. június 30-án
Összesen	1 996 olvasó	2 819 olvasó	2 940 olvasó
Ebből: munkás paraszt	274 olvasó 414 olvasó	459 olvasó 535 olvasó	417 olvasó 644 olvasó

A múlt évhez viszonyítva nem remélt mértékben növekedett az olvasók és ezen belül a paraszt olvasók létszáma. Gyönyörűen növekszik a könyvállomány, mert minden anyagi támogatást meg-

kapunk ahhoz, hogy mennyiségben, minőségben korszerű, értékes könyvállományunk legyen: ebben az évben kb. 200 000 forint áll rendelkezésünkre könyvbeszerzésre.
Arató Ignác né

EGY REFORMKORI KÖNYVTÁR

Az 1840-ben alakult *Fejér megyei Olvasó Társaság*-ot eddig nem tartotta számon a magyar könyvtártörténet. *Madarász József* 1883-ban kiadott emlékiratainak néhány mondatából tudtuk ugyan, hogy megalakult, de működésének semmi komolyabb bizonyítéka nem maradt. Könyvei, iratai elkallódtak, vagy megsemmisültek, s így létezése még szűkebb hazájában is a feledés homályába veszett. Néhány éve azonban — tüzelésre szánt szemézből — előkerült alapszabálya, katalógusa, és néhány egyéb fontos irata, melyekből fény derül céljára, szervezeti felépítésére és működésének néhány lényeges mozzanatára.

A társaság megalakulása szorosan összefügg a reformkorszak politikai harcaival. Fejér megyében a haladó szellemű köznemesi ifjúság a két radikális baloldali *Madarász* testvér: *László* és *József* vezetésével 1836-ban kezdte meg az erőteljes harcot a nemzetellenes hatalom, a kormány ellen, s annak ellenére, hogy a kormánypártot mindenki legyőzhetetlennek tartotta, az 1836. október 25-én tartott megyei gyűlésen a köznemesség és a kisbirtokos nemesek segítségével megtörték a kormánypártot, hatalmas győzelmet arattak.

A következő években azonban azt tapasztalták a megyei élet harcaiban, hogy még olyankor is vereséget szenvednek, amikor ötszörte-hatszorta többen vannak ellenfeleiknél, mert — nagyrészt a felkészültség hiányában — nincsenek olyanok a kisbirtokos nemesek közt, akik megcáfolják a kormánypárti szónokok érveit. Ebből az állapotból kiutat keresve, arra a következtetésre jutottak, hogy szükség lenne egy társaságra is, ahol alkalmuk nyílna fiatal elvbarátaiknak a művelődésre, hogy később megyei tisztviselőkké is megválaszthatók legyenek.

Ennek érdekében *olvasó-egylet létesítését* kezdeményezték, és 1840 nyarán meg is kezdte működését a *Fejér megyei Olvasó Társaság*, amelynek 4320 kötet könyve volt.

Egy előkerült taggyűjtő íven megmaradt az *Olvasó Társaság* alapszabálya. Nem állapítható meg tökéletes bizonyossággal, hogy ez a teljes alapszabály, vagy csak annak kivonata, de terjedelme, részletessége mindenesetre a teljességre enged következtetni, s megvilágítja a társaság felépítésének, működésének minden lényeges mozzanatát.

Eszerint a *Fejér megyei Olvasó Társaság* 6—6 évre alakul. Hat év elteltével a minden tag meghívása után tartandó közgyűlésen kell határozni a társaság további

fennállása, vagy megszűnése ügyében. Célja: „a törvényekkel egyező kéziratok, s nyomtatványok közérvelői megszerzése által egyeseknek alkalmat adni a művelődhetésre.” Tagjai kétfélék: az alapítókól, s az ezek közé időközben bevetteköl álló rendelkező tagok, akik évi 8 forint tagdíjat fizetnek, és az évi 4 forintot fizető olvasó tagok. A társaság helyiségeinek látogatása és a könyvtár használata tekintetében nem volt különbség a kétféle tag között, egyébként azonban igen. Az olvasó tagok nem lehettek tagjai a választmánynak, és a közgyűlésen nem volt szavazati és indítványi joguk, azon csak „vitázó szóval” vehettek részt. A társaság további fennállása, vagy megszűnése ügyében döntő közgyűlésen azonban „ketten egy határozó szóval bírandanak”.

Előírja az alapszabály, hogy a közgyűléseket Székesfehérváron kell megtartani, s azokon, akár rendesek, akár rendkívüliek, — „a társaság titkot nem ösmervén” — bárki megjelenhet hallgatóként, még ha nem tag is.

A társaság ügyeit elnökből, alelnökből, jegyzőből, „pénzörből”, ügyvédből, tárnokokból (könyvtárosok) és meghatározott számú tagból álló választmány intézte, melyet évenként választottak. Az alapszabály meghatározza az egyes tisztségviselők feladatait, és a havonta legalább egyszer tartandó választmányi ülések ügyrendjét is.

Mind az alapszabályból, mind a kölcsönzési szabályokból határozottan megállapítható, hogy az *Olvasó Társaság* nem egy könyvtárt tartott fenn, hanem — mai kifejezéssel élve — *letéti rendszerrel működő megyei hálózatot*. Székesfehérváron volt a „főkönyvtár”, a megye különböző községeiben pedig a kihelyezett könyvtárak. A vidéki könyvtárosok a fehérvári főkönyvtárból kapták a könyveket, melyeket három havonként cseréltek. Ahogy az alapszabály előírja: „a tárnokok közül egynék rendes lakhelye Székesfehérvár — kinek közvetlen számadása alatt a könyvtár, s kitől a kint lévő tárnokok kirendelendő módon írásokat és könyveket veendének ki 3. havakra.” Madarász József megemlíti emlékirataiban, hogy „a könyvtárnoki hivatal tisztes fizetéssel, szállással díjaztatott”. Tőle tudjuk azt is, hogy először Csöszibeli Márkus Istvánt, később pedig Fekete Jánost választották könyvtárossá.

Sajnos, arról adat nem maradt, hogy hány vidéki könyvtára volt, így működését ilyen szempontból még hozzátételesen sem lehet értékelni. Azt azonban minden túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy az akkori történelmi és társadalmi körülmények között olyan kezdeményezés volt, mely lényegesen nagyobb feladatra vállalkozott, mint a korabeli városi könyvtárak. Hisz azon felül, hogy kölcsönzéssel és olvasószobájával kielégítette a helyi igényeket, tehát ellátta a városi könyvtári feladatokat, gondoskodni akart a megye községeiben is az érdeklődők könyvvvel való ellátásáról.

A kölcsönzési szabályokat is tartalmazza az alapszabály. Eszerint „Minden tag — bármely írást, vagy nyomtatványt — kivéven az első gyűlés rendelése alá hagyott újságokat — akar az olvasó szobában használhat, akar elvihet magával lakására, a helybeli, vagy bevitel után a középponti tárnoktól a gyűlés által meghatározandó időre nyugtatvány mellett, pontos — épen vissza állítás, és azon becsület szavi kötelezés alatt, hogy lakából másnak nem adja —, ellenkező esetben, ha meghatározott napra nincs vissza állítva a kivitel helyére — a határidő eltelté után minden napra 20 kr[ajcár]ok fizetését, — piszkolás esetében a bemocskolt, vagy elrontott könyvnek egész — és megszerzésének idomzat árának meg térítését, — a másnak adás vétkeiben pedig első ízben 5 forintok fizetését, s meg intetést, — másod ízben a társok közül kitorlónak büntetését szenvedni a rendes gyűlés által megmarasztalt vétkes. — Kitorlott azon évben többé tag nem lehet, s kétszer kitorlott 6. évekig. —”

A könyvtár állományáról pontos képet ad a „Fejér megyei Olvasó Társaság könyvtárában levő könyvek” című, egy példányban előkerült 72 oldalas katalógus, mely „Nyomatott Hálában, Heynemann Eduárd betűivel”. Négy részben, nyelvenként csoportosítva, s ezeken belül betűrendben sorolja fel a könyvtár állományát, mely szám szerint a következő volt: I. Magyar könyv 437 mű, 892 példány; II. német könyv 685 mű, 2262 példány; III. deák könyv 1058 mű, 1401 példány; IV. francia, olasz és angol könyv 88 mű, 125 példány. Összesen tehát 2268 mű, 4320 példányban.

Az állomány nemcsak számszerűleg bőséges, hanem összetételét tekintve is változatos. Az addig ismert magyar írók úgyszólván mind képviselve vannak, s mellettük a világirodalom nagyjai, a különböző tudományágak, folyóiratok, lexikonok is bő választékban megtalálhatók.

Az alapszabály szerint a könyvtár állományát a „kéziratok, s nyomtatványok közérvelői megszerzése által” akarták biztosítani. Amint megállapítható, gyakorlatilag kétféle módon szereztek a könyveket. Egyrészt magánkönyvtárak könyveinek összegyűjtésével, illetve kölcsönvételével, másrészt vásárlással.

A magánosoktól kölcsönzött könyvekről részletes, a könyvek állapotát is feltűntető jegyzéket készítettek, s ezeket sorszámmal látták el. Három jegyzék került elő, a 6. a 15. és 16. sorszámu. Az egyik a Mérey László kamarástól kölcsönzött 782

kötet, a másik a *Madarász Józseftől* kölcsönzött 81 kötet, a harmadik pedig a *Madarász Gedeontól* kölcsönzött 82 kötet könyvet tartalmazza 1840. június 1, illetve 1840. augusztus 15-i dátummal. A jegyzékeket hét választmányi tag választmányi aláírásával a következő záradékkal látták el: „E könyveket azon feltétellel kölcsönöztük a Fehér megyei Olvasó Társaság számára, hogy ez fél évi felmondás után az átvételi karban vissza adni kötelesek legyen, mire is az Olvasó Társaságot ezennel kötelezzük.”

Az állomány összetétele arra enged következtetni, hogy az állomány nagyobb részét magánosoktól gyűjtötték, az új kiadású könyveket azonban minden bizonnyal úgy vásárolták, bár a nagyobb arányú és rendszeres vásárláshoz nem volt anyagi fedezetük. Ugyanis a tagdíjakon, a késedelmi és büntetési díjakon kívül más lényegesebb bevételük nem volt. Legalábbis ilyenre semmi adat nincs. Arra viszont van, hogy a vásárolt könyvek árának kifizetésében fennakadásai voltak.

Geibel Károly pesti könyvkereskedő 1844. április 4-én magyar, május 30-án pedig német nyelvű levelet intézett *Udvardy Cserna Károlyhoz*, az Olvasó Társaság elnökéhez. Lényegében mindkettő azonos tartalmú. Az évekkal előbbi 660 forintos vásárlásból még kifizetetlen 260 forint kiegyenlítését sürgeti. Ugyanakkor újabb vásárlásra is ajánlatot tesz. „Az olvasó társaság által vett sok munkáitól folytatások, e kívül nem kevés érdekes hazai újságok nálam készen vannak, megkérem tehát uraságodat engem e felől tudósítant, valljon ezeket beküldenem szabad.”

Az Olvasó Társaság főkönyvtárának elhelyezése a mai megyei könyvtár szomszédságában, *Eötvös József* apósának, idősb *Rosty Zsigmond*nak Uri utcai házában, négy emeleti szobában volt. 1846-ban, a társaság első alakulásának lejártakor meghosszabították a bérletet 200 váltóforint bérleti díjért. A meghosszabítás körül azonban később vita lehetett, mert 1847. november 3-án a főkönyvtáros és két tag egy bizonyítványt állított ki, s ugyanezen a napon a bérlet meghosszabításának egyik kezdeményezője: *Kenessey Ferenc* táblabíró is hasonló igazolást írt.

Az Olvasó Társaság tagjairól nem került elő sem név szerinti kimutatás, sem szám szerinti adat. Azon a gyűjtő íven, mely az alapszabályokat is megőrizte, a rendelkező tagok rovatában 4, az olvasók rovatában pedig 18 személy szerepel, köztük egy nő. Rajtuk kívül megállapítható még 10 választmányi tag, két könyvtáros, és 3 olyan személy, akik szintén valamilyen tisztséget viseltek, esetleg könyvtárosok voltak. A választmányi tagok és a tisztségviselők a megye legaktívabb, haladó szellemű politikusai közül kerültek ki, akikből 48-ban három lett képviselő, *Madarász László* pedig a kormányának is egyik legradikálisabb tagja.

Nem tudjuk, rajtuk kívül hány olvasója volt a könyvtárnak, és kik voltak azok. Még egynek a nevét azonban ismerjük, s ezt meg kell említeni. 1842. novemberében egy sovány pápai diák Fehérvárra gyalogolt, némi huzavona után az itt időző színésztársulathoz került és *Borostyán* néven szerepelgetett. Ez a név nem szerepel az előkerült iratokon, színésztársa, *Szuper Károly* azonban színháztörténeti szempontból nevezetesen naplójában két esetben is említést tesz arról, hogy együtt olvastak az olvasókörben *Petőfi Sándorral*, s itt értesültek az újságokból *Megyeri* haláláról is.

Ez egyébként következtetni enged arra is, hogy nemcsak a közgyűléseken vehettek részt olyanok, akik nem voltak tagjai a társaságnak, hanem az olvasószobát is látogathatták. Nem valószínű ugyanis, hogy a sanyarú helyzetben levő vándorszínészek tagdíjat fizettek volna.

Az előkerült iratok közül a legutolsót 1847. november 3-án keltezték. Ez utal a társaság újabb hat évre való megalakítására. Arról azonban semmit nem tudunk, hogy mi lett a későbbi sorsa, meddig működött, hogyan szűnt meg, hova lettek könyvei és iratai. Erről *Madarász József* sem tesz említést.

De ha figyelembe vesszük, hogy milyen céllal alakult, kik voltak a szervezői, vezetői, könnyen következtethetünk arra, mi lett a sorsa a szabadságharc bukása után, az önkényuralom korszakában. Szervezői, vezetői közül *Madarász László* Amerikába emigrált, ott is halt meg. *Salamon György* meghalt, *Madarász Józsefet* 9 évi várfogságra ítélték, s a legjobbak a többiek közül is üldözöttek lettek az eszmével együtt, melyet szolgáltak. Nem lehetett más a sorsa az ugyanezen eszmék szolgáltatában szervezett könyvtárnak sem. Az uralomra került bosszúálló reakció megszűntette, s nem lehet véletlen, hogy emléke is elenyészett.

Megérdemli, hogy felelevenítsük és számon tartsuk törekvéseit. A könyvtár működésének fennmaradt adatai a reformkorban kibontakozó erőteljes művelődési, könyvtárszervezési mozgalomról tudósítanak bennünket. Ugyanez a mozgalom hozta létre abban az időben *Szemere Bertalan* kezdeményezésére a Borsodi Olvasókört, *Széchenyi* részvételével a soproni, majd a veszprémi, baranyai, somogyi olvasóköröket, amelyeknek működéséről szintén vannak adataink.

Míndez azt is bizonyítja, hogy haladó korok nagy gondot fordítanak az új eszméket terjesztő könyvtárak fejlesztésére. Így van ez a szocializmusban is.

K ö n c z ö l I m r e

ÚJ BIBLIOGRÁFIA-FAJTÁKAT!

Gyakorta hangoztatjuk: a bibliográfia az életet szolgálja, nem öncélú bogarászás, nem holt adathalmaz. Így is van. Am jelentőségének növelését, az olvasók, a közvélemény szemében fontosságának megértését jobban elérnénk, ha még frissebben reagálnánk némely téren az élet kívánalmaira, gyorsabb bibliográfiai válaszokat adnánk a mindennapok föltette kérdésekre. Két ilyen bibliográfiai típusra szeretném felhívni a figyelmet.

VITÁK

Az elmúlt években az irodalmi és művészeti életben számos termékeny vitának lehetünk tanúi. Majdnem minden irodalmi lapunk beleszólt a Sarkadi Imre életműve körül támadt diszkusszióba; a Csák-vita névvel zajlott tollharc is eleinte az *Új Írás* és a *Kortárs* közt folyt, utóbb az *Élet és Irodalom*, Az *Alföld* és sok más lap is bekapcsolódott. A *Rozsdatemető*-ről a *Népszabadság* hasábjain folyó vita széles olvasóközönség érdeklődését keltette föl nemcsak a vitatott regény és írója, hanem általában a mai magyar irodalom időszzerű kérdései iránt. A *Művészetben* és az *Új Írásban* tartalmas eszmecsere bontakozott ki a modern szocialista művészet problémáiról, a modernség, modernizmus, absztrakció, realizmus, naturalizmus stb. kérdéseiről. A Molnár Eriknek az *Új Írásban* megjelent cikkével kezdődő, de azóta a szakfolyóiratokra is áttérjett vita a nacionalizmus történeti értékeléséről, újkori történelmünk nemzeti és osztályküzdelseinek bonyolult összefüggéseiről nem csupán történettudósaink, történelemtanáraink érdeklődésére tarthat számot, hanem ennek értelmiségünk szélesebb rétegei számára is van tanulsága. Szintén az *Új Írásban* indult Dezséry László írása nyomán az erkölcs-vita, amely tán valamennyinél nagyobb visszhangot váltott ki az olvasók körében. Ez is szétágazott szakfolyóiratokba, napilapokba.

De ki tud mindezek fölött áttekintést szerezni? Hol tájékozódhat az olvasó, ha egy cikket olvasván, érdeklődés támad benne a megelőzők, a többiek iránt? Sajnos, a lapok szerkesztőségei, bizonyára a tudományosság látszatától való óvakodás miatt, elmulasztják a legkézenfekvőbbet: hogy minden új vitacikk elé vagy alá — akár apró betűvel is — odairják az előzményeket, felsorolják a vita korábbi irodalmát. De ha ők nem teszik, meg kell tenniük a bibliográfusoknak. A gyakorló könyvtáros napon-ta tapasztalja, milyen óriási igény támad sokszor, egy-egy új írás hatására a korábbiak iránt, s milyen — többnyire leküzdhetetlen — nehézséget jelent utólag összekaparni a keresett cikkeket! Leküzdhetetlen, mert egyrészt nem is minden könyvtár rendelkezik az összes orgánumokkal, melyekben a viták zajlanak, másrészt, mert nincs is arra idő, hogy a könyvtáros visszamenőleg kikeresse pl. a *Népszabadság*ból a *Rozsdatemető* hónapokon át tartó vitasorozatát, vagy a Szirmai-beszédben említett műveket és vitákat.

KRITIKÁK

Lényegében ez vonatkozik a különféle kritikákra is. Jó ideig *A könyvtáros* adott, újabbán pedig *A Könyv* ad ugyan némi repertóriumot a lapok könyvkritikáiból, ám ez szórványos (pl. a vidéki lapokra nem is terjed ki), áttekinthetetlen (több számot kell átnézni, s még akkor sem bizonyos, hogy megtaláljuk a keresett bírálatot), ráadásul késedelmes is. Egyébként is: a könyveken kívül a *színházi és filmkritikákra szintén mutatkozik igény*. Egy vidéki bemutató például nemcsak a róla kritikát készítő újságíró érdeklődését kelti föl a korábbi fővárosi bemutató visszhangja iránt, hanem számos nézőt is. *A televízióban több hónapos késéssel bemutásra kerülő színművek vagy filmek ugyancsak igényt támasztanak a nézőkben a bemutatót követő napokban megjelent, de már azóta feledésbe merült bírálatok újbóli elolvasására*. A *Rádió és Televízió Újság* vagy akár *A könyvtáros* megtehetné, hogy a műsorra kerülő darabok mellett föltüntetné a kritikák bibliográfiáját is.

Az utóbbi években kialakult munkamegosztás alapján az ajánló bibliográfia első műhelye hazánkban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Most is főként tőlük várnánk a viták és kritikák friss, mozgékony, gyorsan reagáló bibliográfia-típusának megteremtését. De úgy gondolom, egy országos munkamegosztás előbbre vihetné ezt az ügyet. Bizonyára akadna még a vidéki könyvtárakban is néhány olyan bibliográfus, aki meghatározott, pontosan körülírt főladoatok teljesítésével (bizonyos műfaj vagy méginkább: bizonyos periodikák rendszeres feldolgozásával) hozzájárulna e munkához.

A magam részéről ezt készséggel föl is ajánlom.

Péter László

Sok szó esik mostanában könyvtárosi körökben arról, hogyan lehetne a modern technikát a könyvtárak munkájában hasznosítani. Persze elsősorban olyan újításokra gondolnak, amelyek mindennapos munkájukat megkönnyítik, — esetleg egyáltalában elvégezhetővé teszik. S ezt egészen természetesnek találja az ember, ha forgalmasabb kölcsönzési napon lép be bármelyik könyvtárba. Ezek a technikai újítások azonban elég költségesek, módoszerük kidolgozásra vár.

Gondoltunk-e azonban eleget olyan technikai megoldásokra, melyek az eddigi könyvtári szolgáltatások körét bővítik? Ezek ugyan szaporítják a könyvtáros munkáját, de ugyanakkor növelik a könyvtár hatékonyságát is, erősítik az intézmény tekintélyét.

Ilyennek látni szép példáját a Letenyei Járási Könyvtárban. Az ízlésesen berendezett könyvtár első pillanában a gazda, a járási tanács megértő gondoskodásáról tanúskodik. Lemezgyűjteménye és annak felhasználása Balázs Béla könyvtárigazgató újszerűségét és leleményességét dicséri. Lemezek között nemcsak zeneművek vannak, hanem hanglemezgyűjteményünk legújabb kiadványai is: olyan lemezek, melyek szép magyar versek művészi tolmácsolását rögzítették, sőt van olyan lemezük is, mely Lenin hangját őrzi. Féltik ezt az állandóan fejlődő gyűjteményt, mégis megtalálták a módját annak, hogy ezt az anyagot is kölcsönözzék: a kívánt részt magnószalagra veszik, és azt adják oda használatra. A falusi iskolákban így szólal meg például Jancsó Adrien hangján egy-egy székely népbalada, Horváth Ferenc hangján egy-egy József Attila vers. S milyen nagy élmény a gyerekeknek, ha az

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár KISZ-szervezetének védnöksége alatt működő Fiatal Könyvtárosok Fórumának tíz tagja néhány hónappal ezelőtt munkaközösséget alakított.

A közösség célja kettős: a munka magasabb színvonalra való emelése abból a célból, hogy a könyvtárossal szemben támasztott követelményeknek színvonalasabban tudjanak eleget tenni. Ennek megvalósítása érdekében a csoport a következő feladatokat tűzte maga elé: 1. állandó önképzés a könyvtartudományban, 2. a könyv és az olvasó viszonyának, ezen belül az olvasói igényeknek, az olvasmány kiválasztásának, a könyvtáros és az olvasó viszonyának, az olvasmány hatásának vizsgálata, 3. a könyvtár és az olvasók közelebb hozása egymáshoz.

A közösség másik célja a könyvtárosi munka minél szélesebb körre való kiterjesztése a népművelés keretein belül. Az ehhez kapcsolódó feladatok között olyan szerepelnek, mint 1. a szociológiai felmérések figyelemmel kísérése, önálló speciális felmérések végzése és értékelése; 2. módszertani útmutatók és bibliográfiák készítése az irodalmi színpadok számára; 3. a játékos vetélkedők kérdéseinek kidolgozása, a játék megindítása; 4. segítség a KISZ-nek a kulturális munkában; 5. a József Attila olvasómozgalom felülészte.

A „Fórum” eddigi működésének eredménye: két bibliográfia az olvasáselemzés kérdéseiről, ajánlott olvasmány-jegyzék összeállítása a TIT József Attila Szabadegyetem hallgatói számára különböző előadásokhoz. A Népművelési Intézet felkérésére a csoport elkészítette az üzemi szakszervezeti könyvtárak munkájának vizsgálatával és értékelésével foglalkozó módszertani útmutatót. Ennek alapján megvizsgálja a Chinoin gyár szakszervezeti könyvtárát, amelyet egyúttal szakmai szempontból patronál is. A közösség tagjai nagyméretű szociológiai felmérést végeztek az egyik csepeli nagyüzemben. A kérdőívek értékelése most folyik. Elkészült a szellemi „Toto és Lottó” kérdéseinek összeállítása is és lehetőséget keresnek a játék nagy méretekben való megindítására.

(M.B.)

októberi forradalomról tanulván, Lenin beszédét „közvetíti” a magnetofon.

Egyelőre persze jobbára csak iskolák vehetik igénybe ezt a szolgáltatást. De egyre nő a magnetofonok száma, s az már, íme, kiderült, hogy a magnószalag nemcsak tánczene-forrás lehet,

Ez a híradás csak az érdeklődést szeretné felkelteni. Jó lenne, ha a letenyei könyvtár mielőbb részletesen is beszámolna erről a munkáról. Bizonyos, hogy nem egy könyvtár követné példáját.

(K. S.)

A SZOLNOK Megyei Verseglyi Könyvtár „Könyvtári feladataink az 1963/64. népművelési évben” címmel módszertani útmutatót adott ki a járási, városi és községi tanácsi közművelődési könyvtárak munkatervének elkészítéséhez. A könyvtár másik módszertani útmutatója („Az iskolai és a felnőttoktatás segítése könyvtári eszközökkel”) a könyvtáraknak az oktatási reform következtében megnövekedett feladataival foglalkozik. (—)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Sok helyen készülnek már a könyvtárosok felszabadulásunk közeledő 20. évfordulójának megünneplésére. A méltó felkészülés egyik formája, hogy a könyvtáros társadalom közvéleménykutatás szervezésében vesz részt, és ezzel segít felderíteni, hogy a magyar olvasóközönség számára melyek voltak a felszabadulás óta eltelt idő legnagyobb könyvélményei.

Ennek érdekében A KÖNYVTÁROS a Kiadói Főigazgatóságnak és a könyvbarát-mozgalom országos szervező bizottságának támogatásával pályázatot hirdet. A pályázat tárgya:

melyik volt az az 1945 óta megjelent szépirodalmi, ismeretterjesztő, vagy szakkönyv, amelyiknek olvasása a legnagyobb élményt, vagy hasznot jelentette az olvasónak.

a) könyvtári olvasók és könyvtárosok olvasmányélményeik 1—3 oldal terjedelmű leírásával,

b) könyvtárosok az olvasók között végzett közvéleménykutatás eredményéről 6—10 oldal terjedelemben való beszámolóval.

A legjobb beszámolókat lapunk 1964 januárjától kezdve egész éven át — a szokásos honorárium mellett — folyamatosan közli. A pályázat 1964. december végével zárul. A legjobb egyéni beszámolók írói között 10 db 300 és 10 db 150 Ft-os könyvvásárlási utalványt osztunk ki, a könyvtárosok közvéleménykutatásáról írt beszámolóinak díjazására pedig 1 db 1000 Ft-os első díjat, 2 db 500 Ft-os második díjat és 5 db. 300 Ft-os harmadik díjat tűzünk ki. Az eredményt 1965 áprilisában hirdetjük ki.

A könyvtárosoktól elsősorban nem hosszú tanulmányokat, hanem sok olvasó véleményét magába foglaló adatszerű feldolgozást várunk. A legnépszerűbb könyv szerzőjének és címének megjelölése mellett tüntessék fel az adatszolgáltatók nemét, életkorát, foglalkozását, esetleg műveltségi színvonalát is, hogy következtetni lehessen arra, milyen hatást tettek bizonyos művek az egyes korosztályokra, társadalmi rétegek tagjaira. A pályázók minden adatszolgáltatótól kérdezzék meg véleményének rövid indokolását is, s a beérkező válaszokat igyekezzenek úgy összefoglalni, hogy a sok egyéni véleményből megfelelő következtetéseket lehessen levonni.

A pályázat sikere elsősorban a könyvtárosok jó szervező tevékenységén múlik. Ezért mennél több olvasót nyerjenek meg egyéni pályázatra, de mennél több olvasótól érdeklődjenek maguk is, s jegyezzék fel véleményüket, készítsenek róla beszámolót. Egy-egy könyvtárosi beszámolóból néhány száz olvasó véleményéről szeretnénk hiteles képet kapni, hogy feltáruljon az ország különböző vidékeinek, különböző településeinek, városainak, falvainak, üzemeinek, s szövetkezeteinek, a nőknek, a fiataloknak stb. legnagyobb könyvélménye.

MARGÓ

A Hétfői Hírek július 29-i számában „Készül a város új ruhája” címmel érdekes cikk jelent meg Veszprémről. Szívesen olvastuk, hogy a patinás város 875 új lakást, áruházat, szállodát, irodaházat, új egyetemi kollégiumot, vízvezetékét, sportpályát, új kórházat kap a közeli években. A cikkíró méltán kifogásolta azt is, hogy nincs szó a tervekben városi fürdő és megfelelő Patyolat-telep építéséről. Egyszóval szinte teljes leltárát közölte a cikk a létesítendő intézményeknek.

Nem esett azonban szó az írásban a művelődési intézményeiről, a művelődési házról és a könyvtárról. Pedig mindkét intézmény tűrhetetlenül rossz, ideiglenes elhelyezésben működik. Új megyei művelődési ház építése is van a tervekben, s a megyei könyvtár megfelelő elhelyezéséről is folynak tárgyalások.

A veszprémi könyvtár egyik legrosszabb elhelyezési körülmények között működő megyei könyvtára az országnak. Csoda, hogy a városnak ez a fontos művelődési intézménye több mint 3000 rendszeres olvasót tudott toborozni és képes ma is kiszolgálni. A cikkíró és helyi informátorai miért felejtkeztek hát el róla? Miért tartják elhanyagolhatónak igényeit?

Ilyen esetben nem elég az, hogy lapunk szóvá teszi a mellőzést. Mert mi csak a könyvtárosokhoz szólunk, akiket nem kell meggyőzni a könyvtár fontosságáról. De ebben az esetben nemcsak egy intézményről, hanem a tömegek művelődési igényeinek megfelelő kielégítéséről van szó, a probléma tehát a közvélemény és az illetékesek elé kívánkozik.

A hasonló mellőzéseket tegyék szóvá könyvtárosaink is a helyi sajtóban és a helyi vezetők előtt. (pr.)

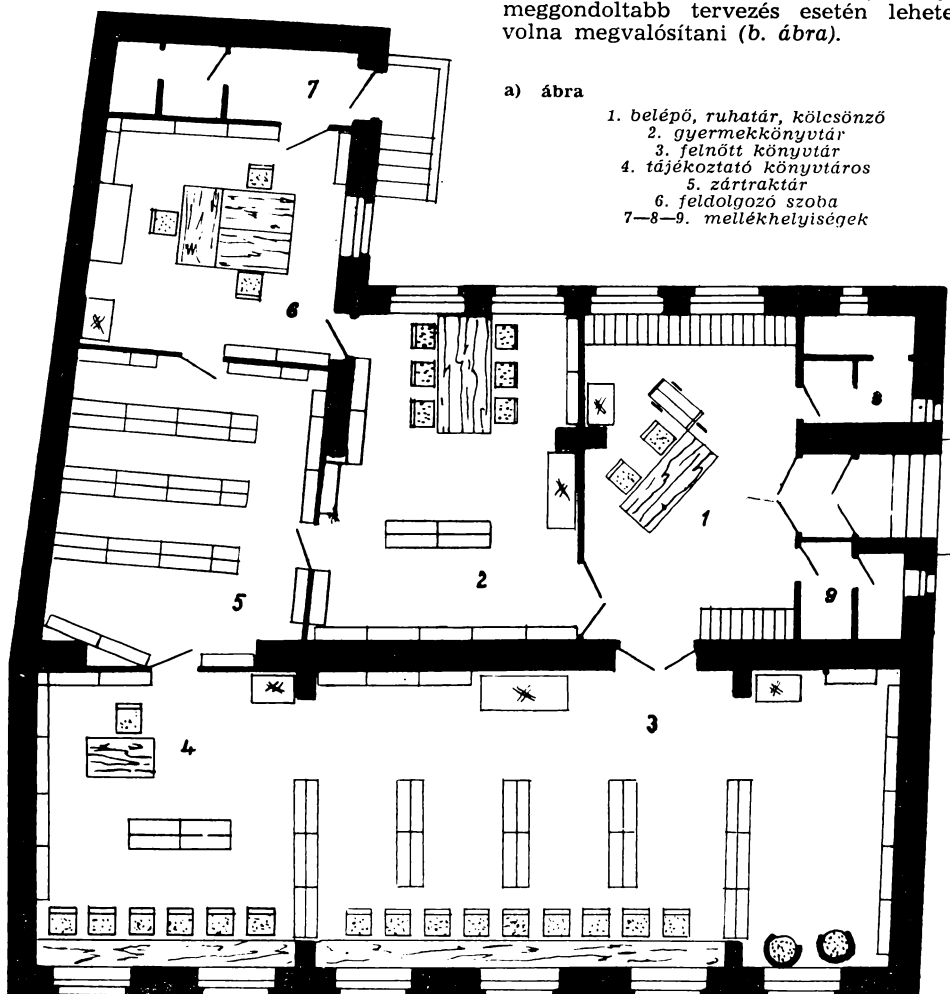
ÉLSZALASZTOTT LEHETŐSÉG

A Váci Járási Könyvtár átalaktásához műszaki tervet készített az egyik megyei tervezőiroda. A terveket a könyvtár akkori vezetőjével átnézték, majd hozzákezdtek a kivitelezéshez. Már álltak az új válaszfalak, amikor a könyvtár vezetésében változás történt. Az új vezető szembe találta magát egy megoldhatatlan helyzettel: jó könyvtárat létesíteni egy elhibázott terv alapján készült épületben. Az OKDT könyvtárépítési és berendezési szakbizottságához fordult segítségért, azonban a szakbizottság sem tudta lényegesen kijavítani a folyamatban levő építkezés hibáit.

Az adott eset után szükséges levonnunk a tanulságokat. A könyvtárosok között kevesen vannak, akik járatosak a

műszaki rajzok — építési tervek — olvasásában, még kevesebb gyakorlattal rendelkeznek az épületek bebútorozásának megtervezésében. Márpedig e kettő nélkül nem lehet jól megtervezni a leendő könyvtárat. A könyvtárépület tervét mindig a berendezés feltüntetésével kell készíttetni, akkor is, ha későbbi átrendezések lehetőségét akarjuk fenntartani, mert a terv csak ebben az esetben tudja megmutatni, hogy az adott épület részei külön-külön és együtt megfelelnek-e a kívánt célnak.

Az elmondottak figyelembevételével tanulságos elemezni azt a berendezési vázlatot, amelyet a már kivitelezett belső válaszfalak és ajtó-elhelyezések mellett viszonylag jónak lehet mondani (a. ábra) és összevetni azzal a változattal, amelyet meggondoltabb tervezés esetén lehetett volna megvalósítani (b. ábra).

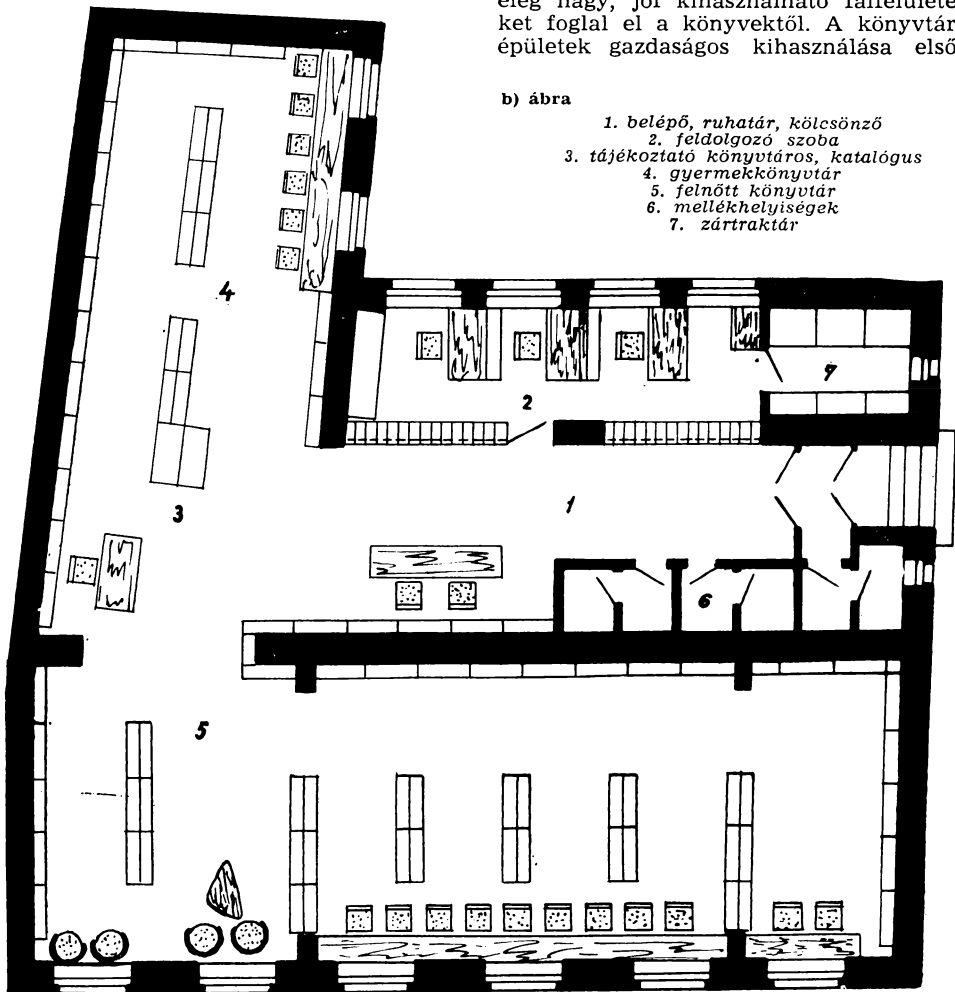
A megépült válaszfalak és bejáratok miatt a forgalmi központ — a belépő — zsúfolttá vált. Az önkiszolgáló ruhatári szekrényoszt kényszermegoldásként az ablakok elé kellett volna tenni, s ezért le kellett mondani erről az egyedül korszerű ruhatári berendezésről. Az eszmei (b.) változatban a belépő-tér közlekedése sokkal egészségesebb, mivel nincs csomópont jellege.

A felnőtt és a gyermekkönyvtár nagyon élesen el fog különülni egymástól. (2—3.) Ez elsősorban azoknak a felnőtteknek szempontjából hátrányos, akik akár maguknak, akár gyermeküknek szeretnének választani a gyermekkönyvtári állományból is. A b. változat szabadabb mozgást biztosít a felnőtteknek. A természetes fény nélkül maradt (5. sz.) helyiséget csak mint zárt raktárat lehet hasznosítani, ami így indokolatlanul túlságo-

san nagy méretűvé válik. E raktárban is rossz lesz a közlekedés, mert a feldolgozó szobával közös ajtaja rossz helyre esik. A feldolgozó szoba világítása elégtelen. Egyetlen ablaka van, de ahhoz sem lehet munkaasztalt telepíteni, mert az ajtók elhelyezése ezt megakadályozza. A b. változat feldolgozó szobájában (2) mindhárom munkaasztalt külön ablakhoz van telepítve.

Sajnálatos, hogy a terv még műszaki szempontból is hibás. Három mellékhelyiség-párt (mosdó, W. C.) tervez, azonban ezeket külön-külön választja egymástól, ami tetemesen megnöveli a szerelési költségeket. A b. változat bizonyítja, hogy a vizes helyiségek szétforgácsolása egyáltalán nem indokolt, hiszen megoldható jól is.

A kivitelezett változat szerint hat cserépkályhával történik a fűtés. Ez önmagában nem rossz, de nagy hátránya, hogy elég nagy, jól kihasználható falfelületeket foglal el a könyvektől. A könyvtár-épületek gazdaságos kihasználása első-

b) ábra

1. belépő, ruhatár, kölcsház
2. feldolgozó szoba
3. tájékoztató könyvtáros, katalógus
4. gyermekkönyvtár
5. felnőtt könyvtár
6. mellékhelyiségek
7. zártraktár

sorban központi melegvíz fűtéssel oldható meg jól. Az ablakok mellvédje elé helyezett fűtőtestek esetében könnyebb a berendezést jól elhelyezni. Az eszmei változat (b.) ezt a megoldást tartalmazza. A költségtöbbletet fedezni lehetett volna a feleslegesen beépített — mintegy 50 m² — válaszfal, és hét darab ajtó költségeiből.

Az átépített könyvtárban kb. 12 000 kötetet lehet majd szabadpolcosan elhelyezni. Ebből a gyermekkönyvtárba legfeljebb 3000 kötet fér majd be. A b. válto-

zat szerinti elrendezés viszont 17 500 kötetnek nyújtott volna helyet, a gyermekkönyvtárban 5000-nek.

Tanulság: a könyvtárápületek terveit — mai elhelyezési gondjaink mellett — a lehető legnagyobb körültekintéssel és pontossággal kell elkészíttetni. Aki berendezési tapasztalatokkal még nem rendelkezik, inkább tanácskozza meg alaposan és körültekintően a problémákat szakértő munkatársakkal, mint felesleges kiadásokkal terhelje a népgazdaságot.

Urbán László

PIHENŐ KÖNYVEK

Négy piros, támla nélküli eszpresszó-szék van a parányi folyási könyvtárhelyiségben. Első pillanatra meglepett, aztán később már azt számoltam magamban, hogy még ezek a székek is nagyon gyakran gazdátlanok, mert július hónapban mindössze négy olvasó használta a könyvtárat. De ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen kicsi a helyiség, kicsi a könyvtár. *Egyeken* viszont főhivatású könyvtáros is van, ottjártam napján mégis mindössze tizen voltak a könyvtárban. *Tiszacsegén* — ahol félállású könyvtáros dolgozik — július kilencedikén összesen tizenöten keresték fel a könyvtárat, közöttük is mindössze négy felnőtt.

De itt legalább nyitva van a könyvtár. *Újtikoson* viszont azt sem lehetett pontosan megállapítani, ki a könyvtáros, gondolom, ezzel állhat arányban a kölcsönzés is. *Ohat-Telekházán* a pedagógus-könyvtáros nyári szabadsága miatt zárva volt a könyvtár.

Ne tagadjuk, van ellenkező példa is Hajdú megyében, például elsősorban *Polgáron* és *Újszentmargitán*, ahol januárhoz viszonyítva alig valamivel csökkent a könyvtár forgalma. *Hajdúdorogon* február másodikán 32, harmadikán 32 olvasó volt a községi könyvtárban, július elsején 37, ötödikén 52. S a kiragadott példák mellett az összesített adatok is azt mutatják, hogy ezekben a községekben viszonylagosan egyforma szinten van a nyári és téli kölcsönzés.

Mi okozhatja a könyvtári munka nyári visszaesését, ami azonban még elég gyakori. Nyilvánvalóan elsősorban a felnőtt lakosság nagyobb elfoglaltsága, növekvő munkája, a szabad idő csökkenése. A fiatalabbaknál pedig a szórakozás átalakulása, a szabadidő elfoglaltságok elterbe kerülése.

Megelégedhetünk-e azonban azzal, hogy indokot és magyarázatot találunk a kétségtelen visszaesésre? Lehetne-e találni nyáron is olyan rétegeket, amelyek emelhetnék a könyvtár forgalmát, vagy megváltoztathatatlan körülménynek kell elkönyvelnünk, hogy nyáron a könyvtárak munkája sok helyen szinte szünetel?

ISKOLAI KÖNYVTÁRAK BEZÁRT KÖTETEI

Nyírcsák Ferenc, a *Polgári Járási Könyvtár* munkatársa elmondotta például, hogy tanév végén felkérték az iskolákat, hogy az iskolai könyvtárak új könyveit adják át kölcsönzésre a községi könyvtárnak, s hívják fel ezeket a könyvekre a tanulók figyelmét az utolsó tanítási napokon. Nos, ez sehol sem történt meg, s azok az új könyvek ott fekszenek az iskolai könyvtárakban, amelyek tevékenysége nyáron szünetel. A gyerek csak akkor jut már hozzájuk, amikor a tanítás megkezdődik, s a tanulásból fennmaradó idejét használja fel a kötelező olvasmányok olvasása mellett szórakoztató irodalom forgatására is.

Úgy hiszem, a járási könyvtár igénye jogos volt. Jogos elsősorban azért, mert felismerte, hogy nyáron fokozottabb mértékben kell foglalkozni az általános iskolások olvasásának és olvastatásának problémájával. Ehhez azonban arra van szükség, hogy vagy a könyvtáros legyen pedagógus, vagy a pedagógusok ismerjék fel jobban a könyvtár szerepét a gyermek általános műveltségének kialakításában.

Mire gondolok például? Ésszerű lenne többek között, ha a következő év kötelező olvasmányainak jegyzékét az előző tanév végén megkapná a gyerek, a községi könyvtár felhívásával egyetemben. Vagy az általános iskolások olvasási kedve összefügg az iskola kötelező jellegével?

Évek óta panaszkodunk ugyanis arra, hogy az általános iskolát végzett fiatalok kimaradnak a könyvtárból, s ahogy távolabb kerülnek az iskolától, úgy hagyják

abba az olvasást is. Ennek a folyamatnak kicsinyített változata játszódna le nyáron? Az iskolai kötıtségek megszűnése kiolthatja a gyerekekben az olvasási kedvet?

ELAVULT KÖNYVTÁRI PROPAGANDA

Nem, ezek álproblémák. Sokkal valóságosabb gond ennél könyvtári propaganda-munkánk elavultsága. Egyáltalán hiányzik a rétegekhez szóló, határozott és korszerű propaganda. A főhivatású könyvtárosok egy része szinte gépiesen kölcsönöz, nem is törekszik arra, hogy a község társadalmi rétegződését, összetételét megismerje. Ha ez megtörténne, és ha *könyvtár és iskola között* elevenebb és tartalmasabb kapcsolat alakult volna ki, azt is el lehetne képzelni, hogy például a könyvtár ajánlójegyzéket készítené az egyes általános iskolai tantárgyakhoz — az osztályoknak megfelelően —, s a pedagógus év végén eszerint javasolna könyveket olvasásra az iskolásoknak. Történelemből például kitűnő adottságok vannak ehhez. Ha a gyermek nyáron elolvasna néhány könyvet arról a korról, amelyről a következő évben tanul, olyan ismereteket szerezhetne, amely megkönnyítené a tanult anyag megértését. De nálunk egyelőre fordítva van: a könyvek olvasása követi az iskolai anyagot.

Sokan úgy hiszik, hogy az általános iskolás gyerek úgyis elmegy a könyvtárba, tehát nincs feltétlenül szükség külön szervezőmunkára. Úgy hiszem azonban, hogy az általános iskolai tanulók körében végzendő speciális könyvtári munka módszertanának alkalmazására feltétlenül szükség van, mégpedig nemcsak a nyári olvasás fokozása érdekében. A tanulók tervszerű olvastatása sokat csökkenthet például a falusi és városi iskolák között levő különbségen.

A LEGHŰSEGESEBB NYÁRI OLVASÓK AZ ISKOLÁSOK

Egyelőre könyvtárainkban az általános iskolásokkal keveset foglalkoznak, pedig a nyári két-három hónap alatt a könyvtáros jórészt nekik kölcsönöz. De a propagandamunka hiányában, a gyermek érdeklődésének, tanulásának, iskolai munkájának figyelmen kívül hagyásával nem lehet igazán emelni a könyvtári munka színvonalát.

Természetesen nem ez az egyetlen lehetőségük nyáron a könyvtáraknak. Minden faluban vannak például középiskolákban, egyetemen tanuló diákok, akik a nyár egy részében olvasnak vagy olvasnának. De vajon hány könyvtárosunk tudja megmondani, hogy hány ilyen fiatal van abban a faluban, ahol dolgozik? Pedig a könyvtáron, az olvasáson keresztül esetleg a község népművelési munkájába is jobban be lehetne kapcsolni ezeket a fiatalokat.

A lehetőségek minden területen mások és mások. Mondhatnám azt is, hogy szinte minden faluban mások. De hát a könyvtári munkának, elsősorban a könyvtári propagandának kell annyira rugalmasnak lennie, hogy az alkalmas módszereket az adott területnek megfelelően alakítsa ki.

LESZ-E EGYÜTTMŰKÖDÉS KÖNYVTÁR ÉS MOZI KÖZÖTT?

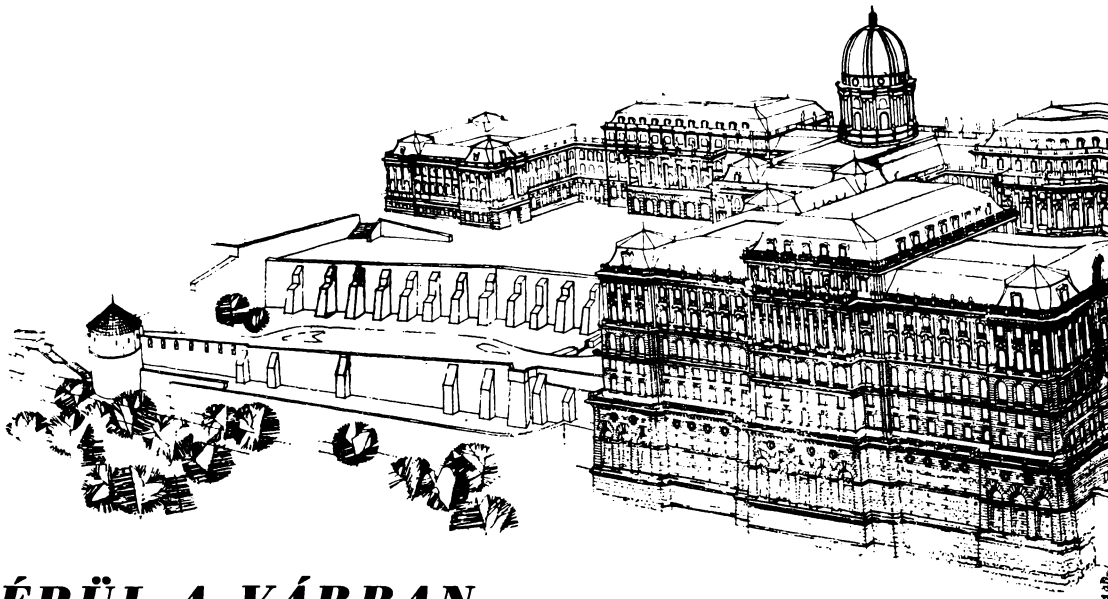
Mondanom sem kell például, hogy a filmszínházak nyáron is sikeresen működnek, és nyáron is mutatnak be sok, irodalmi alkotásból készült filmet. Általános tapasztalat, hogy egy ilyen film vetítése után megnő a könyvtárban az illető könyv forgalma, mégis tervszerű együttműködés a könyvtárak és filmszínházak között.

*

Látszólag messze elkalandoztunk a témától, a könyvtár nyári munkájától — a forgalom emelésétől —, pedig erről beszéltünk végig. S még nem is említettük a többi könyvtári szolgáltatást, pedig a korszerű könyvtárban a könyv csak az egyik szolgáltatási forma. Mindehhez azonban alapfeltétel a *könyvtárosok helyismeretének növelése*, propagandamunkájának fokozása, különösen pedig az egyes rétegek körében végzendő könyvtári propagandamunka kialakítása legalább a nagyobb községekben, ahol főfoglalkozású, vagy négyórás mellékfoglalkozású könyvtáros foglalkozik a könyvtárral, és kellene foglalkoznia az olvasókkal. A szabadpolcos kölcsönzés általánossá tétele csak forma marad akkor, ha nem követi a *tudatos olvasónevelés*. Néhány helyen vélogatás nélkül kiraktak a szabadpolcra mindent, ami a könyvtárban volt. Ez nem segíti elő a tudatos nevelőmunkát.

Könyvtáraink nagyon sokat fejlődtek, gazdagodtak az utóbbi években. Még az olyan kicsi településen is, mint *Folyás*, önálló helyiségben van a könyvtár, s a legszükségesebb berendezési tárgyakkal rendelkezik. Csak tudatosabb, határozottabb szervezéssel, jobb propagandával el kell érni, hogy nyáron is legyen olvasó, aki ezen a székeken helyet foglal.

Bényei József

ÉPÜL A VÁRBAN A NEMZETI KÖNYVTÁR

„A könyvtáros” 1960-ban több ízben is foglalkozott az Országos Széchényi Könyvtár budavári elhelyezésével. Közzétette a Budavári Palota nyugati épületének átépítésével kapcsolatban meghirdetett pályázatokat és beszámolt azok eredményeiről.

Mi történt ebben a vonatkozásban az azóta eltelt csaknem három év alatt? Előrejutott-e és milyen mértékben a tervezés és az építkezés? Mikorra várható a tervezési és az építkezési munkák befejezése? Ezekre a kérdésekre igyekszünk röviden választ adni.

•

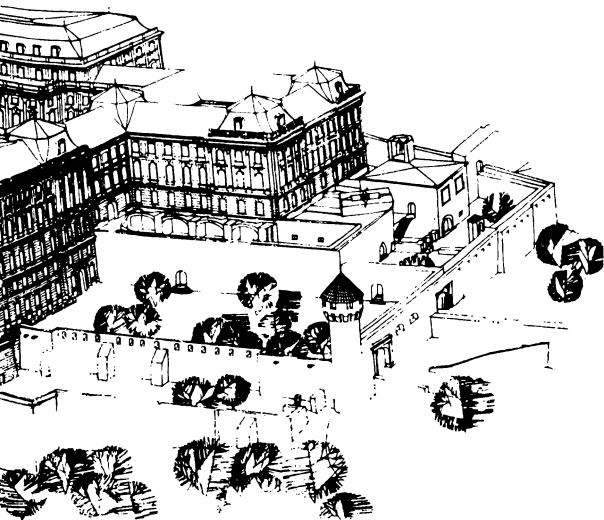
A nemzeti könyvtár vezetősége még 1959 nyarán kidolgozta a Budavári Palota átépítésével kapcsolatos első tervezési programot. Az 1960. és 1961. év során ennek alapján alakította ki az É. M. Középülettervező Vállalat (röviden KÖZTI) III. sz. irodájának építészeivel karöltve a végleges tervezési programot és műszaki tervezési feladatot.

A kormányhatóság 1962 februárjában hagyta jóvá az Országos Széchényi Könyvtár új otthonának, a Budavári Palota krisztinavárosi épületének ezt a tervfeladatát, és 1962 márciusában már az épület átépítési munkái is megkezdődtek. A kiviteli munkálatok során elsők a VII. épületszint északi és déli szárnyának szerkezeti kiépítése kezdődött meg. Az 1962. év végéig elkészült lényegében a

nagy olvasótér a hozzátartozó galériákkal vasbetonszerkezetével együtt, és az épület két belső udvarának befedésével kialakult az északi és déli nagy raktártömb helye. Az elmúlt év végére az északi szárnyon már az új vasbeton tető tartószerkezete is elkészült.

Az idén fokozott ütemben folytatódnak a kivitelezési munkák. Az északi és déli nagy olvasói tér feletti vasbeton tetőszerkezetek építése befejezés előtt áll; ezek a szerkezetek tartják majd a központi terek nagy üvegtetőit is. A kisnyomtatvány- és a hírlaptár raktártömbjének szintén megtörtént a kialakítása. Ez a két, egyenként 4—4 szintes raktártömb, amely a különleges méretű és alakú kisnyomtatvány- és hírlapanyag elhelyezésére szolgál majd, az épület keleti oldalán csatlakozik a két központi, 11—11 szintes toronyraktárhoz.

Folyamatban van a középső épületrész felső szintjeinek, a bejárati előtérnek és a díszlépcsőnek (V. szint), a központi reprezentatív és kiállítási térségnek (VI. szint), a nagy katalógustérnek (VII. szint), az előadóteremnek, a könyv- és hírlapklubnak, a büfének (VIII. szint), s a pihenő-olvasóhelyiségeknek (IX. szint), valamint a középső tetőtérnek és a sarokkupoláknak a kiépítése. Az alsó — Dózsa György téri — bejárat feltárási munkái, valamint a raktártornyok alapozását előkészítő földmunkák ugyancsak megkezdődtek.

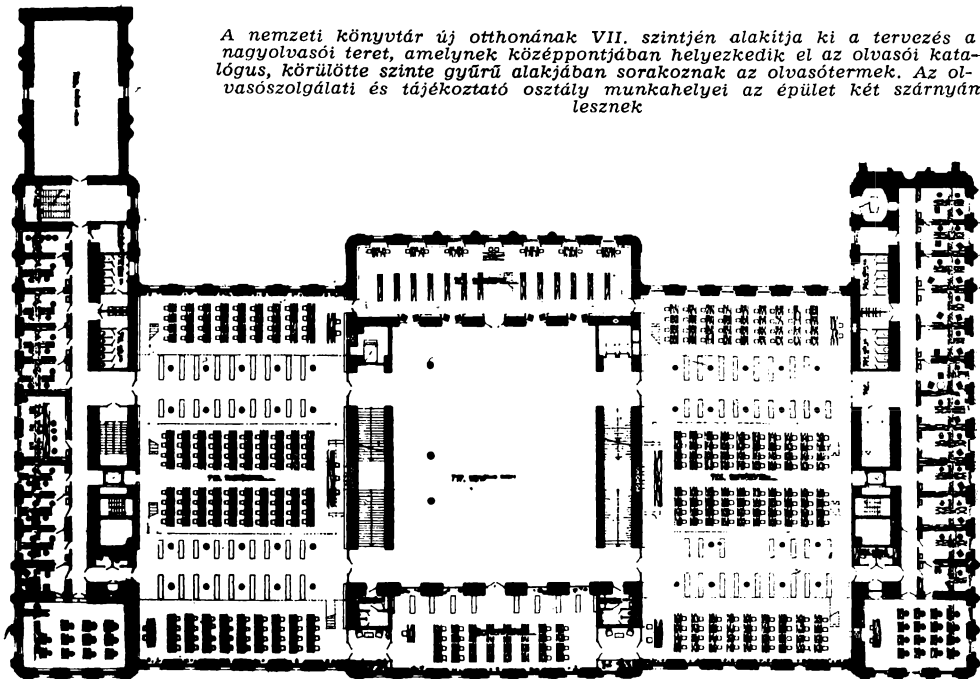

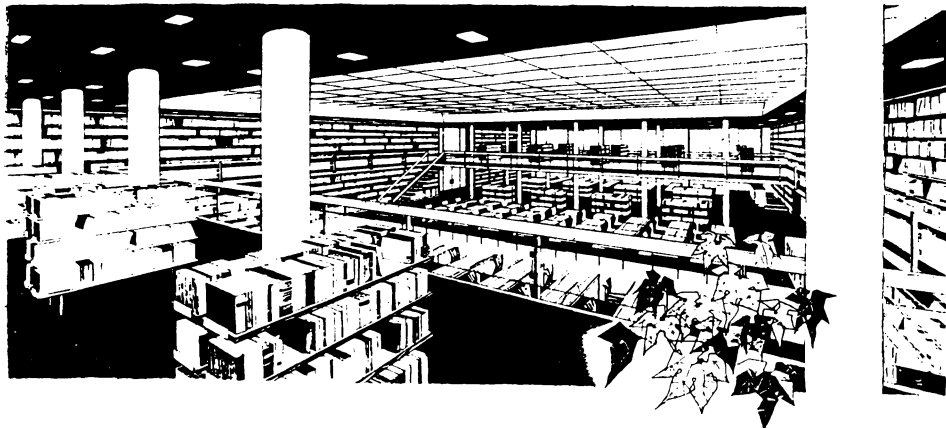
Ezzel kapcsolatosan röviden ismertetjük a könyvtár alsó, Dózsa György téri megközelítésének a megoldását. A létesítendő új bejárat az épület észak-nyugati sarok részében lesz. Ezen a helyen 3 egy-ségből álló gyorslift-rendszer szállítja

majd fel a könyvtár olvasóit és dolgozóit, valamint a palotában levő többi intézmény látogatóit és dolgozóit az épület V. szintjére. A lifteknek az V. szinten levő érkezési pontjától az oroslán-kapuig kiépítendő folyosó közterület lesz, s az olvasók ezen át jutnak az oroslán-udvarba, s onnan a meglévő főbejáraton a könyvtárba. Az oroslán-udvar, illetve az ott levő főbejárat természetesen jól megközelíthető lesz a Szent György tér felől is.

A kivitelezési munkákkal párhuzamosan a részletes tervezés munkája szintén tovább folyik, és már igen sok feladatot oldott meg nemcsak építészeti, hanem belső kiképzési és épületgépészeti vonatkozásában is. Most készül a raktári berendezések részletes kiviteli terve, a már kidolgozott szakmai-funkcionális raktári program alapján. Ugyancsak folyamatban van a gépészeti berendezések (világítás, fűtés, szellőztetés, kondicionálás stb.) kiviteli terveinek kidolgozása és még ebben az évben elkészülnek a reprezentatív terek, a beépített berendezési tárgyak és különböző szakipari munkák (kőfaragó és márványmunkák, falburkolatok, lépcsők, világító testek stb.) kiviteli tervei. Meg kell tervezni az üzemek (kötészet, restauráló műhely, könyvfortölenítő, sokszorosító, fotolaboratórium) belső kialakítását, és el kell készíteni a különböző szállítóberendezések (transzportőr, felvonók) részletes kiviteli terveit is.

A nemzeti könyvtár új otthonának VII. szintjén alakítja ki a tervezés a nagyolvasói teret, amelynek középpontjában helyezkedik el az olvasói katalógus, körülötte szinte gyűrű alakjában sorakoznak az olvasótermek. Az olvasószolgálati és tájékoztató osztály munkahelyei az épület két szárnyán lesznek

Vázlat a nagyolvasói tér egyik galériás szakaszáról

A nemzeti könyvtár új otthonának kivitelei terveit a jóváhagyott tervfeladat alapján a Középülettervező Vállalat III. sz. irodája készíti Havassy Pál építész, felelős tervező irányításával és az Országos Széchényi Könyvtár vezetőségének elvi útmutatásai alapján eljáró könyvtár-építési munkacsoport közreműködésével.

Ez a munkacsoport a közelmúltban dolgozta ki a Siemens-rendszerű elektromos raktári jelzetközlő berendezések telepítésével és működésével kapcsolatos részletes tervezési programot, továbbá a lopás- és betörésvédelem bonyolult rendszerének programvázlatát. Megkezdődtek már a berendezési tárgyak (elsősorban a

funkcionális, beépített bútorok stb.) tervezésének előkészítő munkái is a házi típuslehetőségek kialakításának vizsgálatával, vázlattervek kidolgozásával és a gyártó vállalatokkal való kapcsolatok felvételével.

Mind a tervezési, mind a kivitelezési munkák az előre megállapított és jóváhagyott ütemterv szerint folynak. A kivitelezési munkák készítése és az építési munkák jól haladnak, ezért remény van arra, hogy az épület nagyarányú tervezési és építési munkái az 1967. év végében megjelölt határidőre befejeződnek.

Tom bor Tibor — Farkas László

Hírlapolvasó Szombathelyen

Lapunk már több ízben felhívta a figyelmet azokra a külföldi hírlapolvasó termekre, amelyek lehetővé teszik az olvasók számára, hogy kötetlenül, minden formáság (beiratkozás) nélkül jussanak hozzá az őket érdeklő hírlap- és folyóirat irodalomhoz. A könyvtáros 1962. évi 7. számában például Horváth Viktor számolt be a lengyelországi ún. sajtóklubok működéséről. Ilyen intézményt létesített most — az országban elsőként — a Szombathelyi Megyei Tanács és a Szakszervezetek Megyei Tanácsa. A megyei vezetők részvételével és jelenlétében július 20-án felavatott létesítmény a megyei könyvtár és az SZMT könyvtár közös kezelésében működik. A hírlapolvasó teremben több mint 250 féle hazai és külföldi hírlap, illetve folyóirat áll a látogatók rendelkezésére, akik közben kávé is fogyaszthatnak. A kávé fogyasztása azonban természetesen nem kötelező, ezért helytelenül nevezi libresszónak az új intézményt a megyei újság. Igaz ugyan, hogy a periodikák olvasása közben felmerülő kérdések tisztázására lexikonokból, szótárakból, adattárakból álló kis kézikönyvtárat is használhatnak a látogatók, mégsem fedi a „libresszó” kifejezés az új létesítmény fogalmát. — A hírlapolvasó működésének tapasztalatairól egy-két hónap múlva részletesen beszámolunk, annyi azonban már ma is bizonyos, hogy az új intézmény bevált, és sikere láttán a SZOT új hírlapolvasók nyitásán fáradozik; a következőre előreláthatólag Szegeden kerül sor.

Alaposabb előkészítést – kevesebb tanfolyamot

Július 1-én alapfokú könyvtárosi tanfolyam kezdődött a Budapest melletti Pomázon. A tanfolyamra, melyet a Pest megyei Könyvtár szervezett, negyvenhárom tiszteletdíjas községi könyvtárost hívtak meg. A negyvenhárom meghívott közül azonban csak tizennégyen jöttek el...

Ugyanez a jelenség ismétlődött meg egy hét múlva, amikor az alapfokú vizsgát már megszerzett könyvtárosok továbbképző tanfolyama vette kezdetét. Természetesen nem Pest megye az egyedüli, ahol az alapfokú könyvtárosképzés és továbbképzés ilyen nehézségekbe ütközik. Ennyire kirívóan azonban még sehol sem mutatkozott meg a szervező munka kudarca. Vannak olyan megyék is, ahol sokkal többen szeretnének résztvenni a könyvtáros tanfolyamon, mint ahány hallgatót el tudnak helyezni. Így történt a legutóbb Borsodban, a Mezőkövesden rendezett tanfolyamokon. Nem hiányoztak a résztvevők a Veszprém megyei könyvtárosok tanfolyamáról sem. Kétségtelen azonban, hogy e tanfolyamok megrendezése elég sok akadályba ütközik.

A pomázi eset mérlegelésénél különféle vélemények jelentkeztek. Egy, a sajátban is napvilágot látott állásfoglalás a könyvtárosokat hibáztatta, akik azt sem tartották szükségesnek, hogy távolmaradásukról értesítést küldjenek. Mások — nem joggal — a járási könyvtáraknak rótták fel, hogy megelégedtek a május hóban történt meghívással és a tanfolyam előtt nem győzöttek meg: a pedagógus-könyvtárosokat nem hívták-e időközben még más tanfolyamokra is. Végül sokan egyenesen a pedagógusokra zúduló megszámlálhatatlan tanfolyam rendszerét hibáztatták. Ezek egyébként is összesűrűsödtek: a Művelődésügyi Minisztérium rendelete szerint az összes tanfolyamokat július 1. és 15. között kell lebonyolítani. Ez a rendelkezés azért született, hogy a pedagógusok igazán kiérdemelt szabadsága valóban szabadság maradjon.

A kérdés azonban nem az, hogy kiket, vagy mit lehet hibáztatni a tanfolyamok megrendezésének kudarcáért, hanem az, hogy milyen tanulságokat szűrjünk le ezekből a figyelmeztető jelenségekből a jövőre nézve. Mindenekelőtt azt kell mérlegelni, hogy fenntartható-e mind az alapfokú vizsgára előkészítő tanfolyamok, mind pedig az alapfokú képzettséget már megszerzettek továbbképzését szolgáló tanfolyamok bentlakásos rendszere. Aligha lehetne vitatni, hogy az előbbiekre továbbra is feltétlenül szükség van. Egyedül jegyzetekből nem sa-

játíthatják el a vizsga anyagát a tiszteletdíjas községi könyvtárosok, az iskolai könyvtárosok, de a könyvtári munkát most megkezdő főhivatású községi könyvtárosok sem. Ezzel kapcsolatban elég a feldolgozó munka problémáit megemlíteni.

A továbbképzéssel kapcsolatban azonban a könyvtárosi oktatási szerveknek is az a tapasztalatuk, hogy a bentlakásos tanfolyamok nem tudnak elég újat adni, eredményük nem áll arányban a megrendezésükre fordított munkával, anyagi áldozatokkal és a pedagógus résztvevők szabadságából a tanfolyamra fordított idővel. Ezek helyett a községi könyvtárosok továbbképzésének új rendszerét kell kidolgozni. A legcélszerűbbnek tűnő elképzelések szerint „A könyvtáros” a Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztályának közreműködésével rendszeresen közölne cikkeket, tanulmányokat, melyek a továbbképzés alapjait jelenthetnék. A továbbiak során azután a járási könyvtárak rendeznének évente 3—4 alkalommal konzultációt. Ezek során megbeszelnék, megvitátnák és az adott problémákra alkalmaznák az olvasottakat. A járási tanácsok oktatási osztályai aligha gördítenek az elé akadályt, hogy a pedagógus könyvtárosok évenként háromszor egy-egy napra a járási székhelyre utazzanak. A községi könyvtárak költségvetésében biztosítani lehet a kiküldetési költségek fedezését is.

Az alapfokú könyvtárosi vizsgára előkészítő tanfolyamok további megrendezésére azonban feltétlenül szükség van. Ezekkel kapcsolatban hasznos lenne, ha a megyei, illetve járási könyvtárak nem felejtkeznének meg néhány, eléggé természetes feladatukról:

1. A járási tanács oktatási osztályánál járjanak el annak érdekében, hogy a könyvtárosi tanfolyamra kiszemeltetnek ne hívják ugyanarra az időre más tanfolyamra is.

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

2. Ne elégedjenek meg a meghívónak az oktatási osztállyal együtt történő kiküldésével, hanem személyes beszélgetés során is tisztázzák a könyvtárosokkal a részvétel kérdését. Különösen szükséges erre a tanfolyam megkezdése előtti időszakban visszatérni.

3. A résztvevőknek jó előre küldjék meg a szükséges jegyzeteket, hogy ezeket még a tanfolyam előtt áttanulmányozhassák a hallgatók.

4. A legfeljebb 8 napos tanfolyamok napirendjét úgy állítsák össze, hogy a délutánok során alkalom legyen a pihenésre, felüdülésre is. A tanfolyam eredményességéhez természetesen szükség van bizonyos megkötöttségekre, de ne téveszték össze a könyvtárosokat, akik között

idősebbek is vannak, az iskolás gyerekekkel.

A tapasztalatok szerint nem vált be az a gyakorlat, hogy a vizsgákat csak a tanfolyam befejezése után három hónappal tartották meg. A könyvtárosok nem használták ki a közben eltelt időszakot. A pedagógusok számára különösen alkalmatlan volt a tanítási időre eső vizsgázás. Eredményesebb, ha a vizsgát közvetlenül a tanfolyam végén tartják meg. Ha a megyei, vagy járási könyvtár jó kapcsolatban van a községi könyvtárosokkal, el tudja érni, hogy a jegyzeteket már a tanfolyam előtt áttanulmányozzák, és ha maga a tanfolyam is jó munkát végzett, nem lehet akadály a hallgatók eredményes vizsgájának. — gh —

Esztétikai továbbképzés

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár továbbképzési tervének keretében már negyedik éve sikeresen rendezi meg marxista irodalom-esztétikai tanfolyamát, amelyet *Diószegi András* irodalomtörténész vezet. A konferenciával egybekötött tanfolyam iránt évről évre fokozódik az érdeklődés, ezért azt a következő művelődési évben is megszervezik.

A múlt évben a legtermékenyebb vitát Szimonov: *Élők és holtak* című regénye, továbbá a *Brecht és az epikus dráma* című téma váltotta ki. Az idén a szocialista realizmus néhány, a könyvtárosi gyakorlat szempontjából fontos elvi kérdése ke-

rült sorra, majd a mai olvasóközönség érdeklődésének néhány főbb területét, a történelmi és életrajzi regények kultúráját és a giccs problémáit tárgyalták meg a résztvevők. Közkívánatra és tervben felül megvitatták Fejes Endre *Rozsdátemető* című kisregényét is.

Az új művelődési évben három téma kör között lehet választani: 1. Mai magyar líra. 2. A XX. század világirodalmi jelenségei a) új időszemlélet a 20. század regényeiben, b) új lírai világkép, c) új dramaturgia; 3. Vitatott könyvek — kiemelkedő könyvsikerek. (D. Á.)

Pályázatok könyvtárosi állásokra

A *Kaposvári Megyei Könyvtárban* megüresedett a feldolgozó csoportvezetői állás. Pályázhatnak egyetemi, vagy főiskolai végzettségű könyvtárosok, akiknek a feldolgozó munkában gyakorlatuk van.

*

Dél-Dunántúlon 1 járási könyvtárigazgatói és 1 járási szervező könyvtárosi állás van üresedésben. A könyvtárigazgatói

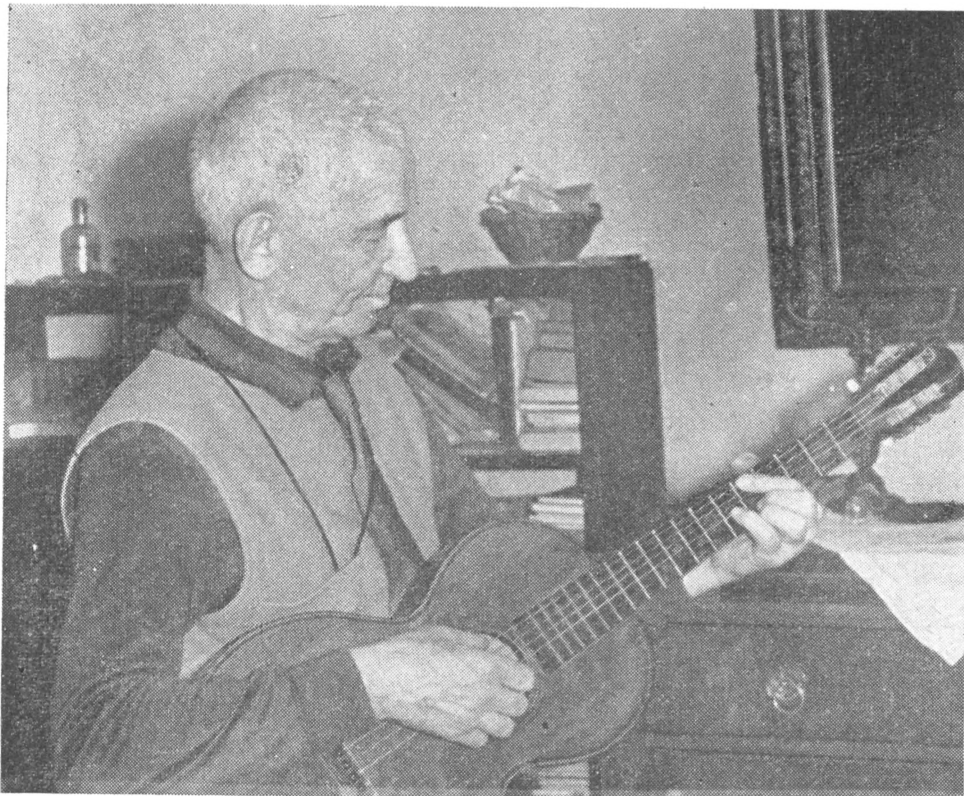
állásra az előírt képesítéssel és legalább hároméves könyvtárosi gyakorlattal rendelkezők pályázhatnak. A szervező könyvtárosi állásra az előírt képesítés mellett legalább kétéves szakmai gyakorlat a feltétel. A pályázók mellékletekkel ellátott kérvényüket „Dél-Dunántúl” jellegére a *könyvtáros szerkesztőségébe* küldjék (Bp. VII. Lenin krt. 9—11.).

Helyreigazítás

A könyvtáros ezévi 7. számának „Nem sikerült Siker-könyv” című cikkében a következő idézet van: „Jelentős szerepet játszik Komját Aladár, a magyar irodalom egyik legjelentősebb költője.” A *Siker-könyvek* 282. lapján azonban az idézett mondat a következő formában áll: „Jelentős szerepet játszik Komját Aladár (1893—1937) a magyar forradalmi irodalom egyik kiemelkedő költője.” Az eredetileg idézett mondat az illető műnek első kiadásában található meg.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Látogatás a 75 éves Tersánszky Józsi Jenőnél

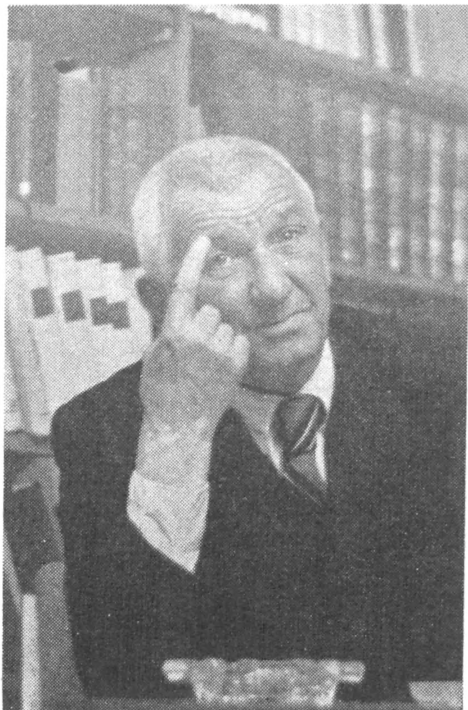
Hetenként látogatom Tersánszky Józsi Jenőt Avar utcai lakásán, s most papírral és ceruzával a kezemben mégis elfogódott vagyok. Szorongok, mert nem szeretnék ismételni, még kevésbé közhelyeket mondani. De mielőtt kérdéseimet elmondanám, beszélni kezd.

— Városszerte, amerre járok — kezdi a beszélgetést — mind többen üdvözölnek a következő szavakkal: — Jenőkém, te milyen fiatal vagy! — Igaz, igyekszem eleget tenni a villamos- és autóbusszkalauzok felszólításának, hogy „csak fiatalosan”, ugyanakkor védekezem is a sok férfidicséret ellen. Az angolok, ha találkoznak, így szól az egyik: *how van?* — s felel a másik: *how van?* Én is az ő példájukat követem. Ha valaki fiatalnak nevez, én őt még fiatalabbnak mondom, s ha azt kérdi, *how csinálom ezt,*

*csak azt tudom válaszolni, sajnos sok hasznos munkám mellett nem érek rá önmagamot *hogylétem felől faggatni.* Különben is egyetlen alakulattól fogadom szívesen *fiatalságom elismerését: a hölgyektől. Ők pedig korántsem dicsérnek már annyit, mint húszéves koromban.**

Hogyan múlt el a 75 esztendő? Elég egy könyvtári katalógust átlapoznunk és azt látjuk, hogy az újabb magyar irodalomban alig akad író, aki annyi jó írással igazolná az elmúlt éveket az olvasóközönség előtt, mint Tersánszky Józsi Jenő. Ötven kötet és megszámlálhatatlan kisebb írás szétszórva a magyar folyóiratokban.

És a sok írás mellett mi mindenre futja idejéből! Módszeresen javítja nyelvünket, fáradhatatlanul fürkészi szavaink értelmét és gyökerét. Rovásírást fejt és két

A szombathelyi író-olvasó találkozó

szólamra játszik magakészítette furulyáján, amelyet még a lakásán belül is külön szobába zár. Ismerem könyveit, bútorait, szerszámait, kis csónakját, amelynek forgalmi engedélyén ez áll: kikötő helye: T. J. J. lakása. Alig néhány kiló, s ezt is ő készítette. Ott a harmonika, a gitár és egyéb zeneszerszámok, amelyek annyi derű kölcsönzői voltak régen a kabarcában, s a rádióban egyaránt. (Egyszer a Népszava 33-as évfolyamában olvastam valahol, hogy el kellett adnia hangszereit, mert megélhetési gondjai voltak.) Ismerem a szoba levegőjét, amelyből sohasem hiányzik az enyhe szénmonoxid illat, amelyet a déli vasút szuszogó mozdonyai árasztanak a környékre. Ő ezt tréfálkozva „jó” levegőnek mondogatja.

— Kinek csinálod ezt az írást?

— A könyvtárosok folyóiratának.

— Hogy miként lettem író, és miért nem festő, s hogy milyen muzsikuskavagyok azt már magam is elmondtam, mások is megírták. Most inkább a könyvtárságomról beszélnek.

— 1925-től 1927-ig működtem e pályán. Rendes státusban gondoztam a kispesti könyvtárat. Kocsideréknyi könyvet kellett átvennem, s ráadásul olyanokat is, amelyek csak a jegyzékben szerepeltek, de a valóságban sehol sem voltak. Akko-

riban erősen divott a panama. Amit kaptam, annak jórésze használható volt, csak a számok nem stimmeltek sehogyan sem. Én annyit értettem a könyvtárhoz, amennyit egy átlagos könyvet szerető ember érthet hozzá. Tudtam, hogy rendbe kell rakni a könyveket, kartotékolni kell és csak cédulával szabad kölcsönözni. Létrát is kaptam, hogy elérjem a polcok tetejét.

— Az elődöm rendetlen alak volt, nagy összevisszaságot hagyott rám. Újra kellett számozni az egész állományt. Témák szerint válogattam, külön az útleírásokat. Abból sok akadt, mert azt olvasták leginkább. Külön a szépirodalmat, azt is két csoportba: híg és komoly; no és természetesen a verseket is egy helyre raktam. Az utóbbiakat abban az időben sem nagyon olvasták.

— Miklós Dezső gyerekkori, majd később katonapajtásom szerezte az állást. Ő ajánlotta személyemet a kispesti polgármesternek. A polgármester vagy olvasott, vagy jól informálódott, mert azt mondta: „Nincs ellene kifogásom, írónak is elég jó.”

— Később az írást csak úgy tudtam folytatni, ha megválok a könyvtártól. Hogy függetlenítem magam, lefordítottam angolból egy verbeli ponyvaregényt. 800 pengőt fizettek érte, s ez az akkor tekintélyes összeg elég volt, hogy megéljek belőle, amíg elkészül a Kakuk Marci második része. Ugyancsak ebben az időben és utcában készül a Margarétás dal és a Nevelőkisasszony.

Csengetnek. Idősebb férfi lép be, fiatal lány kíséretében. Nagypapa és unoka. A férfi régi ismerős, Jenőkének szólítja az író. A kislány most készül gimnáziumba. Egy terjedelmesebb, néhány kisebb regényt és számos novellát írt. Mindezt a nagypapa megítélés végett juttatta el az íróhoz, aki máris türelmesen, szépen magyaráz.

— Hogy mit is dicsérnék ezekben az írásokban? Főleg az egymáshoz kapcsolódó mondatait. A logikus felépítést. De meg kellene tanulnia helyesen írni, s a témaválasztás sem jó. Lehetőleg ne Franciaországban játszódjanak írásai. Milyen furcsán hangzik például ez: Ivonne kiment az udvarra és kiöblítette a lekvárosfazekat. Leginkább azt tanácsolom, hogy amit eddig írt tegye félre. Felejtse el, mintha nem is lenne. És olvasson sokat. Jókait, Mikszáthot, Móriczot, Krúdyt, Mórát. Aztán, ha mégis írni akar, csak rövidkeket írjon, egészen rövidkeket.

A kislány megígérte, hogy a jövőben többnyire csak novellákat fog írni, s azokat mind megmutatja Tersánszky bácsinak.

A nagypapa elvonult unokájával, de az ajtóból még visszafordult s hangosan így figyelmeztette a kislányt. „Meggzíveld ám a jó tanácsokat, mert azokat nagy írótló kaptad.”

— *Néhány kisebb könyvem megjelent folytatásokban, vagy önállóan — folytatja a megszakított visszaemlékezést —, s akkor Földi Mihály meg Mikes Lajos segítettek talán legtöbbször abban, hogy nem kellett ismét könyvtárosnak visszamenem. A könyvtárral a kapcsolatom nem szakadt meg, mert feleségem, Molnár Sári a Szabó Ervin Könyvtárban dolgozott. Ő vérbeli könyvtáros volt, még a könyvtáros szakirodalmat is olvasta.*

— Ismeri-e a mostani könyvtárakat?

— *Igen, sok könyvtár meghívott író-olvasó találkozóra. Jártam Kaposváron, Esztergomban, Komáromban, Fejér megyében, Egerben, Pestlőrincen és még egy sor könyvtárban. Ma is szívesen emlékezem a szegedi könyvtárosokra és olvasókra, a szombathelyiekről pedig írtam is.*

— Tudja-e, hogy hány könyvtár van az országban?

— *Gondolom, több tízezer.*

— *Jut-e mindegyikbe könyveiből legalább egy darab?*

— *Aligha, hiszen a „Nagy árnyakat” és a többi is 5—600 példányban adják ki.*

Megittunk még egy pohár bort, termelőit, az egészségére és elbúcsúztunk.

Hosszan tűnődtem azon, hogyan fér bele az életébe mindez? Mindenki ismeri és mindenkit ismer. Szeretik, beszélget az utcán, borióban, színházban, előadásokat tart a rádióban, olykor ifjúkorát idéző sovány előlegek után jár, és közben ír, ír, eredeti új dolgokat, frisseket. Sohasem bajlódik időbeosztással, és sohasem küszködik időzavarral. Sohasem panaszkodik, hogy agyondolgozta magát, és sohasem, hogy beteg, vagy ideges. Mindig derűs, mindig kedves, emberséges. Jó a közelében élni.

Hogy miként jelölik meg helyét a kései magyar irodalomtörténetben azt nem tudhatjuk, de azt talán a könyvtárosok látják leginkább, hogy művei milyen keresettek. A sok százezer olvasó már elfogadta őt, nem most, hanem évtizedekkel ezelőtt. A könyvtárosok várják újabb írásait, a megígért háborús regényt a „Reköttest”, a „Nagy árnyakról bizalmasan” folytatását és minden könyvének újabb kiadásait. Több százezer olvasó nevében kívánunk hosszú életet Tersánszky Józsi Jenőnek, minden könyvtáros jó barátjának.

Berza László

MŰVEI

Viszontlátásra, drága (összegyűjtött kisregények) [a címadó előszőr: 1916] Magvető, 1957. 557 old.
Kísérletek, Ifjúság (elbeszélések) Nyugat, 1918. 158 old.
Kakuk Marci (regény) [1934, 1942] Magvető, 1961. 1—2. köt.
A vezérbika emlékiratai (regény) Cserépfalvi, 1938. 246 old.
Az én flam [1940] — Rossz szomszédok [1949] (regények) Magvető, 1960. 479 old.
Az amerikai örökség (regény) Nyugat, 1941. 168 old.
Bandika a vészben (regény) Stúdió, 1947. 222 old.
A félbolond (regény) [1947] Magvető, 1957. 206 old.
Egy ceruza története — Egy kézikocsi története (regények) [1948] Magvető, 1961. 430 old.
Egy biciklifékt története (regény) Magvető, 1955. 156 old.
Válogatott elbeszélések. Szépirodalmi, 1955. 352 old.
A szerelmes csóka és más regények. Magvető, 1956. 541 old.
A vén kandúr (regény) Magvető, 1956. 419 old.
Két zöld ász (regény) [1957] Magvető, 1962. 504 old.
Illatos levélkék (regény) Magvető, 1958. 136 old.
A tiroli kocsmáros (elbeszélések) Magvető, 1958. 1—2. kötet.
A margarétás dal (regény) Magvető, 1959. 365 old.
Szerenád, Vadregény (regények) Magvető, 1959. 467 old.
Legenda a nyúl paprikásról (regény) Magvető, 1961. 275 old.
Nagy árnyakról bizalmasan (visszaemlékezések) Magvető, 1962. 302 old.

DIDEROT, a nagy Francia Enciklopédia szerkesztője, 1765-ben eladta könyvtárát II. Katalin orosz cárnőnek. A nevezetes könyvgyűjtemény eredeti állapotában való megőrzéséről akkor senki sem gondoskodott, s egyes darabjai különböző könyvtárakba kerültek. 1837-ben megbízták ugyan az Ermitage könyvtárának egyik vezetőjét, hogy derítse föl Diderot könyveinek sorsát és hollétét, a kutatás azonban eredménytelen maradt. Csak a legutóbbi években sikerült szovjet tudósoknak megállapítaniuk a Leningrádi Könyvtár néhány régi könyvéről, hogy kétségtelenül Diderot gyűjteményéből valók. Egynémelyikben a dedikáció árulta el az egykori tulajdonost, de találtak olyant is, amelyet Diderot látott el érdekes szelvényekkel (pl. Helvétius: De l'Esprit). Előkerült az a nyelvtankönyv is, amelyből a francia felvilágosodás nagy írója oroszul tanult.

(L.)

ESTI BESZÉLGETÉS

— Szegény apám nem szerette, ha olvasok. Azt mondta, nem parasztembernek való, nem származik abból semmi jó, ha a magunkfajta uraskodni kezd. Azt sem engedte meg, hogy este a petróleumlámpát égessem. Ha volt pár fillérem, vettem egy-egy gyertyát és este a szerszámkamrában olvastam mellette...

A szobában most erős villanyégő szórja ránk fényét. Idős férfi, de látszik, hogy még mindig ereje teljében van. Arca sötétre barnult, homlokán a ráncok évtizedek paraszti gondjainak emlékét őrzik. Könyvet hozott a falu könyvtárából, ott találkozunk össze. Most itt ülünk a ház első szobájában, beszélgetve. A ház újnak látszik, de alakja, beosztása lényegében alig különbözik a régi falusi házakétól. Hanem a falusi est már régen nem idilli, a szomszédból hangos rádiózene hallatszik, az esti kolompaszt is traktordübörgés cserélte fel. A savanykás bor íze azonban még a régi esték hangulatát idézi, s régi a barátság, mellyel a gazda vendégül lát. Gyermekkorom óta ismerjük egymást.

— Volt itt már könyvtár akkor is, amikor 15—16 éves legényke voltam. Volt az egyletben, — a régi falusi ifjúsági egyesületet hívták így — és a Földművelésügyi Minisztérium is adott könyvet. De keveset olvastunk, meg kevesen is. Az öregebbek közül sokan nem is tudtak olvasni, a fiatalok sem mind. Több gyerek már 9—10 éves korában elszegődött márhat őrizni tavasztól őszig, sokan télen sem mentek iskolába. Így az olvasás nehezen ment.

— Emlékszem, a „Két medvevadász” volt az első könyv, amelyik nagyon tetszett. Nem tudom már, hogy ki írta, de talán nem is tudtam. Nem néztem akkor. Az öreg mester adta, a Papp Samu. Ő tanított akkor az iskolában, engem megszeretett, később, amikor már nem jártam iskolába, akkor is meg-megállított az utcán. Aztán kezdtem haza-haza vinni könyvet, csak mondom szegény apám nem jó szemmel nézte. Gaál Mózesről sokat olvastam. Kicsiny, vékony könyvek voltak, akkor még nem volt türelmem a hosszabbakhoz. Később meg már azokat olvastam. Vas Gerebent. A múltkor a szomszéd ideadta a „Nemzet napszámosságai”-t, neki megvan, hanem most már nem tetszik. Sokat változott azóta a világ, magam is.

— Aztán jött a háború. Az olasz fronton voltam a legtöbbet, ott is estem fogásba. Valamennyire meg is tanultam olaszul.

— Amint hazakerültem, megházasodtam. Feleségem egyedüli lány volt, én jöttem ebbe a házba. Akkoriban kezdtem gazdasági könyvekkel foglalkozni. Nem sok haszna volt. Az apósom semmit sem engedett úgy csinálni, ahogyan olvastam. Rettenetesen bántott. Tudtam, hogy rosszul csináljuk a dolgunk, tudtam, hogyan kellene másképp, de ne lehetett változtatnom. Sokáig aztán nem is olvastam semmit. Ha egyszor nincs értelme.

— A fiam később hozott haza egy-egy könyvet, regényeket. No, meg a Göre Gábort. Azt végignevezték az asszonyok is.

— Nem, nem éreztük mi a Göre Gábort sértőnek. Közülünk való volt, aki írta. Olvastunk mi Gárdonyitól komolyat is a paraszti életéről, aki az „Én falum”-at írta, nem nézhette le a falusi embert. Közülünk való volt, hát tréfálkozott. Mi is meg tesszük.

— Akkor megint jött a világháború, a második. Elvitték a nagyobbik fiamat, nem is jött vissza. Mindig jókedvű gyerek volt, mindig tervezett, mindig újat akart. Ő igazán sokat olvasott. Ha hazajöhetett volna...

— A kisebbik fiamat tanítottam. Nehezen ment eleinte, apósom akkor még élt, egyre mondogatta, aki tanult, az már nem marad paraszt, itt leszek öregségemre egyedül. Még majd szégyell is a gyerek, ha úr lesz, hogy én paraszt vagyok. Igaz, láttam ilyet magam is eleget. En mégis kitarítottam, azt mondtam magamban, ha hálátlan akar lenni a gyerek, akkor iskola nélkül is az lehet. De amit én nem tudtam elérni, azt érje el ő. Ne érezze magát tudatlannak, elmaradottnak, mint én. Így is történt, most állatorvos. Hálátlan sem lett. Ő építette újra a házat, de eleget hív bennünket, hogy menjünk hozzájuk. Én már csak itt maradok. Tudok még dolgozni, élhetek a magam kenyerén. Igaz, hogy ha már nem dolgozom, téves nyugdíjat is kapok, de hát az nem sok.

— A háború után egy darabig nem olvastam egyebet, csak újságot. Aztán a „Nyolc hold föld”, Sásdi Sándor írása jutott a kezembe. Alig tudtam letenni. A fiamé volt, amikor látta mennyire tetszik, itthonhagyta. Most is megvan. Talán nem is tetszett nekem ennyire más Móricz „A boldog ember”-én kívül.

— Azóta megint sok könyvet elolvastam. Mióta szövetkezet van, jobban ráérek. Eleinte feleségem járt a községi könyvtárba, de most már inkább magam megyek, ő

nem tudta úgy eltalálni, mi érdekel. Azóta megyek szívesen, mióta hozzá lehet ott nyúlni a könyvekhez, maga válogathat az ember. Nekem az is élvezet. Egy-két éve jó gazdasági könyveket is találni. Elolvastam egypárát. Lehet, hogy én sem tudnám jobban vezetni a tsz-t, de nem tetszik, ahogy mi gazdálkodunk. Túl nagy a rendetlenség, nem gondolunk a jövőre. Nemcsak az a fontos, hogy az idén legyen meg úgy ahogy a termés, hanem, hogy vessük le a maradiságot, azt termeljük, ami nálunk a legalkalmasabb, legtöbbet hoz, s azt is úgy, ahogyan kell.

— Nem sokat szoltam emiatt, én nem vagyok bent a vezetőségben. De azért beszélgetünk egymás között, meg gondolkodunk is. Azért jók a könyvek, mert nem olyan bizonytalan az ember, most már nemcsak azt tudjuk, hogyan nem jó, hanem azt is, hogyan kellene tenni. Meg is mondjuk majd, ha kell. Mert tudom, hogy nincs igazsá annak, aki csak befelé pusmog, de nem szól ott, ahol értenének belőle.

A szomszédban elzárják a rádiót, lassan csend lesz, igazi falusi csend, melyet csak egy-egy kutyavakkantás szakít meg néha. Ahogy hazafelé ballagok, sok ablak világos még, s néhány mögött inas, elfáradt paraszti kezek könyvet forgatnak.

Ughy Jenő

T. S. Eliot 75 éves

T. S. Eliot, Nobel-díjas költő, drámaíró és kritikus a mai angol irodalomnak vitathatatlanul legkiemelkedőbb egyénisége, akinek jelentőségét Yeatséhoz vagy a prózában Joycehoz hasonlíthatjuk. Életműve a polgári irodalom keretei között forradalmi vonásokkal teljes: költészetében a XX. század emberének szellemi vívódásai kapnak hangot, színműveiben a verses dráma elevenedik föl, kritikai írásaiban pedig új szemlélettel közelíti meg a hagyományt, különösen a jakabkori drámaírók és XVII. századi metafizikus költők örökségét.

1888-ban született az Egyesült Államokbeli St. Louis-ban, de már egyetemi tanulmányait is Európában fejezi be, 1927-ben pedig fölveszi az angol állampolgárságot. Első verseiben a polgár szellemi és morális ernyedtségét szatirizálja, s erről az alapról kiindulva tárja föl érett költészetének legnagyobb alkotásaiban: a *Meddő földben* (1922), az *Üres emberekben* (1925) és a *Hamvazószerdában* (1930) a nyugati társadalmi élet problematikáját. Diagnózisa szerint a modern ember elvesztette hitét, ezért vált üressé, világa pedig meddővé. Eliot egész lírája — a költészetét mintegy lezáró *Négy kvartettig* (1944) — valójában útkeresés, s ami életművének különleges súlyt ad, az éppen az a tény, hogy ez útkeresés a ma problémáinak széles távlatú elemzéséből indul ki. Eliot vallásos költő, új-angliai puritán őseinek hitét ötvözte össze a katolicizmussal, amelyre áttért. De az útkeresés túlhalad a valláson s főképp a dogmák béklyóiba kötött vallásosságon. A költő a tér és idő végtelenségében élő ember helyének és rangjának problémáival küszködik, a múlt, jelen és jövő együttes tanulságait szeretné megérteni. Eppen ezért filozófiája — sok angol kortársművészhöz hasonlóan, gondoljunk például Huxleyra vagy Isherwoodra — a miszticizmus felé hajlik. Nem véletlen, hogy a *Meddő föld* befejező akkordjai: Datta. Dayadhvam. Damyata (Adj. Szeress. Fékezd meg önmagad) a hindú misztika szavai.

A harmincas évek közepétől kezdve Eliot elsősorban a drámaírási területén tevékenykedett. Legjelentősebbek itt formai újításai. Amíg a *Gyilkosság a katedrálisban* még a verses dráma klasszikus témáit és hangulatát követi, addig későbbi színműveiben (*Családi találkozás*, *Koktélparti* stb.) már szándékos kontraszttal találkozunk a prózai szituáció és a vers, a mindennap realitása és a szimbólumok között. E kétösség, e két egymásnak mintegy ellentmondó elem kölcsönhatása folytán drámái egyidejűleg klasszikusok és modernek, a jelenbe oltják a múlt hagyományait.

Eliot hatását a mai angol irodalomra Ady Endrének vagy József Attiliának a mai magyar költészetre tett hatásához mérhetjük. Auden és D. Thomas verseiből éppúgy kiérezzük vízióit, mint Ch. Fry drámáiból. Hetvenötödik életévéhez érve méltán övezi őt hazájának határain kívül is a klasszikus rangú művésznek kijáró tisztelet és megbecsülés

Vámosi Pál

Könyvek Egerről és a Nyugat-Bükkről

A Liceum (tanárképző főiskola)

Történelmi táj. A város ódon épületeivel, palotáival és polgárházaival a hegyvidék és alföld találkozásánál épült. Ez az érintkezés határozta meg történelmi jelentőségét. Itt épült a római Candanum, az Egur vizéről pedig valamennyi krónikánk szól. Anonymusban ezt olvassuk: „Árpád fejedelem és övéi a Sajótól az Egür (Eger) vizéig menetének.” A múlt század végén a Hajdú hegyen forgatás közben honfoglaláskori sírokra bukkantak. A szelíd hajlású völgyet az Eger vize osztja két részre. Főútvonala észak-déli irányban futnak le. Létét melegvízforrásai is befolyásolták. Vannak nézetek, melyek a város nevét az égerfától származtatják, mely szereti a nedves, vizenyős helyeket. A belváros szokatlanul dús növényzete és a város német neve Erlau-Erlenau = égerliget is erre enged következtetni (Erle = éger).

Az országrészek találkozásánál épült város történelme kicsiben az ország történelme. Eger a homok- és lávaszín házsorok, terek, kovácsolt vaskapuk és erkélyek, ablakkosarak, barokk cifrák és füzérek, apró zárt udvarok, kvadronok, sikátorok és utcácskák városa. Vára a függetlenség és cselekvő hazaszeretet em-

lékét őrzi, az időt, amikor a sikerektől elvakult 150 000 főnyi török hadsereggel szemben alig 2000 egyszerű ember, jobbágyfiúk, kovácsok, ácsok és kőművesek védték a falakat. A 38 napos ostromban szitává lőtt várfalak az ostrom után jelképpé váltak, a hazaszeretet, bátorság, hűség jelképeivé.

A Bibliotheca Hungarica Antiqua második köteteként adta ki az Akadémia Tinódi *Cronicáját*. A faksimile kiadás a Magyarországon található *Cronicák* lapjainak felhasználásával készült. A kötetet Bóta László könyv- és nyomdatörténeti tanulmánya egészíti ki.

Tinódi háromszor is járt Egerben. Egyszer néhány hónappal az ostrom után és a *Cronica Egerről* szóló részeiben — *Eger vár diadaljáról*, az *Egri história summája és Varkucs Tamás idejében lőtt csaták* — nemcsak a viadal történetét mondja el, hanem szól a vár szép környezetéről, kialakulásáról és berendezéseiről is:

„Sok épülete benn az várnak vagyon,
Délről, város felől nagy bástya vagyon,
Varkucs Tamás rakatta kapu vagyon,
Közel napnyugatra egy torony vagyon...”

Az elbeszélő költemények követik a XVI. században meghonosodott recitatív előadóformát, és bár Tinódi versei gyarlóak, jó példái a korai politikai költészetnek. Megírja a nagy történelmet, „nagy csuda dolgokat”, „veszödelmes hadakat”, de hiteles történeteivel ösztönöz is a török elleni harcra. Verseiből a magyar várvedők embersége, bátorsága, hazaszeretete, a török hitszegése és kapzsisága bontakozik ki.

Hasonló lelkesedéssel ír a végek katonáiról, az újfajta harcomorról az Egerben katonáskodó Balassi Bálint és évszázadokkal később Petőfi Sándor, Zalár József. Az 1552-es ostrom ábrázolásában nagyrészt Tinódi adatait használja fel Vörösmarty Mihály *Eger* című eposzában és Gárdonyi Géza az *Egri csillagok*ban.

A vár csak 1596-ban került török kézre, 1687-ben szabadult fel, amikor az ország különböző pontjain függetlenségi harcok és parasztfelkelések lángolnak fel. A XVIII. század elején Rákóczi többször járt itt és volt év, amikor Eger volt a főhadiszállása.

A XVIII. század második felében faházak és omló mecsetek helyén felépült az

ország egyik legszebb városa, a barokk-copf stílusú Eger. A vár mellett ez a stílustörekvés és életforma határozza meg hosszú időn át Eger képét és alaphangulatát. „Nemcsak hatalmas középületei, mint amilyen az egyetemnek szánt Líceum, mely Magyarország legjelentékenyebb copfstílusú műemléke, nemcsak a minorita templom, melyet sokan joggal tartanak a legszebb magyar templomnak, de kisebb házak egész sora, sőt az úgynevezett „Civitas Carolina”, vagyis egy egész városrész (Károlyváros) ebben az időben épült ki” — írja Gerő László *Eger* című könyvében. Műve az első tudományos igényű összefoglalás Eger, a műemlékváros kialakulásáról és műtörténeti fejlődéséről. Gerő vizsgálódásaiban a történetiség elvét tartotta szem előtt; de él az összehasonlítás lehetőségeivel is. Így művéből nem a szűk völgybe szorított kisváros képe bontakozik ki, hanem egy városé a műemlékvárosok sorában. Jók a kötet közép-európai utalásai. A középkori épületektől kezdve vizsgálja a város reneszánsz, barokk, copf és klasszicista emlékeit. A kötet zárófejezete (Eger döntő szerepe a magyar műemlékvédelem megszervezésében) a magyar műemlékvédelem történeti vázlata. Itt állít emlé-

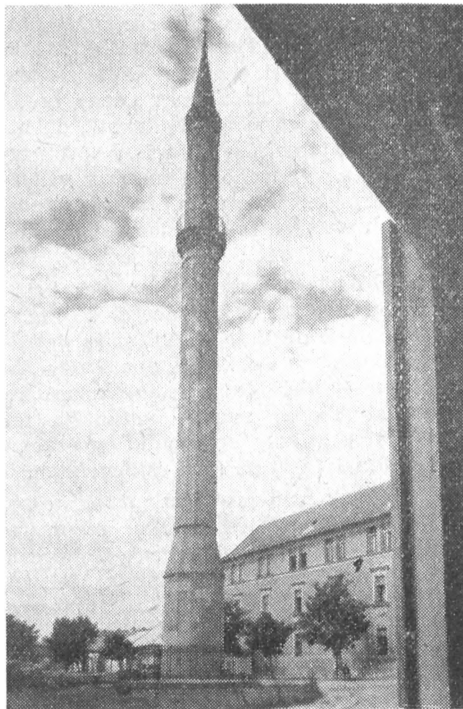

Az I. István király korabeli székesegyház romjai a várban

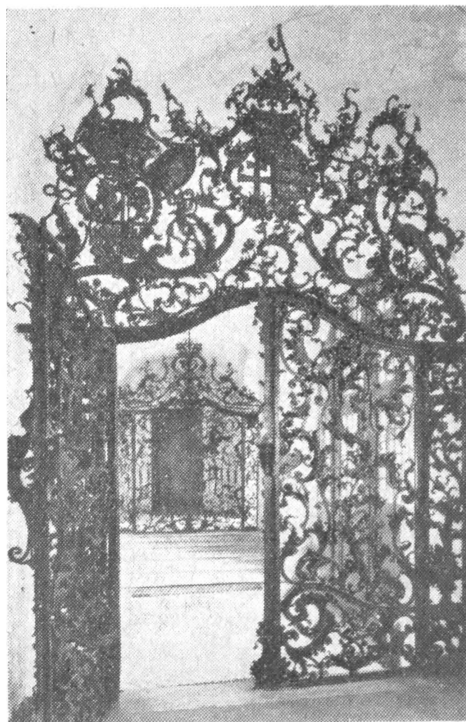
ket a méltatlanul elfeledett Henszlmann Imrének. A könyvet szép képanyag, bibliográfia és index egészíti ki.

Reményik Zsigmond *Sarjadó fű* című regényes életrajzában a két világháború közötti város társadalmáról mond ítéletet. „Ezt a kötetemet 1937-ben írtam, közvetlenül a Büntudat után. Mint ahogyan a Büntudatban a földet birtokló vidéki magyar nemesség fölött akartam ítélkezni, úgy ebben a kötetemben a városi polgársághoz fűződő kapcsolataimat vettem vizsgálat alá” — írja könyvről. A regény tája a Rossztemplom, Erdődy tér, Hatvani temető, Timár utca vidéke. Társadalma a neobarokk Egeré. Ez a város és társadalom Reményik szemében már nem álomvilág, emberei műveletlenek, képmutatók, tettekre képtelenek, még az első szerelem lágy poézisét is megrontják. A haladó, a múlttal leszámoló író előtt csak egy út áll, a szakítás és menekülés útja.

Kálnoky László *Lázus csillagon* című gyűjteményes kötetének néhány verse Egert idézi. Kálnoky a közösséget kereső,

A minaret

A megyei tanács épületének kovácsoltvas belső kapui

a közösségi életet áhító költő, akit azonban tanulmányai, műveltségének alapvonásai a magány felé vonzanak. A versek egy része nyílt szembefordulás a fasiszta terrorttal (Baka utca), néhány vers egy hosszú betegség lírai naplója (Szanatóriumi elégia), a harmadik rész a formaszépségekben egyre gazdagodó költő út-és értelemkeresése (A létezés rémségei).

Az Időszerűtlen vallomás (1946) az Egertől elszakadt, de emlékeiben is ódon várost őrző vándordiák nosztalgiaja a történelmi város után, ahol „a pasztelkéket szárnyak hasítják”, „az élet csendes”, ahol az embert megejtik „a délután aranyló reflexei”:

„... Elmosódott kék orom
töri át távolabb a párafátyolt,
s fény ömlik el a zömök és rovátkolt
falu óbarokk palotasoron.”

A város idegenforgalmi hivatala az utóbbi időben sokat tett Eger és a Nyugat-Bükk természeti szépségeinek megis-

mertetése érdekében. A különböző kalau-
sok sok néphagyományt is felszínre
hoztak.

Hevesy Sándor *Egri útikalauza* egy-egy
séta során hívja fel az idegen és a város-
lakó figyelmét Eger műtörténeti emlé-
keire. Bakó Ferenc *Egri borospincék*
című könyve egy eddig fel nem tárt te-
rület az egri szőlőkultúra és borospin-
cék kialakulásával ismertet meg. A kis
könyv külön értéke, hogy a szerző a vá-
ros három borövezetének — Szépasszony-
völgy—Szalák—Kőporos — néphagyomá-
nyait és népszokásait is összegyűjtötte.

Erdey Gyula *Bükk* portyavezetője ál-
talános ismereteken és gyakorlati tudni-
valókon kívül tájegységként ismerteti
a hegyvidék szépségeit. Kialakulása és
történeti fejlődése során Eger és a Nyu-
gat-Bükk mint geológiai-történelmi egy-
ség összetartozik. A város számos utcájá-
ról feltűnnek a „kövek”; a Bükk legma-
gasabb csúcsainak, az Őrkőnek, Peskő-
nek, a Tarkőnek párában úszó ormai.

A vadregényes Bükk bővízű patakok-
kal, szédítő sziklafalaival, kerekre kopott
hegyeivel a Balaton északi partjáról ki-

A bánkúti turistaház környéke

Eger látképe

induló Közép-hegység legészakibb tagja.
Szirtek, völgyek, hegyormok, virágos fen-
sík, erdők közén megbúvó tarka rétek
színpompás harmoniája, legváltozatosabb
hegyvidékünk. Mögötte már a Kárpátok
déli lejtői húzódnak. A szerző turista utak
keretében ismerteti Szilvásvárad (Sza-
lajka), a Várhegy, Felsőtárkány (Barát-
rét), Belpátfalva (Bélháromkúti apát-
ság), Szarvaskő (vár) történelmi emlé-
keit.

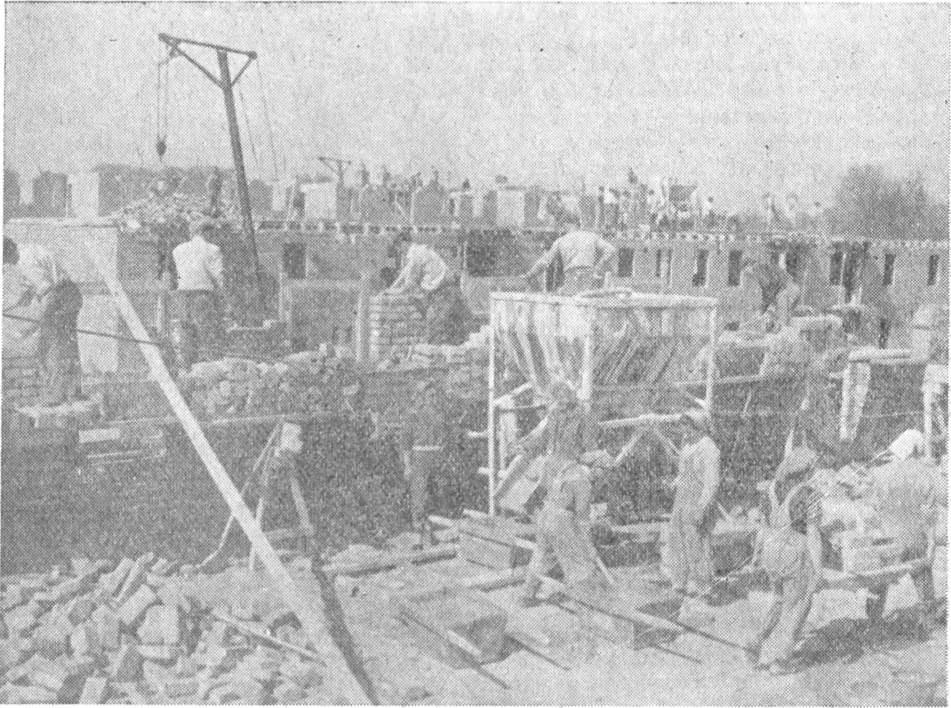
•

Egerben a neonfényben csillámló utcá-
kon és tereken ma színes tömeg tolong;
egriek és idegenek. Középiskolái és főis-
kolája ezrével ontják az egyetemekre és
falvakba a művelt fiatalokat és tanáro-
kat. A város üzemei évről évre bővülnek.
Eger észak—déli irányban fejlődik. A
rég Eger és az északi XIII. kerület házai
között ma már igen szűk a rés. De új la-
kótelepek épülnek a Hajdúhegyen és Vé-
csey völgyben, új gyárak a Kistályai
úton, új üzemrészek a Kerecsendi úton.
S ez már a jövő is kissé. A török kiűzése
után 2000 lakosa volt a városnak, ma kü-
zel 40 000. De Eger nagyságát nem a szá-
mok növekedése jelzi, hanem iskolái,
üzemei, szorgos munkásai és tsz paraszt-

jai, akiknek keze nyomán a belváros házsorai mögött felépül az eleven ritmusú, sokszínű szocialista város, az új Eger. Lakói most összerakják a múlt faldarab-

jait, mert tudják, hogy ez a múlt vérben, munkában, önfeláldozásban is drága volt, és dolgos őseik kezevonását őrzi.

Ebergényi Tibor

Új lakótelep a Hadnagy utcában

BIBLIOGRÁFIA

- Antalfy Gyula: Magyar évszakok (útirajzok) Magvető, 1955.
Beszélő tájak. Magvető, 1963.
Bródy Sándor: Az egri diákok. Móra, 1962.
Gárdonyi Géza: Eger csillagok. Móra, 1961.
Kálnoky László: Lázás csillagon. Magvető, 1957.
Lakos György: Emberek a Bükk-fennsíkon. Művelt Nép, 1952.
Reményik Zsigmond: Por és hamu. Magvető, 1955.
Reményik Zsigmond: Sarjadó fű. Szépirodalmi, 1962.
Ruffy Péter: Aroképek és történetek. Kossuth, 1962.
Tinódi (Lantos) Sebestyén: Cronica. Colosvarba, 1554. esztendőbe. Akadémiai, 1959. Facs. Kiad.
Vitányi János: Híven a halálig. Móra, 1960.

SZAKIRODALOM

- Bakó Ferenc: Egeri borospincék. Egyetemi ny. 1961.
A boldogabb paraszti élet útján. Hazafias Népfront Heves megyei Elnöksége, 1955.
Bükk útikalauz. Sport, 1962.
Csépany Ferenc: Heves megyei képeskönyv. Egyetemi ny. 1959.
Az egri mélyvizek keletkezése, élővilága, a fürdő története, úszósportja, gyógyhatása. H. M. Népműv. Oszt. 1955.
Erdey Gyula: Bükk. Sport Kiadó, 1956.
Galván Károly: Az egri vár. Képzőművészeti, 1958.
Genthon István: Az egri liceum. Képzőművészeti, 1955.
Gergelyffy András: Bélapátfalva. Képzőművészeti, 1960.
Gerő László: Eger. Képzőművészeti, 1957.
Hevesy Sándor: Eger útikalauz. Kossuth ny. 1958.
Nagy József: A felszabadult Heves megye 15 (tizenöt) éve. Heves m. ny., 1960.
Pethő Tibor: Budapest—Eger—Szilvásvárad. Panoráma, 1959.
Soós Imre—Szántó Imre: Eger vár védelme 1552-ben. Művelt Nép, 1952.

A magyar irodalom története

1849—1905*

A Gondolat Könyvkiadó évekkel előlt háromkötetes, népszerű (de nem alapfokú) magyar irodalomtörténet megjelentetését vette tervbe. Az első rész, mely a kezdetektől a szabadságharc bukásáig halad, 1957-ben látott napvilágot, a második az idej könyvhétre készült el. Őt irodalomtörténész írta: Diószegi András, Király István, Mezei József, Nagy Miklós és Sötér István; a szerkesztés Király István, Pándi Pál és Sötér István munkája.

A csaknem ötszáz lapra terjedő mű mintegy ötvenéves időszakot tekint át irodalmunk történetéből, s a fél évszázadon belül 1867-et teszi meg korszakhatárnak. Az első korszak tárgyalásának alcíme: *A nemzeti polgárosult irodalom kialakulása*, a másodiké: *A nemzeti polgárosult irodalom kettészakadása — Új törekvések*. Mind a két részt alapos és sokszínű korjellemzés vezeti be, mely tájékoztat a társadalmi tudat és az irodalmi élet alakulásáról, a világnézeti küzdelmekről, a filozófia és a természettudományok irányzatairól, az uralkodó esztétikai törekvésekről. Ezek a fejezetek a könyv legsikerültebb részei, ezek ágyazták bele az irodalom jelenségeit az általános történet meghatározó tényeibe.

Ezután a nagy, klasszikus alkotók hosszú sora vonul el szemünk előtt: Arany János, Gyulai Pál, Kemény Zsigmond, Madách, Jókai stb. — kár, hogy Erdélyi János, aki e korszakban írta főműveit (*Egy századnegyed a magyar szépirodalomból*, *A hazai bölcsészet jelene*, *Pályák és pálmák* stb.), nem kapott külön fejezetet, sőt néhány mellékes utalástól eltekintve, egyáltalán nem is kerül szóba. Máskülönb az értékrend, melyet a kötet szerzői klasszikusaink számára kijelöltek, nemigen tér el — minthogy erre nincs is ok — a hagyományostól, annál több újszerű megállapítást találunk a részletekben, az utóbbi tíz-tizenöt esztendő kutatásainak fontos és először itt összegezett eredményeit.

Teljesen új a századvég irodalmának képe. A korábbi munkák ezt a korszakot túlnyomórészt elhanyagolták, nem tudták helyesen megállapítani fő áramlatait, és kiváló alkotók egész sorának életművéről úgyszólván tudomást sem vettek. Az

újabb évek könyvkiadása összegyűjtötte és nyilvánosságra hozta ugyan méltatlanul kallódó írásaik egy részét (Vértesi Arnold, Iványi Ödön, Gozdsu Elek, Petelei István, Iványi Ödön, Thúry Zoltán és mások művei), de rendszeres és jelentőségükhöz illő megtárgyalásukra csak most került sor. Egy jellemző példa: Papp Dániel neve a legtöbb régi irodalomtörténetben elő sem fordul, és még az aprólékos teljességre törekvő „Nagy-Pintér” is épp csak megemlíti; az új kézikönyv hét lapnyi elemzést szentel neki, és kitűnő novelláinak s regényének méltatása mellett nem feledkezik meg publicisztikájáról sem. A századvég irodalmát tárgyaló fejezetekben tehát csaknem minden a fölfedezés újszerűségével hat, s ezért különösen nyomós dicséret, ha azt mondjuk, hogy az úttörő kézdeményezés nehézségei közepette is a rendszerezés körvonalai nagyjából helyesek. De hadd említsük meg, hogy — miként korábban Erdélyi János — itt másik klasszikus ítészünk, Péterfy Jenő jár rosszul, mindenestre többet érdemelne a reászánt húsz egynéhány sornál. Mintha a könyv készítői azzal akarták volna munkájuk népszerűségét biztosítani, hogy lemondtak a szépíróknál kevésbé közérdekűnek, netán unalmasnak vélt esztétikai gondolkodók tüzetesebb bemutatásáról. Márpedig egy mű nem attól válik népszerű modorúvá, hogy elhárítja magától a nehezebb, elméletibb jellegű témákat; a népszerűség fő követelménye a színes, mozgalmas előadás.

E tekintetben a könyv számos fejezete igen sikerültnek mondható. Pintér Jenőnél ugyan nem találunk — de még Szerb Antalnál sem minden lapon — olyan élet-szerű vonásokat, mint aminőket itt például Madách portréja kínál. Mennyi gondosan kiválasztott jellemző adat! Megtudjuk, hogy szülei még erős birtokszerezők voltak, a Tragédia költőjének keze már nem tudta összetartani a családi örökséget, a gazdálkodás javítása helyett regényes építkezéseken törte a fejét. Megtudjuk, hogy egy kicsit falusi külön módjára viselkedett, öltözékét elhanyagolta, híresek voltak rossz lovai. Bepilanthatunk a sztrigovai kúria termeibe: az ebédő falán Hogarth metszeteit látjuk, másutt romantikus tiroli tájképeket, régi bécsi porcelánokat, aranyozott zenélőórát, mely a Fra Diavolo dallamát muzsikálta; a dolgozószobában fegyver-

* Gondolat, 489 old. 44 Ft (Ajánlott)

állványon akad meg tekintetünk, puskáit sohasem használja a gazda, a könyvespolc kincseit annál gyakrabban, Dante és Humboldt, Gibbon és Fessler művei sorakoznak itt egymás mellé Goethe, Schiller, Gutenberg és Luther szobrocskáinak társaságában; az udvar és angolkert élete is feltárul szemünk előtt, arra jár keresztül az egész falu népe, hol józanul, hol részegen, a ház ura nem tiltja el, demokratikus meggondolásból, és mert mulattatja is — mindennek látszólag kevés köze van az irodalomhoz, mégis szükségesegek ezek az apróságok, ezek elevenítik meg az irodalomtörténet szoborszerű alakjainak klasszikus és iskolás merevségét, azután meg az sem olyan bizonyos,

hogy nincs kapcsolatuk a művekkel, mert például az angol Hogarth híres torzképeiben „némelyik vátoató a londoni szín szereplőinek mintáit keresi”...

Nagyon hasznosak — könyvtáros számára különösen — a könyv mellékletei: a huszonöt lapnyi válogatott bibliográfia, mely a tárgyalt írók műveinek fontosabb kiadásairól és az újabb szakirodalomról tájékoztat, továbbá az időrendi táblázat, mely a magyar és az egyetemes történet eseményeit, valamint a világirodalom főbb mozzanatait állítja párhuzamba a magyar literatúra dátumaival. Névmutatót is találunk a kötetben és számos szövegközi képet.

L. S.

Könyvheti verseskönyvek

A könyvhét mindig a magyar vers ünnepe is kissé, a kiadók ekkor jelentetik meg a legnagyobb sikert ígérő versesköteteket, arra törekszenek, hogy néhány kiadvánnyal is a magyar líra gazdagságát reprezentálják. Az olvasóknak is igényük, hogy a könyvhét bizonyos rangot jelentsen, hogy ne csupán azokat a könyveket találják meg a sátrakban, melyek a könyvkiadás hétköznapi menete folytán is éppen ez idő tájt kerülne ki a nyomdából. A könyv ünnepe rangot ad, illetve a megjelenő könyvek adnak rangot az ünnepnek — ez a kiadói felismerés adta az olvasók kezébe éppen a könyvhét idején Illyés Gyula válogatott műfordításait Nyitott ajtó címmel (ismertetésére később kerül sor); Vas István összegyűjtött verseit, a fiatal költők antológiáját, vagy az elmúlt hónapok legsikeresebb versesköteteinek: Jobbágy Károly és Rákos Sándor műveinek új kiadását. (E kettőről régebbi cikkünkben emlékeztünk meg.)

A legidősebb írónemzedéket Gellért Oszkár: *Utószüret* c. verseskönyve képviselte az ünnepen. A Nyugat első generációjának egyik utolsó élő képviselője a múltra emlékezik új verseiben: hajdani irodalmi harcok emlékét és klasszikusokká nőtt barátainak: Adynak, Babitsnak, Kosztolányinak, Móricznak arcát idézi fel.

A könyvhét legnagyobb sikere, legjelentősebb eredeti költői műve kétségtelenül Vas István Összegyűjtött versei-nek testes kötete volt. Harminc évet, tíz kötetet — a mai magyar líra egyik legszebb teljesítményét foglalja magába ez a könyv. Vas István költészetét humanizmus és határozott racionalizmus hatja át. Racionalista törekvései okozták, hogy már pályája kezdetén a klasszikusokhoz fordult: Arany Jánostól és Kosztolányitól tanulta a legtöbbet, s az izmusokkal szemben tudatosan vállalta a hagyományok tisztelőtét. A tisztánlátó értelem és a zaklatott, modern életerezés kettősségének intellektuális szintézisére törekszik, a kor ellentmondásokkal terhes világát kívánja a klasszikusok ösztönözte harmóniába rendezni. De nem hiányzik költészetéből a lázadás sem: saját polgári származása, a társadalom igazságtalanságai ellen lázadva közelebb került a szocializmushoz. Gyűjteményes kötetében olvashatjuk nagy lírai erővel megformált *Trisztán* c. drámáját (Illés Endrével közös műve) és az *Egy szerelem három éjszakája* c. musicalhoz írt dalszövegeit is. Külön kell megemlítenünk Szántó Piroska színes illusztrációit, melyek nagyszerűen fordítják egy másik művészet nyelvére a versek hangulatát.

Hat év verstermését gyűjti össze Zelk Zoltán (*Tűzből mentett hegedű*) és Tamási Lajos (*A ledöntött kőfal*) c. kötete. Zelk újabb versei őszinte vallomásokot fogalmaznak meg, a történelem vihara által elragadott költő vallja meg bennük kétségeit, fájdalmát, tévedéseit, de az élet, a munka iránti olthatatlan szeretetét is. Különösen szép a kötet *Sirály* c. versciklusa, melyben meghalt feleségére emlékezik, gyászáról, fájdalmáról ad megrázó erejű vallomást. Tamási Lajos újabb versei szintén az élet értelmének problémájával viaskodnak, kötetének legjobb darabjai közéleti kérdéseket, pl. a leszerelés ügyének szenvedélyes igenlését szólaltatják meg.

Az ideai könyvhét jelentős kiadványa a fiatal költők antológiája, mely az elmúlt években feltűnt fiatalok törekvéseit és eredményeit mutatja be. Különféle költői alakok találkoznak a kötet lapjain: Csoóri Sándor szinte mágikus szenvedélyű életsze-

retete, Garai Gábor morális hivatástudata, Nyerges András fiatalos játékossága, Orbán Ottó modern eszközökkel kísérletező intellektualizmusa, Takács Imre józan megfontoltsága válik egyetlen tabló részévé. A különféle alkatú és törekvésű költőket az teszi mégis egymás rokonaivá, amit a kötet címe: *Tiszta szigorúság* (Garai Gábor egyik versének címe) is kifejez: az erkölcsi hivatástudat, a szocialista erkölcs megformálásának és szolgálatának igénye. Hasznos tájékoztatóul szolgál a költők legfontosabb életrajzi adatait ismertető névmutató, és hasznosak lennének a fényképek is, ha a fotografáló lencse ördöge nem öregítette volna aggastyánokká ezeket a fiatalokat.

A fiatal költőket képviseli Demény Ottó (*Szigorú hétfő*), Ladányi Mihály (*Mint a madarak*), Tóth Judit (*Tűzfalak*) és Nyerges András (*Emberi hitben*) c. köteté is. Demény új versei főként a munkásemberek életéről, a velük való együttérzésről adnak számot, Ladányi Mihály köteté szenvedélyes igazságkereséssel kutatja a költő feladatait a világban, a társadalomban, Tóth Judit első verseiben pedig a gyerekként átélt háború fájdalmas emlékei szakadnak fel. A legnagyobb ígéretet Nyerges András nyújtja, akinek első versei máris rendkívül egyéni világot építenek fel: céltudatos intellektualizmusból, a kor problémái iránti érzékenységből és játékosan groteszk humorból. Mind a négy kötet jóleső tanulsága, hogy a fiatalok szigorú igényességgel nyúlnak a vershez, őszinte szenvedéllyel a társadalom problémáihoz és korszerű formakultúrával a költői kifejezéshez.

Pomogáts Béla

BIBLIOGRÁFIA

- Demény Ottó: *Szigorú hétfő* (Szépirodalmi)
 Gellért Oszkár: *Utószüret* (Szépirodalmi)
 Ilyés Gyula *Nyitott ajtó* (Európa)
 Ladányi Mihály: *Mint a madarak* (Magvető)
 Nyerges András: *Emberi hitben* (Szépirodalmi)
 Tamási Lajos: *A ledöntött kőfal* (Magvető)
Tiszta szigorúság (Magvető)
 Tóth Judit: *Tűzfalak* (Szépirodalmi)
 Vas István: *Összegyűjtött versei* (Szépirodalmi)
 Zelk Zoltán: *Tűzből mentett hegedű* (Szépirodalmi)

A LEGNAGYOBB ANGLIAI KÖNYVTÁR, a British Museumé, egy XVIII. századi angol fizikus, Sloane alapítványából keletkezett. A könyvgyűjtő tudós (egyébként a tejszokoládé feltalálója) 1753-ban kelt végrendeletében a nemzetre hagyományozta hatalmas magánkönyvtárát, azzal a kikötéssel, hogy egy éven belül méltó elhelyezést kell biztosítani a gyűjteménynek, ellenkező esetben az adomány valamelyik nagy európai könyvtárra száll. A szűkmarkú angol parlament nem szavazta meg a szükséges összeget, s a költségeket lottójáték és országos gyűjtés útján teremtették elő, hogy a könyvtár céljára megszerezhessek a Montague House nevű palotát. A könyvtár állománya ekkor mintegy hatvan-ezer kötetet tett ki. (L.)

*

A KULTÚRA VILÁGA c. sorozat az 1963—64-es évek folyamán második kiadásban újra megjelenik. Felhívjuk a könyvtárosok figyelmét, hogy ezt a fontos kézikönyvet — amely törzsanyag — mindenütt szerezzék be, ahol még hiányzik és anyagi fedezetet tudnak rá biztosítani. A második kiadás három pótkötetet is tartalmaz, melyeket az első kiadás vásárlói meglevő sorozatukhoz megrendelhetnek. A kiegészítő kötetek az 1964-es év során jelennek meg. Az első a matematika, a fizika és a kémia tudományába ad betekintést: a közölt ismeretek az általános iskola anyagára épülnek, de bizonyos területeken a középiskolai tananyagot is túlszárnyalják. A gazdagon illusztrált kötet mindhárom tudományág legújabb kutatott kérdéseiről is beszámol.

A második kötet néprajzzal (valamennyi világrész népeinek hagyományai- val és szokásaival), sporttal és testkultúrával (sporttörténet, verseny- és tömegsport), valamint a tánc (balett és népi táncok) történetével és esztétikájával foglalkozik; míg a harmadik a magyar nép és a magyar irodalom történetét ismerteti részletesen, mivel az első kiadás világtörténeti és irodalomtörténeti fejezeteiben erre nem jutott elegendő hely.

Könyvismertetések

Szépirodalmi művek

TISZTA SZIGORÚSÁG

Fiatal költők antológiája

Magvető, 478 old. 27,50 Ft (Törzsanyag)

A Tiszta szigorúság 175 verse egyrészt azt példázza, hogy fiatal költőink igényesen, mondanivalóban elmélyülve, formaszépségekben gazdagodva képesek közérdekű kérdésekről szólni, másrészt azonban fényt vet arra is, hogy olvasóközönségünk egyre nagyobb érdeklődéssel fordul a líra felé, és napjainkban nincs szó a líra válságáról.

A költők hangja szenvedélyes, követelő a tisztesség és szocializmus nevében (Attila sirató). Közéleti, politikai líra ez a javából, s szándékaiban semmivel sem kevesebb, mint Petőfi, József, Jeszenyin és Majakovszkij politikai lírája. A korról írnak, amikor „magas hegyeink ormán nem szobor, ember áll már...” a közéleti színvakság, a „tétova ész”, „a törvényértetlen barbárok ellen” szólnak, akik „naponkint meggyalázzák a Miénke”. Összefogásra ösztönzik a tisztességeseket és gyanútlanokat, hogy meghatároljon „holnapi kertünk fél-érett gyümölcsinek minden falánk, förtelmes tolvaja”.

Ezek a fiatalok már nemcsak tudni, de érteni is akarják, amiért lelkesednek. Témáik a szülőföld (Pannónia), a család (Anyám zsolttára), a forradalmi múlt (Jaj, mit tegyünk olyannal), a munka (Vas-poros föld), a XXII. kongresszus, a jövő (A partok mellett), a gyermekkór és a szerelem (Szálltak az aranyfácánok, Arcod tavaszában). Sok színnel jelennek meg az antológiában a fasizmus és a háború okozta szenvedések (Emlékezés egy régi utcára, Buchenwald, Mementó, Szobor az abdai tisztásra).

Ebben a lírában előtérbe kerülnek a szocialista társadalom felépítésének legégetőbb kérdései, a humanizmus, a szocialista etika. A költők a jog, értelem, igazság, életöröm mellett szállnak síkra, a „jövőbe vivő biztos útról”, „a rend fehér faláról”, a „józsanságról, okos törvényről” írnak.

A válogatás — Illés Lajos munkája — arra mutat, hogy a szerkesztő jó érzékkel, napjaink közéleti alaphangulatát figyelve gyűjtötte össze a verseket. Kár

azonban, hogy néhány tehetség pl. Simor András, Vargha Katalin kimaradt a kötetből.

Az antológiát mai kérdések iránt érdeklődő olvasónak ajánlhatjuk, s bizonyos, hogy az elkövetkező években ünnepeken, irodalmi színpadok műsorában gyakran fogunk találkozni fiatal költőink vallomásaival.

Ebergényi Tibor

Somogyi Tóth Sándor

GYEREKTÜKÖR

Magvető, 187 old. 11 Ft (Törzsanyag)

Somogyi Tóth Sándor 1959-ben mutatkozott be első regényével, a Gerinctöréssel. Új regénye ábrázolási módjának kiteljesedéséről és az első könyvében is tehetségesnek megismert író ígéretes fejlődéséről tanskaodik. Egy tizennégy éves, serdülő fiú lelkivilágát tárja fel, elsőszemélyű előadásban. A kamaszos szertelenségeivel és felszíni nyerseségeivel együtt is megszeretni való Homlok András saját magáról és szűkebb környezetéről vall itt. Vallomásában egy egész nemzedék érzelmi rezdüléseit sugározza az életről, a társadalomról, a felnőttek világáról.

Somogyi Tóth Sándor a gyermeklélek kitűnő ismerője. Főhőse minden megnyilvánulásában tetten éri és kifejezi az átmeneti állapot jegyeit. Homlok András már nem gyerek és még nem felnőtt. Serdülőből felnőtté lenni: örök drámai küzdelem, életünk nagy próbája, és a próbát keservessé tehetik a felnőttek — ezt a gondolatot fejti ki az író a kisregényben. Keserves dolog csak „nagyfiúnak lennie annak, aki vágyaiban, gondolatvilágában már a teljes emberség szélesebb horizontjait kémleli, de mutáló hangját, s felnőttnek szánt viselkedése fonákosságait maga is tehernek érzi. Az író a kamasz lelkeről készíti pontos röntgenfelvételt avatottan és felelősséggel. Szögletessége, darabos modora, konok-sága, ébredező nemiségének megindító megnyilatkozásai mögött megtalálja a romlatlan gyermeki szívet.

Homlok András azonban nem csak az örök kamasz harcát, belső lázadását vívja. Az író izzig-vérig mai kamaszt, a mi világunk fiatalját teremtette meg alakjában, akinek átmeneti életszakasza ráadásul átmeneti társadalmi korszakban is zajlik. Elébeállítja — mint ahogy életünk is elébeállítja — a kettős nevelés, s

az erkölcsi és társadalmi normákkal még küszködő életünk sok buktatóját, megfűrösztí kiábrándító tapasztalások vizében is. A kitorrés fegyvereként viszont összetetten elemzi azokat a vonásokat, amelyeket sajátjában is a mi társadalmunk rajzolhat már a gyermeklélek tükrére is. Benne van ebben a félig vitt dolgok gyakorlatiaskodó opportunizmusának gyermeki megvetése, s a teljes igazságért való harc ösztönös akarása, s ennek külső megjelenési formái: a nyíltság, a meg nem alkuvás, a természetes öntudat. Ezek a vonások segítik ezt az igaz emberkét ahhoz, hogy saját maga küzdelmes érlelődése mellett már alkosson is: segítse a családi harmónia visszaállítását, s apja küzdőtársa legyen egy ügy kapcsán az igazság érvényesítésében. Vagyis megtegye az első bátor lépéseket a felnőttek világába.

Kitűnő jellemábrázolás, reális konfliktusok, jól alkalmazott belső monológok teszik hatásossá a regényt. Érdeklődéssel várhatjuk a készülő filmváltozatát.

Gönczi Imre

Szemlér Ferenc

FÖLDÖN, ÉGEN

Szépirodalmi, 468 old. 26 Ft

Szemlér Ferencet költőként ismerik a hazai olvasók: a harmincas években indult írónak számos verseskötve jutott el hozzánk Romániából. Próza munkái: regények és elbeszélések csak az utóbbi években lettek népszerűek nálunk, így az *Augusztustól augusztusig* c. regénytrilógia is, mely a második világháborús Romániáról fest széles társadalmi-történelmi képet. A trilógia első két részét (*Angyalok bukása*, *Napforduló*) fejezi be most megjelent *Földön, égen* c. regénye.

A regény a román fegyverletételt közvetlenül megelőző hónapokról szól. A fasiszta német hadsereg és román csatlósai már elvesztették a háborút, kegyetlenségük mégsem csökkent: Antonescu uralmának utolsó tébolyult időszaka kísértetiesen hasonlít Szálasiéra. Ellenük fognak össze a román társadalom haladó erői: kommunisták és baloldali radikálisok, partizánok és munkaszolgálatosok, románok és magyarok. Az események lázasan zajló mozgásában az emberi helytállás hősi példái születnek, különösen a Kárpátok havasaiban harcoló partizánosztag soraiban.

Szemlér hitelesen, az akkori valóság gazdag ismeretében ábrázolja a kort, a legkülönbözőbb emberi alakokat és sorokat vonultatja fel, nemcsak az ellenállás öntudatos hőseit, hanem a közömbösöket, az ingadozókat, sőt az ellenséget és az árulókat is árnyaltan mutatja be. Nagy eszmei erénye művének, hogy abban a

történelmi korszakban, mely a nemzeti gyűlölködés leggaládabb példáit teremtette meg Közép-Európában, észreveszi és megláttatja a magyar és román dolgozók, haladó erők szolidaritását, bemutatja közös harcukat a fasiszta hadigépezet ellen.

Szemlér műve, noha trilógiának egy része, önmagában is teljes és érdekes olvasmány, különösen az ellenállás témája iránt érdeklődők számára.

Pomogáts Béla

Szabó Magda

PILÁTUS

Magvető, 301 old. 20,50 Ft (Ajánlott)

Szabó Magda sikerének, regényei közkedveltségének titka kitűnő jellemalkotó készségében rejlik. Nemcsak felismerhetőségig élethű figurákat ábrázol, hanem azzal is közel hozza őket, hogy az eseményeket tudatuk tükrében mutatja be. Gyakran él a belső monológ eszközzel (Az őz, Disznótor), amikor hőse mintegy „hangosan” gondolkodik önmagáról és másokról. De ha nem a figurák beszél el sorsukat, az író akkor is tudatukban lejátszódva mutatja be, az ő szemükkel láttatja az élet dolgait, nem kommentálja kívülről az eseményeket. (Freskó, Mondják meg Zsófikának, Pilátus.) Ilyenkor rendszerint a látszat mögötti valóságot keresi, több szereplő szemével nézve ugyanazt. Egyik így lát és értékkel, a másik úgy, egyénisége és regénybeli funkciója szerint; az írói állásfoglalás az ellentétes vélekedésekből bontja ki a valóságot.

Új könyvében mai problémához nyúl: milyen az öregek helyzete a gyorsan változó világban? Hőse egy látszólag harmonikus körülmények között élő öregasszony, kinek sorsa mégis tragikusan sivár. Lánya — a hideg, racionális orvosnő — mindent megad neki, ami pénzbe kerül, csak azt nem, amit szeretne: a szülői gondoskodás lehetőségét, a szívesen együtt töltött perceket. Az öregek addig élnek, míg kellene valakinek, s míg tennivalójuk akad a világban. Ez Szabó Magda mondanivalója. Azért választott ilyen szélsőséges esetet, azért helyezte ilyen jómódú környezetbe hőseit, hogy annál világosabban kitűnjék: nem az anyagi gondoskodás minden, az öreg ember olyan mint a gyermek, csak a szeretet sugárzása tartja életben. Öregasszonya, de az emlékekben visszatérő apa is tökéletes típusok: az író olyan lélektani elmélyültséggel ragadja meg bennük a jellemzőt, az általánost, hogy minden rendű és rangú kortársuk rokonnak érezheti őket.

Kicsit példabeszéd is ez a történet,

nemcsak a kopárszívú gyermekek ellen szól, de mindazok ellen is, akik a régi szokásaikhoz ragaszkodó öregeket bizalmatlanul szemlélik, tévesen ítélik meg. Épp ezért anakronisztikus, hogy 1960-ban játszódik — az ötvenes évek elején volt gyakori az ilyen felfogás — és innen, az idő elvételéből ered hibája is, hogy a társadalmi környezet csak külsőségekkel, épülő lakótelepekkel, vidéki neonfényekkel és megváltozott tájakkal játszik bele — meglehetősen mesterkéltén — az eseményekbe. Hősei azonban magukbázár-tak, magányuk oly teljes, mintha csak egy nyugati nagyvárosban élnének. Nem mintha ez nem fordulhatna elő napjainkban nálunk is, nem mintha nem Volnának elhagyott, — s nemcsak érzelmileg elhagyott! — boldogtalan öregek; s mintha a könyv nem lenne így is meg-rázó, nevelő hatású, s óva intő, — olvas-sák is el minden korosztályból minél töb-ben! — de valami hiányzik belőle. Hiányzik a Pílátusokat, az árthatlanságuk-ban kezüket mosókat elítélő, az öregeket szeretettel körülvevő, egyre embe-ribbé váló közösség. Ennek érzetetésével a regény nevelő hatása is sokkal nagyobb lenne.

B. E.

Földes Péter

DRÁMAI KÜLDETÉS

Kossuth, 460 old. 37 Ft (Törzsanyag)

Földes Péter elsősorban ifjúsági író-ként vált ismertté és népszerűvé. A „Ka-nyargós Dráva” című első jelentősebb regénye 1953-ban jelent meg. További munkáiban az oroszországi szocialista forradalomban részt vevő magyarokról ír (Európa homlokán c. trilógia), majd az 1919-es Tanácsköztársaság harcait, hőseit kelti életre (Száz ezer, Mennyei pánccélvonal, A túlsó partról).

Legújabb könyvében, a „Drámai kül-detés”-ben a Tanácsköztársaság egyik legmarkánsabb hősének, Szamuely Ti-bornak életregényét írja meg. Rendkívül nehéz feladat, hiszen az író nem tér-het ki a feladat elől, hogy megtisztítsa hősét a sok-sok rágalomtól, amivel az ellenforradalmi korszak igyekezett be-mocskolni, meggyűlöltetni. Földes jól látta ezt a nehézséget. Feladatának te-kintette, hogy a sok hazugságot leleplez-ve, igazi kommunista hőst formáljon. Bizonyára ez a törekvése okozta, hogy végül túlment saját célkitűzésén, s kissé egyoldalúan, nagyon is hibátlan, minden emberi gyengeség nélküli, idealizált hőst formált. Másrésről azonban kitűnő írói érzékkel választotta ki Szamuely élet-nék legjellemzőbb mozzanatait.

A regény felőleli ugyan Szamuely egész életét, de az ifjúkort inkább csak felvillantja. Az írói ábrázolás a lövész-

árokban töltött hónapoktól, majd a fog-ságbaeséstől kezdve válik egyre széle-sebbé. Szamuely szemünk előtt lesz kommunista hőssé: a súlyos szenvedé-sek, csalódások, üldöztetések nem ret-tentik el, hanem megedzik a becsvágyó, de ugyanakkor örökké a népért csatázó újságírót. Még az orosz forradalmi har-cokban ismerkedik meg Kun Bélával, ekkor figyel fel rá Lenin is. Élete, har-cos kommunista egyénisége teljességé-ben a Tanácsköztársaság küzdelmeiben bontakozik ki. S ezeket a legnehezebb hónapokat aranyozza be a tisztá szere-lem és házasság.

Milyen jó lenne boldog családi életet élni — gondolja többször, de úgyszólván a percek, órákat is lopnia kell, hogy néha együtt lehessen feleségével. Való-ban drámai küldetés az övé, s megért-jük, hogy az író elragadta a hév alak-jának formálása közben. Mellékalakjai-nak mintázásában már sokkal realisabb, egy-egy figurát kitűnően jellemez. Olyan szereplőkre gondolunk, mint Engländer, a szociáldemokraták közül Bóhm, Kunfi, vagy a politikához valóban semmit sem értő Fehér ezredes. Ezeknek, valamint a sok drámai erővel megrajzolt részlet-nek köszönhető, hogy a regény néhány egyenetlensége ellenére is egészében kedvező benyomást kelt.

Seres József

Sadoveanu

KISVÁROSI CSENDÉLET

Európa, 182 old. 15 Ft (Ajánlott)

A múlt század utolsó évtizedében, egy romániai kisvárosban játszódik a klasz-szikus szépségű történet. Cantakuzin, a gazdag földbirtokos hazatérve párizsi ta-nulóévei után a bojárök semmitévő éle-tét éli. Vadászatok, mulatozások, szürke kispolgárokkal való találkozások kevés szint és örömet visznek életébe. Többre vágyik, de lassan belesüpped a tehetet-lenségbe. Van ugyan egy okos és szép szeretője, s egy leány, Daria Mazu, akit ők együtt nevelnek, művelnek, akiben nemcsak a zene iránti szeretetet, de egy magasabbrendű, érzelmekben gazdag em-beri élet iránti vágyat is elhíntenek. És a lány — titokban szerelmes lesz Canta-kuzinba. Mazu, az apa visszatartó kis-városi, kispolgári figura. Erdekházas-ságba akarja kényszeríteni lányát. Canta-kuzin, aki fölkellette Dariában a nemes emberi érzések utáni vágyat, gyávának és tehetetlennek bizonyul arra, hogy vé-dencén segítsen. Érzéketlenül botorkál a kisvárosi élet nyomasztó légkörében, s vakon megy el a saját boldogsága, s Da-ria napon hirtelen fölbukkan Daria elve-szettnek vélt, elmebajos öccse, akit Mazu gazsága tett szerencsétlenné, s titkon

megöli a saját nővérét. Daria eltűnik a tó mélyén és sohasem találják meg a nyomát. Cantakuzin pedig „idő előtt megöregedett abban a meggyőződésben, hogy az ő „hegy és vízrajzában” soha semmi fontos nem történhet”.

A döbbenetes erejű történet a kitűnő román író egyik legszebb, leglíraibb alkotása. A múlt század végének a román kisvárosoknak, a bojárok világának realisztikus rajzát át- meg átszővi a szépség után vágyódó Daria lírai jellemrajza.

A fordító, Domokos János szép munkát végzett, híven adta vissza a mű sajátos atmoszféráját, hangulatát.

Szalay Károly

Vilhelm Moberg

TELEPESEK

Európa, 466 old. 29,50 Ft (Ajánlott)

Vilhelm Moberg nevét a magyar olvasó a Kivándorlók és a Bevándorlók c. kötetek írójaként már ismeri. A Telepesek e két regény folytatása: a hazai elnyomás elől a múlt század közepén Amerikába menekült svéd parasztok története, a „honfoglalás” és a mindennapi élet gondjainak-örömeinek ábrázolása. Moberg klasszikus veretű író, de társadalom-szemlélete mai és haladó, a proletárium oldalán áll az „urak—papok” uralmával szemben.

A Telepesek eposzi áradású könyv. Témája kitör a hely és idő megszáta kezei között és az élet értelmének keresése felé mutat. Három hőse látszólagos együttartozása ellenére is külön életet él, mindhármuknak meg kell küzdenie önmagával és sorsával.

Hármuk közül Karl Oskar járja a legkönnyebb utat. Egyetlen igazi gondja, hogy gyökeret eressen az új hazába, minél több földet műveljen meg, ellássa családját. Ha győzelemről beszélhetünk, úgy Karl Oskar kétségtelenül győztes. „Nem is bánom” — írja hugának Svédországba — „ha otthon megtudják a népek, hogy a kivándorolt bátyád Amerikában kurátor is meg tanácsstag is lehet”. Ime Karl Oskar diadala.

Feleségének, Krisztinának már sokkal gyötrelmesebb sors jut osztályrészül. Ő istennel-hazával egyaránt viaskodik. Nehezen érti meg a végzet útjait és szüntelen harcban áll a honvágygal. A sok gyermekáldástól korán elöregszik, az új közösségben nem tud föloldódni. Moberg melankólikus-nosztalgikus akkordba csendíti ki sorsát: a megbékélést juttatja neki. „Ennyivel be kell érnie.”

A harmadik sors, Robertnek, Karl Oskar öccsének sorsa viszont tragikus. Nem is annyira fizikai gyötrelmeit, aranyasó-végzetét, korai pusztulását érezzük megrendítőnek, mint inkább lelki kínjait.

Robert az egyéni szabadság délibábját kergeti, de az élet kegyetlen tréfát űz vele, oly kegyetlent, hogy még a panaszt is elzárja előle. Egyedül él, egyedül hal meg. Az ő megbékélése az élet céltalanságába, a halálba való beletörődés.

Moberg könyve megrázó, s egyben távlatokat nyitó írás. Száz év előtti történet, de humanizmusával, társadalmi és erkölcsi problematikájával, az élet nagy gondjainak feszegetésével a mához is szól. A magyar olvasók körében bizonyára komoly érdeklődésre talál.

Vámosi Pál

Ivo Andrić

A VEZÍR ELEFÁNTJA

Magvető, 1963. 291 old. 19,50 Ft (Ajánlott)

A szomszéd népek irodalmával kapcsolatban még mindig sok a törleszteni valónk. A nyugati középszerűség nem egyszer divatot, irodalmi feltűnést kelt, míg szomszédaink legjobbjait újra és újra fel kell fedeznünk. Fokozottan áll ez Jugoszlávia két élő klasszikusára, Krležsára, akinek remekbeszabott Glembay-családját néhány éve mutatta be a Nemzeti Színház, s Ivo Andrićra, akinek Nobel-díja után két évre végre megjelent novelláskönyve, s azt követően válogatott műveinek négy kötetét.

A ma 71 éves Andrić sajátos pályát futott be. Kevéssel az első világháború előtt bebörtönözték, mert a forradalmi mozgalmakhoz csatlakozott, majd a huszas évek után diplomáciai szolgálatba lépett, s Róma, Bukarest, Madrid, Genf, végül Berlin volt állomáshelye, ahol nagykövet volt a második világháború kitörésekor. A háború éveit teljes visszavonultságban élt Belgrádban, s ekkor írta kiváló műveit, a Travnicki krónikát és a Hid a Drinán címűt.

Andrićra nem hatottak a modern irodalmi áramlatok. Bosznia, s ezen belül szűkebb hazája, Travnick krónikása maradt a szónak valódi értelmében: lassan hömpölygő mondatai epikus biztonsággal keltik életre ennek a legendákkal átszótt vidéknek múltját, a török hódoltság éveinek népi hagyományait.

Igazi epikus, novellái emberi sorsokat fognak össze, s az elbeszélés, amely legtöbbször több forrásból táplálkozik a végén egyéni tragédiába torkollik. A széles alapokból kiinduló ábrázolás klasszikus fegyvellemmel párosul, sehol egy haszontalan kitérő, s mindig a végén értjük meg, hogy a mellékszálak hogyan segítik a főtéma tökéletes kifejlesztését. Ehhez alkalmazkodik tiszta, minden sallangtól mentes stílusa is, mely talán Flaubert vagy Martin du Gard tárgyilagosságához áll legközelebb.

A kötet négy évtized terméséből válogat, keresztmetszetét adva Andrić művészetének, s azt is bizonyítva, hogy nem méltatlanra szállt a Nobel-díj dicsősége, mert ezek a novellák világirodalmi jelentőségű írókat mutatnak be. A mi számunkra különösen izgalmas olvasmányok a török hódoltság korát idéző novellák, köztük néhány igazi mestermű (A vezír elefántja, Pálínkaforrás, A jel-telen híd), hiszen népeink sorsa hasonló volt.

A válogatást Vujicsics D. Sztóján végezte, a fordítás oroszlánrésze Csuka Zoltán szép munkája, aki évtizedek óta munkálkodik a déli szomszédnép irodalmának megismertetésén. Rajta kívül Dudás Kálmán, Illés Sándor, Vári Gerda és a kötet szerkesztője, Vujicsics D. Sztóján ültette át Andrić novelláit. Vujicsics bevezetője hasznos kalauz Andrić művészetének megértéséhez.

Ivo Andrić, mint az igazán nagy írók, mindenkire szól, könyvtárosaink tehát valamennyi olvasójuknak ajánlhatják, különösen azoknak, akik a történeti elbeszéléseket szeretik.

C s á n y i L á s z l ó

Alfonz Bednár

ÜVEGHEGY

Európa, 370 old. 25 Ft

Proust óta a regényírók egyrésze önkényesen bánik az idővel, a különböző korszakokat egymásba folytatja. Bednár is ezt teszi, a szlovák írók közül elsőnek. Az *Üveghegyben* a jelen (1951–52 tele), a világháború utolsó két éve és 1947 tavasza állandóan, szinte kaleidoszkópszerűen váltogatja egymást. A naplóforma is — a regény a bevezető és befejező pár sor kivételével egy asszony naplója — Proustra emlékeztet. Ezzel azonban vége az egyezésnek. A francia író ugyanis csak öncélúan gyönyörködik az emlékekben, míg Emma Klaas, Bednár főhőse, azért ragad tollat, mert furcsa bizonytalanság gyötri. Felidézi a múltat, s így akar tisztába jönni önmagával és cselekedeteivel, megállapítani, megtett-e mindent, hogy megberebb emberré válhasson. Önkínzó kétségeitől azonban nem tud megszabadulni: kiút nélküli helyzetét jelképezi az a véletlen baleset, amely megöli, és pontot tesz a történet végére.

A regény egyik fő érdeme az a finom pszichológia, amellyel a naplóíró bonyolult érzelmeit bemutatja. A többi jellem már nem olyan sikerült, s kissé elmosódott is. Emma életében két férfi játszott nagyobb szerepet: 1943–44-ben Milan Kališ, a németek által kivégzett partizán, aki a naplóban szinte mítoszi hősé magasztosul, 1947-ben pedig Jožo So-

lan, későbbi férje. Ez utóbbi alakja elentmondásos, nehéz azonosítani azt a mélyérzésű férfit, akit Emma a Csendes-völgyben megszeretett, a felesége problémáival alig törődő férjjel. Sok epizódszereplővel is találkozunk — ilyenek a turistaház különönc vendégei —, akik változatossá, érdekessé teszik ugyan a könyvet, de jellemzésük eléggé szintelen.

Az Üveghegy az író első regénye, de a szerkezet, a stílus és a lélekrajz egyáltalán nem vall kezdő íróra. Igen szépek a lírai vallomásokként ható tájleírások. Olvasás közben szinte magunk előtt látjuk a vöröslő fényben fürdő sziklákat, a vadul száguldó hegyipatakokat, a hófehér felhőgomolyokat, a messzi égbolt mély kékségét.

Tóth Tibor fordítása sikerült, különösen a természetfestő részeknél. Csak a Bratislava, Trnava, Plseň nevek zavarók. A csehszlovákiai helynevek magyaros formában való írása még nem jelent sovínizmust: Bécsset sem nevezzük Wiennek magyar fordításban!

A regény szlovák nyelven már három kiadást ért meg. Ezt a közönségsikert megérdemli. A könyvtáros azonban vegye figyelembe, hogy a folytonos időbeli változás — különösen az elején — megfeszített figyelmet kíván. Csak olyanoknak ajánlja, akik már sokat olvastak, és van türelmük a nehezebb stílusú könyvekhez.

V. M.

Ifjúsági és gyermekirodalom

Tardy Lajos

JAKUB BEJ

Móra, 295 old. 24 Ft (Törzsanyag)

Több tudományos publikáció után szépírói alkotással jelentkezik Tardy Lajos, a Széchényi Könyvtár főmunkatársa. Ifjúsági művet írt, de felnőttek számára is élvezetes, tanulságos olvasmányt. Regénye egyben művelődéstörténeti ismeretterjesztés: az olvasó bepillantást nyer a magyar orvosképzés kezdeteibe, a törökség XVIII. századbeli életébe, a távoli Grúzia történetébe, bányászatának, iparának hőskorába.

A regény hőse Reineggs Jakab, a Szászországból Nagyszombatba vetődött borbély és felcser, aki az első magyar orvosi fakultáson királyi kitüntetéssel végez, majd a selmeci bányászfőiskolát látogatja. Az író kitűnően érzékelteti — nyelvi eszközökkel is — a két város lég-

körét, diákéletének hangulatát, szokásait, s anélkül teszi ezt, hogy latin szótár kellesse olvasásához.

A fiatal orvos és bolondos, pazarló, ki-tűnően karikírozott pártfogója, Koháry gróf a Közel-Keletre veszi útját. Az orvost az ott tomboló szembetegség gyógyításának szándéka, a grótot a meggazdagodás vágya vezeti. Az önzetlen és nagy tudományú Reineggs bölcsek és költők pártfogását élvezi Törökországban, majd rengeteg veszedelem és kaland után Grúziába kerül, hol ipart és bányászatot szervez és elősegíti a megerősödő központi hatalom győzelmét a kiskirályok felett, végül grúz diplomataként Katalin cárnő udvarába megy, s az orosz orvosképzés irányítója lesz.

Az eredeti levelekben fennmaradt való történetet az író a dokumentumokhoz hűen dolgozza fel, s életre kelti hősét, ki nemcsak érdekes orvostörténeti figura, de az olvasó kedves ismerőse lesz. A kalandok leírásával is mértéktartóan él, nem csökkenti izgalmasságukat, de nem is fokozza mesterségesen; nem tör olcsó sikerre, mint annyian e műfajban. Finom humora, derűs ábrázolásmódja különösen élvezetessé teszi könyvét, az egyes országok, udvarok rajza pedig olyan világot tár elénk, melyet eddig inkább romantikus művekből ismert ifjúságunk.

Hasznos szolgálatokat tesz azzal, hogy feltár és tudatosít régi grúz—magyar és orosz—magyar kulturális kapcsolatokat, beszámol a pétervári udvarban munkálkodó magyar orvosok személyéről és tevékenységi köréről. Regénye példája lehet a nevelő és oktató szándékú, irodalmi értékű ifjúsági írásoknak.

Bozóky Éva

Móczár László

KÉPES ÁLLATVILÁG

Móra, I—II. köt. 70 Ft (Ajánlott)

Comenius óta köztudomású, hogy a gyerekek ismeretszerzésében milyen nagy szerepe van a szemléletnek és szemléltetésnek, a világ tárgyyszerű megismerésének. Az Orbis Pictus kezdetleges fametszetei új pedagógiai korszak hajnalát hirdették, amelyben megszűnik a skolasztikus verbalizmus egyeduralma. Azóta eltelt három évszázad, de a verbalizmus még mindig nem adta meg magát, sok gyerek magolja értelmetlenül a lelkéjét, a szemléltetés technikai lehetőségeit pedig nagyon gyéren használjuk fel.

Ezért örülünk az ifjúsági ismeretterjesztő könyv új típusának, amely a Képes Állatvilággal mutatkozik be. Comeniusi tett ez a könyv, amelyért a szer-

zőt és a kiadót egyaránt dicséret illeti. Szeretnénk, ha hasonló képeskönyvek dolgoznák fel a közeljövőben a természettudomány, technika, földrajz, művészetek nagy témaköreit. Külön könyvtáros öröm lenne, ha a gyerekek kézikönyvtárának ilyen típusú művek adnák meg az alapját.

Példamutatónak tartjuk a Képes Állatvilág szövegének tömörségét és komoly hangját. Puritán, szakszerű ismertetések járulnak a képekhez, s egy-egy fejezet előtt rövid bevezető szól az egyes állatfajok jellegzetes környezetéről, lakóhelyéről. A szerző óvakodik a napjainkban eléggé elterjedt kedélyeskedő, ál-közvetlen stílustól.

Nem vagyunk ellenségei a humornak az ismeretterjesztésben. De az más műfaj, különleges tehetséget kíván. A szakemberek többségét ilyenfajta szakszerű könyvek írására könnyebb lenne megnyerni.

Ez a könyv a legfiatalabb korosztálynak is szól, mint nézegetni való képeskönyv, a serdülőknak, sőt felnőtteknek is, mint világos felépítésű rendszertani tájékoztató, de leginkább a 10—13 éves gyerekek olvasmánya lesz, különösen azoké, akik néhány év alatt egész lexikonra való nevet, adatot képesek megtanulni különböző tárgykörökből. Ennek a korosztálynak ismeretgyűjtő kapacitása indokolja, hogy a könyv közli a latin neveket is. De mit fognak kezdeni a gyerekek a latin kiejtéssel? Legalább általános kiejtési tájékoztatót kellett volna adni, nehogy hibás formában ragadjanak meg a nevek a buzgó ifjú állatbarátok emlékezetében. (A két kötet címe is megzavarhatja őket, mert a Gerincesek című második kötetbe gerinctelen állatok is kerültek, úgy látszik technikai okokból.)

Néhány szót a képekről. Nem vagyunk feltétlen hívei a fényképnek a szemléltetésben. A gyerekek elé sok semmitmondó, nehezen áttekinthető, rossz minőségű fényképreprodukció kerül, még tankönyvekben is. Egy jól szerkesztett rajz sokkal sikeresebben szemléltet, mint egy átlagos fénykép. Ezek az állatképek azonban nem átlagos fényképek, hanem a művészi fotó határáig felérő portrék, amelyekkel nehezen versenyezhetnének a legjobb rajzok is. A könyv nyomdai kivitele még szebb lehetne, a mélynyomás néhol pancsos. Az is elkedvetlenítheti az olvasót, hogy a gyönyörű színes állatfotókból egy sem jutott a könyv belsejébe, csak a burkolóra.

A Képes Állatvilág példányai hamar el fognak fogyni. Javasoljuk, hogy haladéktalanul szerezzenek belőle elegendő példányt.

Vargha Balázs

Tudományos és ismeretterjesztő művek

Kocsis Ferenc

CÉLSZERŰSÉG AZ ÉLŐVILÁGBAN ÉS AZ ISTENHIT

Kossuth, 320 old., 36 Ft (Ajánlott)

Egyre színvonalasabb és sokoldalúbb antiklerikális irodalmunkat új színfoltal gazdagította Kocsis Ferenc könyve, az eddigi, elsősorban történeti jellegű anyagot biológiai vonatkozásokkal egészítve ki.

A tudomány és a vallás közötti ősi vita gócpontjai állandóan változnak. Az egyházak képviselői mindig az egyenlőtlenül, nagy ugrásokban fejlődő tudományos ismeretanyag még felderítetlen részeiben találnak apologétikai támpontokat. A vita ilyen fogódzói korunkban: az új kozmonógiái felfedezések, a kvantummechanika eredményeinek általánosítása, és ilyen, ma is fennálló, bár hagyományos vitakérdés a természetben mutatkozó látszólagos célszerűség értelmezése is.

A célszerűség elve arra hivatott, hogy a természet tervszerű és ésszerű elrendezettségét bebizonyítva, a tervező, az elrendező: Isten léteire utaljon. A szerző számtalan példával igazolja, hogy ez a látszólagos célszerűség valójában a szervezetteknek az élettelen és élő környezet feltételeihez való alkalmazkodását, illetve az alkalmazkodásra leginkább megfelelő egyedeknek a természetes kiválasztódás útján való elterjedését jelenti. Mivel pedig az alkalmasság térben és időben meghatározott, a körülmények megváltozásával bizonyos tulajdonságok értelmetlenné, pontatlan kifejezéssel: célszerűtlenné is válhatnak. A célszerűségi istenérv ugyanúgy tarthatatlannak bizonyul tehát, mint a többi. „A valóság... anyagi, és anyagi tényezők hatnak benne, és nincsen benne semmi más, mint a szakadatlan mozgásban levő anyagi rendszerek kölcsönhatása. Ezt próbáltuk az élővilágra vonatkozóan bebizonyítani ebben a könyvben” — fejezi be művét a szerző.

A könyv értékét paradoxnak tűnő módon csökkenti a benne felhalmozott anyag gazdagsága, amely gátolja az áttekinthetőségét. Felényi terjedelemben a könyv hatékonyabb lehetne. A némi biológiai alpműveltséggel rendelkező olvasó számára azonban így is hasznos és érdekes.

N a g y E r n ő

Bárcki Géza

A MAGYAR NYELV ÉLETRAJZA

Gondolat, 462 old., 20 tábla, 40 Ft (Ajánlott)

Mindnyájan szeretjük nyelvünket, zsenge korunktól életünk végéig beszéljük, tanultuk nyelvtanát, stilisztikáját, és mégis milyen keveset tudunk róla! Hogyan alakult ki? Mennyire kifejező? Milyen finomságai vannak? Szabályai néha miért olyan következetlenek? Csupa olyan kérdés, amelyre csak a nyelvészet segítségével lehet választ kapni. Mégsem mertek a laikusok eddig a nyelvészet felé fordulni, mert ezt egy eléggé elterjedt hiedelem valami furcsa, érthetetlen, unalmas, az ételtől távoleső tudománynak tartja. Éppen ezért különös öröme-
ell üdvözlünk Bárcki Gézával az ünnepi könyvhét könyvei között megjelent munkáját, *A magyar nyelv életrajzát*. Az író ebben 400 lapon, tudományos alapon, nem szakembereknek szólón mondja el nyelvünk többezer éves történetét, röviden, világosan, tömören és úgy, hogy olvasmányok is lebilincselő. Közben az olvasót még a nyelvészeti alapfogalmakkal is megismerteti.

A magyar nyelv életrajzából megtudhatjuk, hogy nyelvünkre a különböző korokban hogyan hatott a gazdasági, társadalmi és műveltségbeli fejlődés, a finnugor időkből származó hagyományok hűséges őrzése mellett hogy alakult át, milyen szerepe volt ebben az ősi örökségnek, a belső fejlődésnek és a külső hatásoknak. Tele van a könyv csupa figyelmet keltő, izgalmas problémával, mint az igeragok, személyragok, alanyi és tárgyaz ragozás története, a hangrend, névelő, ikes igerendszer kialakulása, az igekötőrendszer páratlan gazdagodása, a nyelvújítás, a nyelvjárások fejlődése és egymásra hatása, a nyelvhelyességért, nyelvi egységért, egységes helyesírásért, irodalmi nyelvért vívott küzdelmek, a kettős és sorvadó magánhangzók eltűnése, az igeidők elszegényedése és ami mindennél fontosabb: a nyelv szerepe a magyarság létéért, fennmaradásért folytatott harcban.

Magyarázatot kapunk a nyelvtan sok látszólagos értelmetlen furcsaságára. Előtte példál mindig ilyennek tűnt fel az, hogy szavaink egy részében a ragok két különböző tőhöz járulnak (tő, tavak, tavat, tavon, de tóból, tónak, tóban). Bárcki erre is magyarázatot ad. Ilyen esetekben az eredeti tő hosszabb volt, s ehhez kapcsolódnak a legrégebb korból származó ragok, viszont a honfoglalás után keletkezettek már az időközben megrövidült tőhöz.

Rendkívül érdekes az egyes szavak tör-

ténete, a szókincs kialakulása. Az egyszerű alapszóanyag szóképzés, összetétel, belső keletkezés, funkcióváltozás és jövevényszavak felvétele révén állandóan bokrosodott, gyarapodott, közben rövidülés, nyúlás, hangzóváltozás útján változtak a szavak alakjai is, módosultak jelentései. Például a mókus makogását utánzó *móka* eredetileg mókust jelentett, s ebből fejlődött ki az állat bohókás mozdulatainak jellemzésére a mai jelentés. A német eredetű *korhely* (Chorherr) régen a kanonokok neve volt, s a reformáció korának csúfolódó hitvitái során kapta a mai részeges, dologkerülő értelmezést.

A kötet használatát szómutató könnyíti meg, azok számára pedig, akik a tárgyalat problémákról többet szeretnének tudni, válogatott bibliográfia ad útmutatást.

A magyar nyelv életrajza 5000 példányban jelent meg. Ez a szám akkor is kevés lenne, ha csak a könyvtárak vásárolnának, hiszen könyvtáraink száma jóval a tízezer felett van. És ennek a műnek egyikből sem szabad hiányoznia!

Vértesy Miklós

Róna István

HÍRES VADÁSZKALANDOK

Gondolat, 286 old. 31 Ft (Törzsanyag)

Három évvel ezelőtt jelent meg Róna István könyvének első kiadása és alig túlzunk, ha azt mondjuk, hogy három éve országsszerte nem kapható. Mi a könyv sikerének a titka? Az izgalom feszültsége, amit egy-egy vad elejtésének leírásával okoz? Vagy az öröm, amit a csodálatos szépségű tájak bemutatásával ébreszt?

Az ember akarva-akaratlanul egyre jobban elszakad a természettől, ősi érzelmei azonban a természethez kötik, a természetben való feloldódást, a természet erőivel való küzdelmet keresik. A mai ember számára ezért jelent ünnepet a természet közelsége, s ezt nyújtja Róna István könyve.

Az író történeteit a múlt század leg-híresebb vadászati munkáiból állította össze. Az első oldalakon a régi Afrikáról emlékezik, a vadak és a vadászok paradicsomáról. Őt világhírű vadászt szólaltat meg, velük mondatja el egy-egy faj szokásait, érveik alapján állítja fel a veszélyességi sorrendet az elefánttól az orrszarvúig.

Izgalmas kalandokban bővelkedik Telemi Sámuel keletafrikai vadászexpedíciója. Róna István maga is vadász, sok élménnyel a tarsolyában, ez a titka annak, hogy a régi történeteket hitelesen, élményszerűen tudja előadni. A krokodil

és a rinocérosz harcát, Cumming (aki egyébként a legnagyobb, 159 cm-es szarvú rinocéroszt ejtette el) küzdelmét a megsebzett vízilóval, a leopárd emberablását, a nagy medve, bálna és rozmárvadászatokat érzékletesen eleveníti fel, az olvasó önkéntelenül is azonosul a történet szereplőivel, velük együtt küzd és velük együtt örül.

A kötetből kitűnik, hogy a legjobb vadászokat minden időben a hagyományos erkölcsi magatartás jellemezte, „nem az ölés, a pusztítás élvezete hajtotta őket, hanem csak a golyóra érett, selejtezendő, vagy életveszélyesen támadó vadra emeltek fegyvert, vagy a tudományos ismeret, a gyűjtés sarkalta” őket. Emberségben, bátorságban, leleményességben egyaránt példát mutattak.

A kötetet érdekes táblázat egészíti ki a legnagyobb elefántok, bivalyok, rinocéroszok és jávorszarvasok jellemző adatairól. Ezek az adatok (A legnagyobb elefántagyar hossza például 349 cm, a súlya 133 kg!) csodálatot ébresztenek bennünk.

A fordulatot, minden sorában érdekesítő könyvben a földrajzi, etnográfiai és zoológiai ismeretek kimeríthetetlen bőségével találkozunk az olvasó. Róna István könyve azok közé a ritka könyvek közé tartozik, amelyek szórakoztatva tanítanak és tanítva szórakoztatnak.

Bácskai Bosnyák Sándor

A MEZŐGAZDASÁGI TECHNIKA ZSEBKÖNYVE

Mezőgazdasági, 303 old. 18 Ft (Törzsanyag)

A nagyüzemi termelés nemcsak gépesítést, hanem rohamos technikai fejlődést is hozott a mezőgazdaságban. 25 évvel ezelőtt konstruált gép ma már alig használatos, s az új gépek olyan sora tűnt fel, melyek a munkafolyamatok jórészt elvégzik az emberi kéz helyett. Az újítások serege bontakozik ki új, mechanikai elvek alapján, fontos, hogy ezeket az elveket értsék, magukat a gépeket is ismerjék a mezőgazdaság dolgozói. A Mezőgazdasági Technika Zsebkönyve ilyen korszerű, alapvető ismereteket ad, közérthető formában. Ezért emelkedik ki a termelés különböző szakágazataival foglalkozó zsebkönyv-irodalomból. Felöleli a termelés minden területét, így minden dolgozó segítséget kap belőle saját munkájához.

Fontos része a könyvnek a mértékegységekről és átszámításokról szóló fejezet. Az itt közölt összeállítások az újabb hivatalos meghatározásokat, mértékegységeket és rövidítéseket foglalják rend-

szerbe. „A mechanikai alapfogalmak” című fejezetben mechanikai alapegységeket, szilárdságtani alapfogalmakat és összefüggéseket találunk a gyakorlati szükségletek szintjén.

A könyv legfontosabb része az erőgépek leírása, kár, hogy a motorok vázlatos ismertetését nem egészíti ki több kép és rajz. Ehhez kapcsolódnak a beállítási adatok, a karbantartási, javítási munkák, s a munkavédelmi tennivalók részletes ismertetései.

Bár nem műszaki jellegű kérdések, de a könyv használati értékét fokozzák a gépek beszerzésére, a traktorosok jogaira és kötelességeire, valamint a bérézés és kereset kérdéseire vonatkozó fejezetek.

S. Sz. F.

Eugène Aisberg

EZ A TRANZISZTOR

Táncsics, 155 old. 25 Ft (Törzsanyag)

A félvezetőkről, s a belőlük készült tranzisztorokról másfél évtizeddel ezelőtt az egész világon nem jelent meg két tucat cikknél több. Azóta a tranzisztorok kis méretük, csekély fogyasztásuk és rendkívül hosszú élettartamuk révén valóságos forradalmat okoztak a rádiótechnikában és az elektronikus számológépek világában. Érthető, hogy a hivatásos és amatőr rádiótechnikusok nagyszámú tábora rendkívül érdeklődik utánuk. Az érdeklődést megfelelő népszerű mű nem tudta nálunk eddig kielégíteni. Ezt a hiányt pótolja Aisberg könyve Szabó György világos, szabatos fordításában.

A könyvben ketten beszélgetnek, az Okos Ifjú és a Kis Kíváncsi. A megértéshez szükséges fizikai és kémiai alapfogalmak után sorra veszik a tranzisztorok fizikáját, rövid technológiáját, alkalmazásuk fajtáit, előnyeit, hátrányait, s azt, hogy mikor lehet azokat nagy-, közép- és kisfrekvenciára használni.

A szerző, akinek *Ilyen egyszerű a rádió* és *Most már értem a televíziót* címmel már két hasonló tárgyú kötete jelent meg magyarul, igen ügyesen, könnyen érthetően magyarázza meg a különféle fizikai jelenségeket. Még arra is vigyáz, hogy a nehezebb, bonyolultabb magyarázatok közé könnyebb, érdekesebb részeket illesszen. A szöveget számos diagram, kapcsolási vázlat, komoly és tréfás rajz — Pol Ferjac remekei — teszi még érthetőbbé.

Ne higyük megsem, hogy a könyvet bárki gyorsan végigolvashatja. A tranzisztor lényege és felhasználása bonyo-

lult, sokrétű dolog. A „könnyen érthetőség” ennek megfelelően viszonylagos fogalom. Aisberg művéből csak az tanulhat, aki bizonyos rádiótechnikai alapismeretek birtokában figyelmesen, minden részt jól átgondolva tanulmányozza át. Ha tehát a könyvtárból komoly érdeklődő kölcsönzi, adjunk neki erre elég időt meghosszabbított visszaadási határidővel, s ennek megfelelően időzítsük a további olvasók előjegyzését.

Vértesy Miklósné

E. Aisberg

MOST MÁR ÉRTEM A TELEVÍZIÓT

Műszaki, 170 old. 18,50 Ft (Törzsanyag)

A francia szerző könyve egyszerű módszerekkel igyekszik megismertetni az olvasókkal a televízió működését, berendezését és vételtechnikáját. Aisberg kedveli a párbeszéd megoldásokat, itt is tizenhét beszélgetés keretében tárja fel a témát. A magyarázatokat lehetőség szerint úgy adja meg, hogy azok matematikai és fizikai ismeretek nélkül is érthetők legyenek. A televízió működésének egyes fázisait egyszerű példák segítségével világítja meg.

A beszélgetések a televízióhoz szükséges rádióhullámok tulajdonságainak tárgyalásával indulnak meg, folytatódnak a televíziós képjel keletkezésének, a képbontás, az elektron sugárcső és a televíziós adó elvi felépítésének problémáit részletesen megvitató kérdésekkel és válaszokkal. Kitérnek a szinkronizáló impulzusok szerepére, a vevőkészülék működésére, az áramellátásra és a különböző antennatípusok leírására is. Rámutat a könyv arra, hogy az eddig elért egyszerű eredmények a további fejlődésben sokféle megoldási lehetőséget ígérnek. Ezzel kapcsolatban foglalkozik a televíziós mozi és a színes televízió gyakorlati megvalósításának problémáival. Felhívja a figyelmet arra, hogy a könyv csak a televíziós készülék alapvető eleveit, elemeinek működését ismerteti; aki többet akar tudni, annak más művekben kell követnie a televíziótechnika fejlődését.

Aisberg könnyed formában frott könyvét szellemes, találó hasonlatok élénkítik, tréfás rajzok teszik érdekessé és változatosabbá. Kár, hogy Zsdánszki Kálmán fordítása néhol nem eléggé gördülékeny.

A könyvtárosok ajánlják a könyvet a televízió technikája iránt érdeklődő fiataloknak és felnőtt amatőröknek, de a műszakilag képzett olvasók is élvezettel forgathatják.

Rubóczky István

A magyar irodalmi műveltség földrajzkönyvének nevezi bevezetésében Bóka László ezt a könyvet, Hatvany Lajos postumus könyvét, melyet fényképekből és írói vallomásokból már a halállal viaskodva állított össze irodalmunk e rajongója. Arra már nem volt ideje, hogy a könyv bevezetőjét is megírja.

Amikor Hatvany a Beszélő pesti házak-ról 1957-ben adott ki szép és értékes könyvet, az előttünk fekvő műnek testvérpárját, akkor ezt írta: „Ahány ház, annyi ideggóc, melynek szálai a magyarság szellemét vidékre vezették.” Ebben a műben a pesti házak után a vidéki városok, falusi tájak köveit, poros utcáit szólaltatta meg. Utolsó szavával is azt vallotta, hogy az egész haza az övé volt, vagy kis jobbágyházakban, falusi ámbitusokon, virágot nyitó kis kertek méhészongásában is otthon volt.

A könyv Janus Pannoniustól József Attiláig 45 magyar író életszínterét, szülőhelyét, vagy későbbi lakóhelyét mutatja be szóban és írásban. Némelyik valóban csak a tájról és vonatkozásairól szól, más fejezetek — olykor feleslegesen — egész kis arcképpé, életrajzzá kerekednek. Az egyes részletek igen különböző értékűek és jellegűek. Külön ki szeretnék emelni Jeney Ferenc Kazinczy Ferenc pannonhalmi útjáról és Németh G. Béla Vörösmarty Mihály utolsó napjairól adott kitűnő rajzát. Ugyancsak Németh G. Béla Eötvös József ercsii napjairól szóló írását, benne Eötvösnek az ercsii postamesterné világszép lánya iránt föllobbant érzéseiről, melyek elől jónak látták az író szülei sürgősen külföldi tanulmányútra küldeni. A hirtelen támadt tűz el is hamvadt, emlékének azonban volt része A Karthausi híres melankóliájában. Maga a szerkesztő, Hatvany Lajos Petőfi különböző életállomásairól adott hosszabb lélegzetű tanulmányt, mintegy példát mutatva arra, milyen természetű írásokat várt szerzőtársaitól is, akik közül azonban egyik-másiknak írása, például az Arany Jánosról szóló inkább csak rövid életrajz féle. Nem érdektelen Vargha Balázsna, aki különben a legtöbb részletet írta, Jókai-írása, a tardonai „üldözetlen üldözött”-ről, aki már 1850 nyarán hálálkodó cikket írt Albrecht főhercegről, Széchenyi döblingi írásainak véres szörnyetegéről. Igen sikerült Simon István Vajda Jánosról írt váli tájrajza és Németh G. Béla Arany Lászlója. Mennyire igaza van Bóka Lászlónak az egrí remete házaról írva: „Mily nagy tehetség volt Gárdonyi,

hogy ebben az elviselhetetlen környezetben remekműveket tudott írni.”

A mű fényképanyaga Gink Károlytól való. Egész oldalas művészi fotográfiák örökítik meg igen nagy számban a magyar írók életének tájait, lakóhelyeit, vagy a régebbieknél, a velük egykorú történeti emlékeket. A könyvet az irodalomtörténeti érdeklődésű olvasónak ajánljuk.

— o —

Tóth Dezső

ÉLETÜNK — REGÉNYEINK Tanulmányok

Szépirodalmi, 229 old. 7,80 Ft (Ajánlott)

Tóth Dezső egyik ismert jelenkori kritikuskunk. Írásaival gyakran találkozunk irodalmi lapjainkban. Minden lényeges vitában állást foglal, vitát kezdeményez elemző és általánosító készséggel, eszmei egyértelműséggel. Kritikus mércéjét a jelen, a szocialista társadalom valósága, ideológiája és esztétikája szabja meg. Elsősorban ennek jegyében vár feleletet, bármilyen szempontból, bármilyen részterületet, vagy összefüggést vizsgál. Módszere szigorú, pontos. Érzelmil hatásos nem befolyásolják, nem lelkesedik, nem marasztal el szenvedélyesen, tényeket rögzít.

Az Életünk — regényeink c. gyűjteményében az utóbbi két év írásai közül hat könyvkritikát és hat tanulmányt ad közre. Jó kritikus érzékel választja ki azokat a jelenségeket, amelyek a további irodalmi fejlődés szempontjából döntőek. Külön tanulmányban elemzi a munkás és parasztábrázolás irodalmi eredményeit, a mai próza erkölcsi kérdésfelvetését, a népiesség történelmi helyét, a jelenkori magyar költészet és a hagyomány kapcsolatát. S részletkérdésként kifejti és megmagyarázza az olyan, sok műben fellelhető problémákat, mint a magány helyét a szocialista társadalomban, a kisregény elterjedtségének okait, erőnyeit és negatívumait, az ún. örök emberi témák irodalmi megjelenítését. Könyvkritikái szervesen kapcsolódnak a tanulmányokhoz. Kritikáját egy alapvető kérdésre építi fel. Egy-egy egész irodalmat átfogó, sok művet elemző tanulmány észrevételeinek egy művön kimutatandó szándéka érződik ezeken az írásokon. Kamondy László: Apostolok utóda c. regényénél a tudományos és a vallásos világnézet konfliktusában rejló lehetőségeket és irodalmi megvalósulásukat analizálja, Szabó Magda: Disznótor c. regényénél az új és a régi erkölcs harcát, Füst Milán kisregényei esetében a magányosság és a mai társadalom viszonyát. Bár a művek-

ből levont konklúzió legtöbbször helytálló, de nem az egész mű, hanem annak egy kiragadott része kapja az elismerést, vagy a bírálatot, így a kritikus ítélet sem érvényes az egész műre. Ebből aztán az következik, hogy nem ad feleletet arra a fontos kérdésre, amit minden olvasó vár: mekkora is a mű irodalmi értéke?

A kötet célja: a mai magyar irodalom jelenségeinek tudatosítása az olvasókban. De el kell mondanunk, már nem is Tóth Dezsőről, hanem a jelenlegi kritikus nyelvről szólva, hogy még nem alakult ki annak könnyen érthető formája. A mondanivaló bonyolult nyelvi kifejezését nem tudják követni azok, akik nem foglalkoznak hivatásosan az irodalom problémáival, de tájékozódni akarnak, és választ várnak kérdéseikre.

Nagy István

Szabolcsi Bence

A VÁLASZÚT ÉS EGYÉB TANULMÁNYOK

Akadémiai, 397 old. 60 Ft

Ha Szabolcsi Bence új tanulmánykötetét jellemezni akarjuk, keresve sem találhatunk jobb kiindulópontot azoknál a szavaknál, amelyekkel ő világlátja meg a múlt szerepét Kodály művészetében: „A magyar szellemi élet legjobbjai szinte egyidőben eszméltek rá, hogy a múlt és a jövő felé egyazon felelősség kötelezi őket; hogy azok a „megkésétt melódiák», amelyek megszólalnak bennük, egyszerre kapcsolják őket a nagy hagyományokhoz és jövőndő sorsunk legégetőbb kérdéseihöz. A múlt megidézése nem. passzív álmodozás volt e korban — ...hanem cselekvő számvetés, elszánt tetemrehívás. Így tűnnek fel Kodály Zoltán műveiben is a magyar múlt nagy víziói: a magyar századok.”

Szabolcsi Bence is úgy ír történelmet, hogy minden szava mögött ott érezzük a jelen és a jövő problémáit. Az ő tanulmányaiban is „mindig két korszak ereje, ihlete és forrósága találkozik: az ábrázolté és az ábrázolóé”. Önálló írásokat gyűjtött össze most (egy korábbi nem számítva mind 1950—1962 közt születtek), de egyazon sodrás fogja őket egységbe. Ez a sodrás: a választak, a zene nagy „történelmi hangváltozásainak” problémája. Szinte minden cikk a zene fejlődésének egy-egy fordulópontjáról szól, s ezáltal válik különlegesen izgalmas olvasmánnyá, mert — gyakran anélkül, hogy utalna a mához kapcsolódó analógiákra — szinte kényszerít arra, hogy a mára, a zene mai történelmi fordulójára gondoljunk. Igen, kényszerít, mert min-

den kor zenéjében a lényegyet keresi és fogalmazza meg. Történetírás formájában olyan esztétikai, lélektani, sőt filozófiai, vagy egészen általánosan emberi problémákat feszeget, amelyek másoknál talán a vers, a regény, a szimfónia, vagy a filozófiai összefoglalás formájában törnek kifejezésre. Innen előadásmódjának szuggesztivitása, — stílusa így kap a mondanivaló logikájától klasszikus feszességet, s így ragad magával.

Szabolcsi szemléletében a zene mindig a kor nagy problémáinak kifejezője, mindig a kor — s ami azzal egyet jelent itt: a nép, a társadalom, az emberek életébe ágyazódik bele, abból nő ki, s annak alakulásában és alakításában nyeri értelmét. Ezért írásai sem csak a szakértők szűk köréhez szólnak, hanem szándéka szerint mindenkihez, — s valóban érthetőek is mindenki számára, aki érteni akarja és tudja a zenét is. Nem kell neki ennek érdekében korlátoznia önmagát, nem kell semmit sem elvennie a problémák bonyolultságából. Közérthetőségének titka, hogy mindig a legáltalánosabból indul ki, mindig az emberből és az emberiből, ebben látja a zene lényegét, s a zenei-szakmai kérdéseket ennek rendeli alá. Abban pedig, hogy mi az ember és mi az emberi, mindenki egyformán lehet „szakember”.

Élménytadó és elgondolkoztató ez a tanulmánykötet, csakúgy, mint Szabolcsi Bence többi írása. A „válaszutakat” valóban tisztábban látjuk tőle. Bár tudjuk, hogy a választ magát a jövőnek kell megadnia, a könyv érdeme, hogy talán ehhez is közelebb kerültünk egy újabb lépéssel. Mindenesetre felébreszti az olvasó igényét, hogy maga is keresse a feleletet a mi korunk művészetének azokra a kérdéseire, amelyeket Szabolcsi felvetett, vagy akár megéreztetett velünk. Úgy hiszem: éppen ezzel váltjuk valóra a szerző célját.

Vitányi Iván

Pápai János

TÖRÖKORSZÁGI NAPLÓI

Szépirodalmi, 467 old. 36 Ft (Ajánlott)

Emlékiratokat, irodalmi értékű történeti forrásokat tartalmazó igényes sorozatunk, a Magyar Századok új kötetében egy eddig kiadatlan kézirat, II. Rákóczi Ferenc egyik diplomatájának diáriuma látott napvilágot.

A kismemesi származású Pápai János, aki házassága révén előbb a hatalmas ecsedi uradalom jószágkormányzója, majd a kuruc fejedelem bizalmas és hűséges híve, magyar kancelláriájának vezetője lett, 1705 októberében indult el fontos megbizatással Konstantinápolyba.

Feladata az volt, hogy a török kormányt az orosz cár elleni támadásra rábeszélje; Rákóczi ettől az oroszokkal hadban álló svéd király szövetségének elnyerését remélte. Utasításában meghagyta követének, hogy küldetése eseményeiről napról napra följegyzéseket készítsen; ennek köszönhetjük Pápai János érdekes diáriumát, mely színes képet ad utazásának és csaknem három esztendőös konstantinápolyi tartózkodásának viszontagságairól.

A napló sajtó alá rendezője, Benda Kálmán, a kitűnő bevezető tanulmányban szellemesen állapítja meg, hogy Pápai Jánost az unalom tette íróvá. A gyakorlati rendeltetésű följegyzések készítőjének nem voltak ugyan irodalmi céljai, de mivel a porta végtelenül lassú és bonyodalmas tárgyalási modora s egyáltalán egész küldetésének eredménytelensége kevés anyagot kínált hivatalos tollának, azzal könnyített kedvetlenségén, hogy szabadjára engedte ösztönös írói hajlamát: mind több és több apró megfigyelését illesztette be naplójába a törökországi életről, a nyúlós udvari intrikákról, a török méltóságok, francia diplomaták, nagyhatalmú és pénzre éhes tolmácsok színes seregéről, akiknek viselkedését találó vonásokkal jellemezte. Szokásává lett, hogy tárgyalásait eredeti párbeszéd formájukban rögzítette, s ezzel drámai eleveiséget kölcsönzött előadásának.

Nem volt olyan kiváló stílusművész, mint Mikes Kelemen, naplója mégis becses emlék és tanulságos olvasmány. Mindenestre hitelesebben idéz föl egy régimúlt korszakot, mint a sokszor felületes történelmi regények, ezért a könyvtáros jól teszi, ha olyan olvasóknak, akiket vonzanak a történelem érdekességei, ezt a tartalmas könyvet is ajánlja, nem fog csalódást okozni vele.

— 7

Könyvtári szakirodalom

Pipics Zoltán

A KÖNYVTÁROS GYAKORLATI SZÓTÁRA

Gondolat, 317 old. 78 Ft

A hasonló művekhez képest elég nagy, 2500-as példányszámban megjelent új szótárnak, melynek alcíme: *Húsznyelvű szakszótár a könyvtári feldolgozó munkához magyar és nemzetközi használatra*, több különleges jellegzetessége van:

Az első a sok nyelv, melyek között kisnyelvek is szerepelnek. (A 20 nyelv a következő: angol, belga, cseh, dán, finn, francia, görög, holland, horvát, latin, lengyel, német, olasz, orosz, román, spanyol, svéd, szerb, szlovák és perzsa a magyar.)

Második az, hogy szókincse nem annyira az általános könyvtártudományi, kiadói kereskedelmi és nyomdai műszavakat tartalmazza, mint az eddigi ismert hasonló művek, hanem a mindennapi könyvtárosi gyakorlati munka szükséges szakkifejezéseit. Az MSZ 3424—60. VIII. Rövidítések jegyzékével való összevetés azt mutatja, hogy e mindennapi szóanyag valóban hiánytalanul megtalálható benne. Összehasonlításunk a *Vocabularium bibliothecarii* és a háromnyelvű *Schleminger: Fachwörterbuch des Buchwesens* pár oldalával pedig arról győzött meg, hogy a felvételre szobajöhető óriási szóanyagból csakugyan a legszükségesebb került kötetbe. A kihagyás vagy felvétel szempontjainak helyes elhatárolása különben elég nehéz. Végül is helyes-e vagy helytelen az alábbi néhány szó mellőzése a szótárból: hasáb, utalás, vezérszó, entry, fiche, notice, Stempel, levonat?

Harmadiknak újszerű, eredeti felépítését, szerkezetét és beosztását említhetjük: a szótár két részre tagolódik. Első része az *egyes nyelvek szójegyzéke magyar megfejtéssel*. Elöl az angol szójegyzék áll 518 szóval, majd a bolgár, s így tovább. Például a szójegyzéknek „an-nexe” szava után a magyar megfelelőt találjuk: *csatol, függelék, melléklet*. Ezután a harmadik hasámban számok állanak: 37, 87, 180. A számok a második részre utalnak, vagyis a *nyelvek táblázatos közös szójegyzékére*. Itt az 1—300-ig haladó számok mellett egy sorban találjuk húsz nyelven a számmal jelzett szó megfelelőit; első helyen magyarul, ábécé sorrendben.

Negyedik sajátosság a szóanyag felépítése. Rögtön látható, hogy az első táblázat egy szava több helyen is szerepel a második táblázatban, illetve a második táblázat egy számán több színönim szó

Az idegen nevek kiejtése

Ivo Andrić	= Ivó Andrics
Sadoveanu	= Szadoveanu
Eugène Aisberg	= Üzsen Eszberg
Denis Diderot	= Döni Didró
Giuseppe Verdi	= Dzsuzeppe Verdi
Eugen O'Neill	= Üzsén O'Nil
Georg Büchner	= Georg Böhner

is található. (Az alábbi négy nyelv szavai latin átírásban is szerepelnek az eredeti cirill, illetve görög íráson kívül: bolgár, görög, orosz és szerb.) A szóanyag törzse ti. a 300 leglényegesebb alapfogalom (a második részben), melyek azonban a rokonértelmű szavakkal, képzett- és származékszavakkal együtt nyelvenként (az első részben) 500—700 szót is felölelnek. Így a 20 nyelven együttesen legkevesebb $20 \times 500 = 10\,000$ szó található a szótárban. Az említett 300 alapfogalom tartalmi kiválasztása olyképp történt, hogy a címléíró, kezelő stb. könyvtáros elsősorban a könyv előállításában részt vett személyek, a könyv műfaja, belső tagolása, technikai sajátosságai és impresszuma körébe tartozó szavakat találja meg. De ezenfelül a szótár szakszóanyaga mellé az általános szótárakból is átveszi a szükséges alapvető nyelvtani kifejezéseket (névelőket, ragokat, névutókat, számokat).

A szótár nemzetközi használatra is alkalmas. A bevezetés használati utasítást is ad erre: ha pl. egy francia könyvtáros egy ismeretlen finn szó megjelölését keresi, a finn jegyzékben megkeresi a szót, az utána álló szám utal a második rész táblázatára, ahol a szám melletti húsz nyelvből kikereshető a finn szó francia megfelelője. A tervezőnek sok külföldi könyvtár segített lektori tanáccsal, forrással pedig az Orsz. Széchényi Könyvtár Központi Címjegyzékének 2 és fél millió cédulája szolgált. Mindezek alapján az a véleményünk, hogy ez az újszerű hasznos kiadvány emelni fogja a könyvtári feldolgozó munkák színvonalát, nemzetközi használhatósága révén pedig elismerést fog szerezni tervezőjének, kiadójának és a magyar könyvtárkultúrának egyaránt.

Hodinka László

Bibliográfiák

A BORSODI SZAKKÖNYVTÁRAK FOLYÓIRATAINAK LELŐHELY JEGYZÉKE

Borsod megyei könyvtár módszertani tanácsa, 88 old.

Borsodban, az ország egyik legfontosabb ipari területén a miskolci egyetemi könyvtáron és a megyei könyvtáron kívül 39 üzemi és intézeti szakkönyvtár működik. Közöttük olyan nagy intézmények is tevékenykednek, mint a Lenin Kohászati Művek könyvtára és dokumentációs osztálya, az Ozdi Kohászati Művek és a DIMÁVAG könyvtára. Ezek a könyvtárak a megyei könyvtár kezdeményezésére az utóbbi időben eredményt értek el a könyvtári munka valamennyi fontosabb területére kiterjedő, szervezett együttműködés kialakításában.

A megye területén működő könyvtárak folyóiratállományának jobb kihasználása érdekében a Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára és a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár most elkészítette és kiadta a különböző típusú szakkönyvtáraknak 1963-ban járó időszakos kiadványok egyesített jegyzékét. Az adatszolgáltatásba 30 intézményt vontak be, melyek együtt csaknem 2000 féle — túlnyomórésztben külföldi — folyóiratot járatnak. A jegyzék betűrendben és szakcsoportokban tartalmazza a folyóiratokat. A keresést tárgymutató könnyíti meg.

A kiadvány hasznos segítséget nyújthat Borsod megye üzemeinek és tudományos intézményeinek munkájához. (—)

ESEMÉNYNAPTÁR

1713. OKTÓBER 5-ÉN (250 ÉVE) SZÜLETETT DENIS DIDEROT. A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA.

Válogatott filozófiai művei. Akadémiai, 1951. 440 old. Válogatás Diderot és az enciklopédisták műveiből. Művelt Nép, 1954. 360 old. Mindenmindegy Jakab meg a gazdája. Rameau unokaöccse (regények). Európa, 1960. 352 old. (A világirodalom klasszikusai.) Az apáca (regény). Európa, 1963. 231 old.

1813. OKTÓBER 10-ÉN (150 ÉVE) SZÜLETETT GIUSEPPE VERDI. A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA.

Válogatott levelei. Zeneműkiadó, 1956. 264 old. Werfel: — —. Az opera regénye. Zeneműkiadó, 1960. 431 old. Eöszé László: — —. Gondolat, 1961. 230 old. Gál György Sándor: — — életregénye. Zeneműkiadó, 1961. 406 old.

1863. OKTÓBER 10-ÉN (100 ÉVE) SZÜLETETT V. A. OBRUCSEV SZOVJET GEOLÓGUS, ÍRÓ.

1883. OKTÓBER 16-ÁN (75 ÉVE) SZÜLETETT EUGENE O'NEILL AMERIKAI DRÁMAÍRÓ

Négy dráma (Amerikai Elektra, Utazás az éjszakába, Boldogtalan hold, Egy igazi úr). Európa, 1961. 514 old.

1813. OKTÓBER 17-ÉN (150 ÉVE) SZÜLETETT GEORG BÜCHNER NÉMET ÍRÓ. A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA.

Danton halála (dráma). Új Magyar, 1955. 190 old.

A KAPOSVÁRI Városi Könyvtár kiadta a fiókkönyvtárak állományának nyomtatott katalógusát. A mű mintegy 2500 címet tartalmaz; az ismeretterjesztő és szakkönyveket szakrendben, a szépirodalmi műveket betűrendben sorolja fel. Az egyes címek után számokkal jelölik, hogy a mű melyik fiók állományában található meg. A katalógust, mely a fiókhálózat majdnem teljes állományát tartalmazza, Bánki Gyula szerkesztette. (—)

*

A PAMUTÚJSÁG, a Magyar Pamutipar dolgozóinak lapja rendszeresen ismerteti a vállalati könyvtár újonnan beszerzett műszaki könyveit. Kívánatos lenne, hogy a Pamutújság példáját más vállalati lapok is kövessék. (—)

SZABADEGYETEMI ELŐADÁSOK

A József Attila Szabadegyetem tanrendjében az 1962/63-as tanévben úttörő kezdeményezésként helyet kapott a könyv- és könyvtártörténet is. A bevezető előadás rámutatott az írásnak és könyvnek a társadalom életében játszott szerepére, a továbbiak pedig az írásnak, a kéziratos és nyomtatott könyvnek a történetét, a nyomdatechnikai forradalmát, a könyvkötés művészetét, valamint a bibliofiliát ismertették. Az előadók (Kovács Máté, Mezey László, Vértessy Miklós, Kéki Béla stb.) sikeresen legyőzték a 179 beiratkozott hallgató eltérő képzettségéből fakadó nehézségeket, mindenki részére tudtak újat, érdekeset mondani. Az előadottakat epidiaszkóp és diafilm vetítések illusztrálták, és bemutatták sok-sok évszázad legművészeiből, legjellemzőbb könyveit is.

Az előadássorozat folytatása az 1963/64-es tanévre azt a célt tűzte ki, hogy megismertesse a hallgatókat a ma könyvével. Az egyes előadások a következő három fő témaköré csoportosulnak: a könyvkiadás és könyvterjesztés mai helyzete és módszerei, a XX. század nyomdatechnikája és könyvművészete, a modern könyvtári kultúra. Az előadók — az egyes területek legkitűnőbb szakemberei — mindegyik témakörben külön beszélnek hazánkról és a szocialista, illetve a kapitalista országokról. A tervek szerint a diavetítéseken kívül rövid filmek forgatásával is élénkíteni fogják az előadásokat.

A szabadegyetemnek a könyvkultúráról szóló jövő évi kollégiumára külön felhívjuk a könyvtárosok figyelmét, mivel ott sok újat fognak hallani a könyvtárakról is, de még többet az előttük eddig meglehetősen ismeretlen kiadási és nyomdatechnikai problémákról.

Hírek

HEVES megyében számos község olvasómozgalma fejlődött olyan mértékben, hogy indokolt lenne felállású könyvtáros alkalmazása. A Füzesabonyi Járási Tanács végrehajtó bizottsága most úgy határozott, hogy Szihalom, Kál és Besenyőtelek községekben emelni kell a könyvtárak nyitvatartási idejét és ennek megfelelően a tiszteltdíj összegét addig is, míg felállású könyvtáros beállítására lehetővé nem válik. A végrehajtó bizottság egyidejűleg elismerését fejezte ki a szihalmi Zelei Istvánné, a káli Zubor Irén és a feldebrői Babosi Györgyné könyvtárosnak az olvasómozgalom szervezésében kifejtett jó munkájáért. (—)

SOKSZOROSÍTÓ GÉPET keres átvételre a Debreceni Városi Könyvtár. Ha valamelyik nagyobb könyvtárnak van használaton kívüli sokszorosító berendezése (kisebb is megfelel), értesítse a könyvtárt (Debrecen, Hatvan u. 17.).

*

NYÍREGYHÁZÁN a Ságvári telepi iskola épületében új városi fiókkönyvtárt nyitottak. Az új intézményt Szarvas Ernő megyei tanácsstag adta át választóinak. A fióknak tetszetős, új berendezése és háromezer kötetes állománya van.

*

A NAGYATÁDI járásban szép eredménnyel zárult a József Attila olvasómozgalom ez évi első fordulója: 212 arany, 187 ezüst, 126 bronz, összesen 525 jelvény került a fiatalokhoz. A jelvényeket az ünnepi könyvhét rendezvényein osztották ki.

*

CSÖKÖLYBEN (Somogy m.) falusi vidám vasárnapot rendeztek. A plakátok és a rölapok, vagyis az előzetes propaganda fenn hirdette, hogy egyúttal könyvbarát-nap is lesz. Aztán az történt, hogy sör-raktárnak sajtóztatták ki a könyvtárt a „nagy napra”. (Állítólag a tanács tudta nélkül.) Így a könyvtárról reggeltől estig egy szó sem csett. Esetleg a törzsolvasók emlegették zúgolódva, mert a szokásos vasárnapi kölcsönzés is elmaradt a könyvtár „kisajátítása” miatt. A tanulság annyi, hogy jó a propaganda, de fontosabb a tett...

*

A KAZINCBARCIKAI Városi Tanács a könyvtár 1962. évi munkájának elismerésül a város egyik épülő legszebb utcáját — mely közvetlenül a Fő utcából nyílik, s a most épülő korszerű, 9 emeletes kórház mellett halad el — Szabó Ervínről nevezte el. (P. A.)

ROMÁN KLASSZIKUS ÉS KORTÁRS IRODALMI MŰVEK

Fordítások a világirodalom műveiből

CARTIMEX

Tudományos könyvek
Szépirodalmi művek
Műszaki könyvek
Könyvek gyermekek részére
Művészeti albumok
Mindenfajta újságok és folyóiratok több nyelven

Rendeléseit az alábbi címre küldje:

„CARTIMEX”

Bukarest — Románia
Aristide Briand u.
14-18
Postafiók: 134-135
Telex: 226

Az újságokat és folyóiratokat az előfizetők gyorsan megkapják. Kívánságra katalógusokat küldünk

Scinteia
Contemporanul
România liberă
ROMANIA
Cartimex
Romania

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

- КИШИШ Иштван:** Идейное наступление марксизма-ленинизма и библиотеки (505);
ЭТТЕВЕНИ Ласло: Новый период культурно-просветительной работы в селе Ясапати (508);
МИКО Золтан: Актуальные вопросы читательского движения им. Атилы Йозефа (511);
Ян ИРМЛЕР: Столетие общества «Матица словенска» (515);
ВАЛЛЕСХАУЗЕН Дюла: Усовершенствование организации работы в Центральной библиотеке Университета аграрных наук (520);
КЕНЦЕЛ Имре: Одна из библиотек эпохи реформ (526);
ТОМБОР Тибор—ФАРКАШ Ласло: Строится новая государственная библиотека в бывшем королевском дворце (536).

FROM THE CONTENTS

- István Kiss:** The ideological offensive of Marxism-Leninism and the libraries (505);
László Ötvevényi: Start of a new year of adult education in the village Jászapáti (508);
Zoltán Mikó: Actual problems of the József Attila (reader) movement (511);
Ján Irmler: Centenary of the Matica Slovenská (515);
Gyula Walleshausen: Modernization of organization and management in the Central Library of the Agricultural University (520);
Imre Könczöl: A library in the reform age (526);
Tibor Tombor — László Farkas: Progress in building the new National Library in the Royal Palace (536).

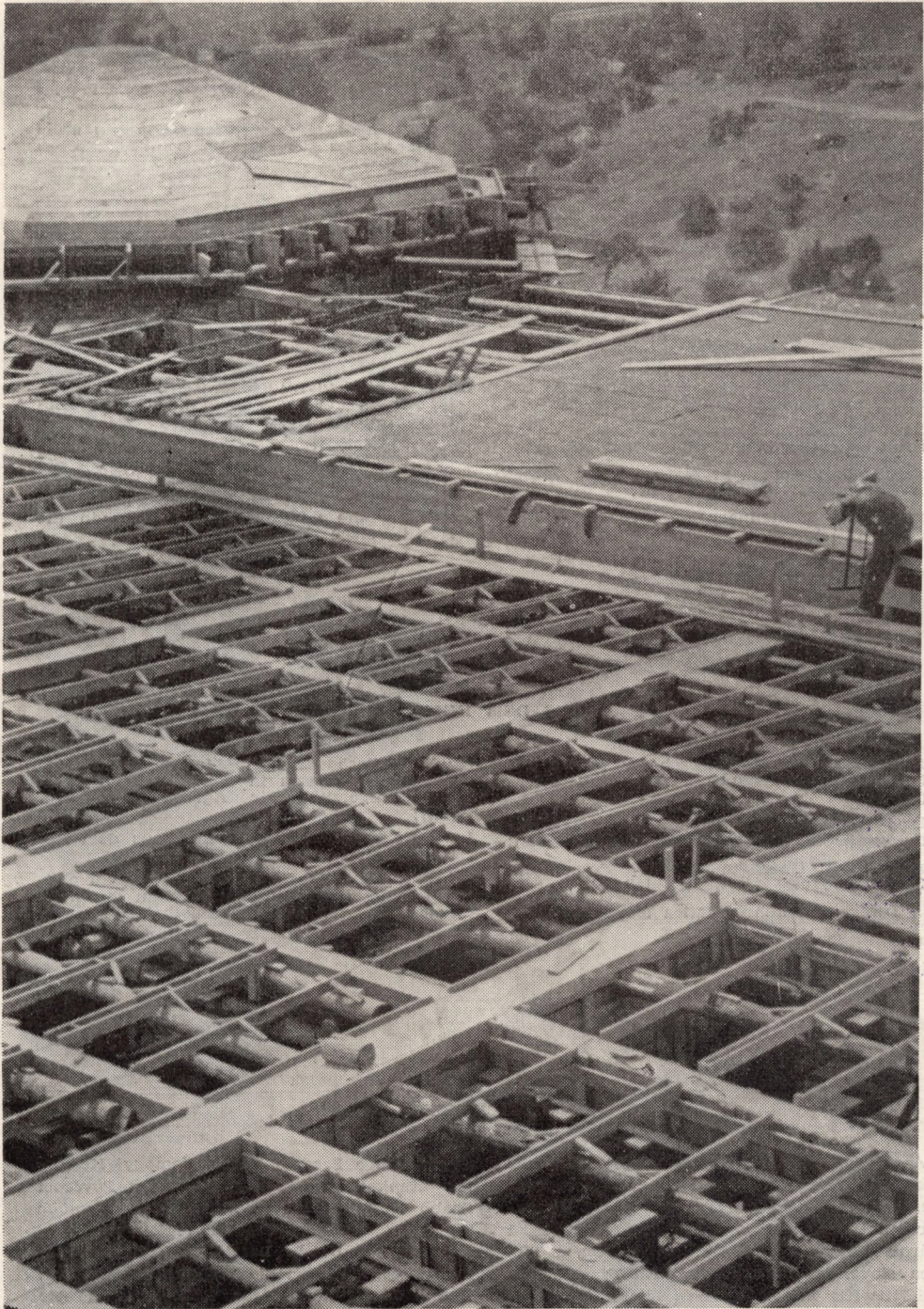
AUS DEM INHALT

- István Kiss:** Die ideologische Offensive des Marxismus-Leninismus und die Bibliotheken (505);
László Ötvevényi: Es beginnt ein neues Bildungsjahr in der Gemeinde Jászapáti (508);
Zoltán Mikó: Über die aktuellen Fragen der Leser-Bewegung „József Attila“ (511);
Ján Irmler: 100 Jahre Matica slovenská (515);
Gyula Walleshausen: Die Modernisierung der Arbeitsorganisation in der Zentralbibliothek der Universität für Agrarwissenschaften (520);
Imre Könczöl: Eine Bibliothek aus dem Reformzeitalter (526);
Tibor Tombor—László Farkas: In der ehemaligen königlichen Burg ist im Bau das neue Palast unserer Nationalbibliothek (536).

KÖNYVTÁRI SZAKCIKKEINK SZERZŐI

- Arató Ignácné,** a Karcagi Városi Könyvtár vezetője; **Bényei József** újságíró, Debrecen; **Farkas László,** az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; **Freitag Magda,** a Nagykőrösi Városi Könyvtár vezetője; **Irmler, Ján,** a Matica slovenská munkatársa; **Kiss István,** az MSZMP KB Tudományos és Kulturális osztályának munkatársa; **Könczöl Imre,** a Várpalotai Városi Könyvtár vezetője; **Ötvevényi László,** a Népművelés olvasószervezője; **Péter László,** a Szegedi Városi Somogyi Könyvtár munkatársa; **Szalay István,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; **Tombor Tibor,** az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; **Urbán László,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Váradai József** könyvtáros, Rebecpuszta (Fejér megye); **Walleshausen Gyula,** az Agrártudományi Egyetem Könyvtárának h. igazgatója, Gödöllő.

Ára: 4,— Ft

Az Országos Széchényi Könyvtár építkezése a Várban: készül a nagy olvasói tér tetővilágításos vasbetonszerkezete a dényugati sarokkupolával. (Szigeti Marianne felv.)